Переклад з італійської Юрія Авдеєва

І. ЯК МАЙСТРОВІ ВИШНІ, СТОЛЯРОВІ, ТРАПИЛОСЬ ПОЛІНО, ЩО ПЛАКАЛО Й СМІЯЛОСЯ, МОВ ДИТЯ

Був собі колись...

— Король!— вигукнуть одразу мої маленькі читачі.

Ні, малята, ви помилилися. Був собі колись дерев'яний цурпалок. То було не якесь там диво дивне, а звичайнісіньке собі поліно. Такими взимку палять у грубі або в печі, щоб нагріти хату.

Не знаю, як воно сталося, але одного дня це поліно потрапило до майстерні дідуся на ім'я Антоніо, правда, всі називали його майстер Вишня, бо кінчик носа в нього завжди був червоний і блискучий, мов та вишенька.

Нагледівши пеліно, майстер Вишня дуже зрадів і задоволено потер руки.

— Це поліно потрапило до мене вчасно. Зроблю з нього ніжку для столика, — промовив він стиха сам до себе.

Як сказав, так і зробив. Не гаючись, схопив гостру сокиру, щоб обтесати з поліна кору. Але тільки зібрався цюкнути по ньому, та так і завмер, бо почув тонесенький благальний голосочок:

— Ой, не бийся, боляче!

Можете собі уявити, як здивувався майстер Вишня!

Витріщивши очі, він почав озиратися круг себе. Звідки ж цей тонесенький голосочок? Ніде нікого не видно. Зазирнув під верстак — нікого! Відімкнув шафу, яка завжди стояла замкнена: нікого! Подивився в кошик із стружками й тирсою— нікого! Відчинив двері майстерні й виглянув на вулицю— і там нікого немає. Стривай, а може?..

— Зрозуміло,— усміхнувся він, чухаючи потилицю. — Це мені просто почулося. Ану до роботи.

Знову взяв сокиру і з розмаху рубнув по цурпалку.

— Ой-ой, боляче! — жалісно вигукнув той самий голосочок.

Цього разу майстер Вишня просто скам'янів від подиву: вибалушив очі, роззявив рота, висолопив язика і став схожий на одну з тих фігур, якими прикрашають фонтани.

Трохи отямившись, вій заговорив тремтячим голосом, усе ще затинаючись від страху:

— Звідки ж міг узятися голосочок, що сказав "ой-ой"? Тут нема ані душі. Хіба може дерево плакати і лементувати, як дитина? Просто неймовірно. Оцей цурпалок, звичайнісіньке поліно для грубки, як і багато інших. На ньому можна ще зварити горщик квасолі. Стривай! А може, у ньому хтось сховався? Ну що ж, тим гірше для нього. Ось я йому покажу!

Отак примовляючи, майстер Вишня схопив обіруч бідолашне поліно і почав немилосердно гатити ним об стіну.

Зупинився, прислухався. Чи не чути, бува, знову того жалібного голосочка? Почекав дві хвилини — тихо, п'ять хвилин — тихо, десять хвилин—так само тихо.

— Зрозуміло,— сказав він, силкуючись усміхнутися і куйовдячи свою перуку,—мабуть, усе-таки голосок, що сказав "ой!", просто мені почувся. Ану до роботи!

А що страх його не минув, то він почав для сміливості наспівувати.

Відклавши сокиру, столяр узяв рубанок І заходився стругати поліно. Та тільки-но він пройшовся рубанком по дереву, як почув той самий голосок, що, давлячись від сміху, ледве вимовив:

— Облиш! Ти ж мене лоскочеш!

На цей раз бідний майстер Вишня гримнувся на підлогу, ніби його грім прибив. Коли він отямився і розплющив очі, то побачив, що сидить долі. Обличчя його перекосилось, а кінчик носа, завжди сизо-червоний, став темно-синім від великого страху.

II. МАЙСТЕР ВИШНЯ ДАРУЄ ПО.ЛІНО СВОЄМУ ПРИЯТЕЛЕВІ ДЖЕППЕТТО, ЯКИЙ ХОЧЕ ЗРОБИТИ З НЬОГО ДЕРЕВ'ЯНУ ЛЯЛЬКУ, ЩО ВМІЛА Б ТАНЦЮВАТИ, ФЕХТУВАТИ І ПЕРЕКИДАТИСЯ ЧЕРЕЗ ГОЛОВУ

В цю мить у двері постукали.

— Заходьте,— сказав столяр, неспроможний звестися на ноги.

До майстерні ввійшов жвавий дідок на ім'я Джеппетто. Та всі сусідні хлопчаки дражнили його Мамалиґою, бо його жовта перука кольором була дуже схожа на кукурудзяну кашу.

Джеппетто мав гарячий і дратівливий норов. Біда тому, хто назве його Мамалиґою! Джеппетто одразу ставав лютий, як звір, і ніщо вже не могло його стримати.

— Добридень, майстре Антоніо,— привітався Джеппетто. — Що це ви поробляєте на підлозі?

— Навчаю мурахів лічбі.

— Хай щастить вам у цьому!

— Що привело вас до мене, куме Джеппетто?

— Ноги!.. Знаєте, майстре Антоніо, я прийшов до вас щось попросити, коли ваша ласка.

— Я до ваших послуг,— відповів столяр, зводячись на коліна.

— Сьогодні вранці я щось' придумав.

— Що саме?

— Я надумав змайструвати дерев'яну ляльку. Таку, щоб уміла танцювати, фехтувати і перекидатися через голову. З цією лялькою я помандрую по світу заробляти собі на шматок хліба і склянку вина. Що ви на це скажете?

— Молодець, Мамалиґо! — пискнув той самий голосок невідомо звідки.

Почувши, що його назвали Мамалиґою, кум Джеппетто почервонів від люті, як перчина, І сердито спитав:

— Чому ви мене ображаєте?

— Хто вас ображає?

— Ви сказали на мене Мамалиґа.

— Це не я сказав.

— Виходить, я сам? А я знаю, що це сказали ви!

— Ні, не я!

— Ви!

— Ні!

— Так!

Розпалюючись дедалі більше, вони перейшли від слів до діла, вчепились один одному в чуба, дряпалися, кусались і душили один одного.

Коли бійка скінчилася, в руках у майстра Антоніо була жовта перука Джеппетто, а той тримав у зубах перуку столяра.

— Віддай мою перуку! — вигукнув майстер Антоніо.

— А ти віддай мою, і помирімося.

Діди, помінявшись перуками, потисли один одному руки і поклялися бути добрими приятелями довіку.

— Отже, куме Джеппетто, що ви хочете попросити в мене? —сказав столяр примирливо.

— Я хотів би попросити у вас підходяще поліно на ляльку. У вас знайдеться що-небудь таке?

Дуже задоволений, майстер Антоніо одразу підійшов до верстака, щоб узяти поліно, яке нагнало на нього стільки страху. Та тільки-но він простягнув поліно своєму приятелеві, як воно вприснуло з рук і щосили вдарило бідного Джеппетто по тонких ногах.

— Ага! То оце так ви робите людям подарунки? Ви мене замалим не скалічили!

— Присягаюся, це не я.

— А хто? Може, я?

— Це все поліно.

— Знаю, що поліно. Але ж це ви кинули його мені на ноги!

— Я не кидав!

— Брехун!

— Джеппетто, не ображайте мене, бо скажу на вас Мамалиґа!

— Йолоп!

— Мамалиґа!

— Осел!

— Мамалиґа!

— Погана мавпа!

— Мамалиґа!

Почувши, що його втретє назвали Мамалиґою, Джеппетто зовсім оскаженів, кинувся на столяра, і вони знову заходилися гамселити один одного.

Після битви у майстра Антоніо на носі з'явилося ще дві подряпини; а його приятель не дорахувався двох ґудзиків на своїй куртці. Звівши таким чином рахунки, вони потисли один одному руки і поклялися бути щирими друзями довіку.

Джеппетто взяв поліно, подякував майстрові Антоніо і пошкандибав додому.

III. ПОВЕРНУВШИСЬ ДОДОМУ, ДЖЕППЕТТО РОБИТЬ ЛЯЛЬКУ І ДАЄ ЇХ ІМ'Я ПІНОККІО. ПЕРШІ КАПОСТІ ДЕРЕВ'ЯНОГО ХЛОПЧИКА

Джеппетто жив у підвальній кімнатці, віконце якої дивилося на сходи. Обставлена кімнатка була дуже бідно: кривий стілець, стареньке ліжко і благенький стіл. У глибині

кімнати виднівся камін, де горів вогонь. Але вогонь був намальований прямо на стіні, так само як і горщик, що весело пирхав хмаркою пари, хоч усе здавалося справжнїм-справжнісіньким.

Повернувшись додому, Джеппетто, не гаючись, узявся за Інструменти, щоб вирізати з поліна дерев'яного хлопчика.

— Яке ж ім'я йому дати? —спитав він сам себе. — Назву його ПіноккІо. Це ім'я принесе йому щастя. Я знав одну сім'ю ПіноккІо: батька звали ПІноккіо, матір звали Піноккіо, і всіх дітей звали Піноккіо. І всім жилося добре. Найбагатший з них жебрав на вулиці.

Знайшовши ім'я для ляльки, Джеппетто заходився її робити. Вирізав спочатку чуба, потім обличчя, потім очі.

Уявіть, як він здивувався, побачивши, що очі кліпають і пильно-пильно на нього дивляться. Майстрові стало трохи моторошно, і він сердито спитав:

— Дерев'яні очиська, чого ви на мене витріщилися? Ніякої відповіді.

Джеппетто взявся робити носа. Тільки-но вирізав, як ніс почав рости — ріс, ріс, ріс і за кілька хвилин став довжелезним носиськом.

Бідний Джеппетто спробував укоротити його. Та чим більше він обрізував І вкорочував цього нахабного носа, тим довший він ставав.

Після носа майстер вирізав рота. І як тільки він скінчив цю роботу, рот почав сміятись і перекривляти його.

— Не пустуй! — гримнув Джеппетто. Ніякої відповіді.

— Годі, кажу тобі! — загрозливо вигукнув майстер. Рот перестав сміятися, зате висунув язика. Джеппетто, щоб не псувати собі настрій, працював далі, не звертаючи уваги на все це.

Після рота він зробив підборіддя, далі шию, плечі, тулуб І руки.

Та ось Джеппетто закінчив руки І відчув, як хтось тягне в нього з голови перуку. Він поглянув угору і побачив свою жовту перуку в руках у дерев'яного хлопчика.

— Піноккіо!.. Зараз же віддай перуку.

Але Піноккіо натягнув перуку собі на голову і мало не задихнувся під нею.

Така нахабна поведінка дуже засмутила Джеппетто. Він мовив до Піноккіо:

— Ах ти, капоснику, ти ще весь не готовий, а вже не поважаєш свого батька! Негарно, хлопче, негарно! — і витер сльозу.

Лишилося зробити ноги. Коли Джеппетто їх вирізав, Піноккіо відразу стукнув його ногою в носа.

— Так тобі й треба, старий дурню! — сказав собі майстер.— Слід було подумати про це раніше. Тепер уже пізно.

Він узяв ляльку попідруки і поставив на підлогу, щоб навчити ходити.

Ноги в Піноккіо зовсім не згиналися в суглобах, і Джеппетто почав водити його за руку, навчаючи ступати крок за кроком.

Коли ноги стали пружними, Піноккіо пішов сам, а далі н побіг. Підскочив до дверей, вислизнув на вулицю й миттю зник з очей.

Бідний Джеппетто кинувся за ним слідом. Марно намагався він наздогнати дерев'яного хлопчика. Цей капосний Піноккіо біг величезними скоками, немов заєць, його дерев'яні ноги стукотіли по бруківці, неначе двадцять пар селянських дерев'яних черевиків.

— Держіть його! Держіть! — гукав Джеппетто.

Та люди на вулиці, побачивши дерев'яного хлопчика, що летів, мов арабський скакун, зупинялися на місці, витріщивши очі, і аж за животи бралися з реготу.

На щастя, нагодився карабінер, який почув увесь цей галас і подумав, що в когось утекло лоша. Він хвацько розкарячився посеред вулиці з твердим наміром зупинити втікача й повернути його хазяїнові.

Піноккіо, ще здалеку побачивши карабінера, який загородив собою всю вулицю, хотів був проскочити в ТОГО МІЖ ногами. Та йому не пощастило.

Карабінер умить схопив ляльку за носа (а той ніс ніби був для того й створений, щоб поліція мала за що хапати) і

передав у руки Джеппетто. Старий одразу ж захотів нам'яти пустунові вуха. Та, на превеликий свій подив, не міг їх знайти в Піноккіо. І знаєте чому? Тому що, поспішаючи закінчити роботу, зовсім забув про вуха.

Тоді він узяв дерев'яного бешкетника за шию і повів назад, погрожуючи дорогою:

— Гайда додому. Там я з тобою поквитаюсь, будь певен.
У відповідь на це Піноккіо впав на землю і не схотів іти далі. Скоро навколо них зібралася юрба роззяв і нероб. Пішли всякі балачки. Один казав те, другий — Інше.

— Бідний дерев'яний хлопчик,— казали одні,— він правильно робить, що не хоче додому. Цей грубіян Джеппетто приб'є його.

Інші зловтішалися:

— Цей Джеппетто тільки прикидається порядною людиною, а насправді він просто тиран. Особливо до дітей. Якщо віддати дерев'яного хлопчика йому на поталу, він розтрощить сердегу на друзки.

Врешті карабінер, наслухавшись таких розмов, відпустив на волю Піноккіо, а нещасного Джеппетто забрав у в'язницю. Той не міг сказати жодного слова на свій захист, тільки гірко заплакав І по дорозі до в'язниці бурмотів схлипуючи:

— Поганий хлопчисько! Подумати тільки, як я трудився, щоб зробити з нього порядну дерев'яну ляльку! Ну що ж, сам винен! Треба було думати раніше.

Те, що сталося потім,— завеім неймовірна історія, яку ми вам розповімо в наступних розділах.

IV. ПРИГОДА ПІНОККІО З ЦВІРКУНОМ-БАЛАКУНОМ, З ЯКОЇ ВИПЛИВАЄ, ЩО ПОГАНІ ДІТИ НЕОХОЧЕ СЛУХАЮТЬ ЗАУВАЖЕННЯ ТИХ, ХТО ЗНАЄ БІЛЬШЕ ВІД НИХ

Так-от, діти: коли нещасного безневинного Джеппетто тягли до в'язниці, шибеник Піноккіо, звільнившись із пазурів карабінера, подався навпростець через поле додому. Він з розгону, мов цапок або заєць, за яким женуться мисливці, перестрибував через Кручі, живоплоти і рови з водою.

Діставшись до будинку старого майстра,— двері були незамкнені,— Піноккіо увійшов у майстерню. Зачинив двері на засув, з розмаху сів на підлогу і голосно з полегшенням зітхнув.

Та розкошував він так недовго, бо раптом почув дивні звуки:

— Цвір-цвір-цвір.

— Хто мене кличе? — аж кинувся з переляку Піноккіо.

— Це я.

Піноккіо оглянувся і побачив великого цвіркуна, який поволі повз угору по СТІНІ.

— Скажи мені, Цвіркуне, хто ти тут такий?

— Я Цвіркун-балакун, а мешкаю в цім будинку вже понад сто років.

— Тепер це моя кімната,— заявив дерев'яний хлопчик,— і якщо ти хочеш зробити мені приємність, негайно забирайся собі геть не оглядаючись.

— Я не піду звідси доти, поки не скажу тобі великої правди, — відповів Цвіркун.

— Кажи, тільки швидше!

— Горе тим дітям, що бунтуються проти батьків і здуру тікають з дому. Тяжко їм доведеться в житті, і рано чи пізно вони пожалкують про це.

— Цвірчи, Цвіркуне, якщо це тобі до вподоби, а я знаю напевне, що завтра вдосвіта втечу звідси. Бо коли я тут залишусь, то буде мені так само, як і всім іншим дітям: пошлють до школи, і хочеш чи не хочеш, а муситимеш учитися. Мені ж, правду кажучи, аж ніяк не хочеться вчитися, я б залюбки ганявся за метеликами, лазив на дерева й видирав пташині гнізда.

— Бідолашний дурнику! Хіба ти не знаєш, що так ти скоро станеш справжнім ослом і всі з тебе кепкуватимуть і знущатимуться?

— Цить, клятий Цвіркунище! — закричав Піноккіо.

Але терплячий і розсудливий Цвіркун не образився і спокійно вів далі:

— А як не хочеш ходити до школи, то чому б тобі не навчитися якогось ремесла? Чесно заробляти на шматок хліба?

— Хочеш знати чому? — відповів Піноккіо. йому вже уривався терпець.— З усіх ремесел, які є на світі, мене цікавить тільки одне.

— Що ж це за ремесло?

— Їсти, пити, спати, розважатись із ранку до вечора, блукати собі де схочу.

— Май на увазі,— так само спокійно промовив Цвіркун,— що всі, хто присвятив себе такому ремеслу, здебільшого кінчають життя в лікарні або у в'язниці.

— Стережися, клятий Цвіркуниіце... бо лихо тобі буде, як розгніваюсь!

— Бідний Піноккіо, мені щиро жаль тебе.

— Чому це тобі жаль мене?

— Бо ти дерев'яний, але куди гірше те, що й голова в. тебе дерев'яна.

По цих словах розлючений Піноккіо скочив на ноги, схопив з верстака дерев'яний молоток і пошпурив його в Цвір-куна-балакуна.

Може, він і не думав влучати в Цвіркуна, та, мов на лихо, молоток попав просто в голову. Нещасний Цвіркун ледве встиг крикнути "цвір! цвір!" І завмер на стіні.

V. ПІНОККЮ ЗГОЛОДНІВ І, ЗНАЙШОВШИ ЯЙЦЕ, НАДУМАВ ЗАСМАЖИТИ ЯЄЧНЮ, ТА ВОНА ПУРХНУЛА ВІД НЬОГО У ВІКНО

Споночіло. Піноккіо згадав,що він ще нічого не їв, і почув у себе 8 животі бурчання, дуже схоже на скавуління.

Апетит у дітей розгулюється швидко, за мить то вже був голод, а голод цей скоро став вовчим і таким лютим, що в животі мов ножем різало.

Сердешний Піноккіо одразу побіг до вогнища, де кипів горщик, і спробував підняти покришку — подивитися, що там вариться. Але ж горщик був намальований! Уявіть собі відчай бідолахи. Його й так довгий ніс подовшав іще принаймні на чотири пальці.

Піноккіо заметушився по кімнаті, нишпорячи по всіх шухлядах і закутках у пошуках хліба, бодай черствого, бодай скориночки, чи обгризеної собакою кістки, або хоч цвілої грудочки мамалиґи, або риб'ячого хребта, або кісточки з вишні, одне слово, чогось попоїсти. Та не знайшов анічогісінько.

Голод усе дужчав і дужчав, а Піноккіо міг полегшити свої муки тільки позіхаючи. Він позіхав так, що рот розтягався аж до вух, а живота вже ніби не було зовсім.

Дерев'яного хлопчика охопив відчай. Він заплакав, примовляючи:

— Правду казав Цвіркун-балакун. Я справжній негідник: завдав горя батькові і втік з дому. Якби мій батько був тут, я б не вмирав від позіхів. Ой, немає хвороби, гіршої за голод!

Раптом Піноккіо побачив на купці сміття щось кругле й біле, дуже схоже на куряче яйце. Миттю скочив він туди І вже тримав кругленьку річ у руці. Так, це було справжнісіньке куряче яйце!

Радість, що охопила дерев'яного хлопчика, неможливо уявити, не те що описати. Йому навіть здалося, що це сон. Він крутив і крутив яйце в руках, пестив, цілував і примовляв цілуючи:

— Як же його приготувати? Засмажу яєчню... Ні, зварю, щоб не круто. А може, краще випити його сирим? НІ, мабуть, я розіб'ю його і виллю на сковорідку: вийде яєчня. Мені так хочеться з'їсти яйце.

Як сказав, так і зробив. Поставив сковорідку на жаровню, в якій жевріло вугілля, замість олії чи масла капнув трохи води. Коли вода почала парувати, він — трах! — розбив яйце і збирався вилити його на сковорідку. Та замість білка і жовтка з яйця вискочило жваве і дуже ввічливе курчатко. Гарно вклонившись, воно промовило:

— Щиро дякую, синьйоре Піноккіо: ви звільнили мене від тяжкої праці і самі розбили шкаралупу. До побачення, бувайте здоровенькі, на все добре!

З цими словами курчатко випростало крильця і вилетіло у відчинене вікно, тільки його й бачили.

Бідолаха остовпів від подиву та так і стояв, витріщивши очі, роззявивши рота і все ще тримаючи в руках шкаралупки. Отямившись, він почав лементувати, з розпачу бити ногами об 'землю ї нарікати на свою долю:

— Все ж таки Цвіркун-балакун казав правду. Якби я не втік з дому і якби мій батько був тут, я не помирав би з голоду. Ой, яка це жахлива хвороба — голод!

А в животі йому кавчало дужче й дужче. І ПІноккіо, навісніючи від голоду, надумав знову втекти з дому і податися до найближчого села. Він сподівався знайти там якусь милосердну душу, що зглянулась би над ним і дала хоч шматок хліба.

VI. ПІНОККІО ЗАСИНАЄ, ПОКЛАВШИ НОГИ НА ЖАРОВНЮ, І ВРАНЦІ ПРОКИДАЄТЬСЯ БЕЗ НІ

На землю тим часом спустилася горобина зимова ніч. Гуркотів грім, одна за одною спалахували блискавки, ніби хтось на небі раз у раз викрешував вогонь. Холодний рвучкий вітер, люто завиваючи і здіймаючи величезні хмари куряви, нагинав додолу дерева, і вони натужно скрипіли.

Піноккіо страшенно боявся грому і блискавок, але голод був дужчий за страх. І дерев'яний хлопчик вискочив у двері і за якусь сотню стрибків уже біг біля села, висолопивши язика і засапавшись, як собака-гончак.

А навкруги темно і безлюдно. Крамниці зачинені, вікна зачинені, двері будинків зачинені, а на вулиці хоч би тобі який собака трапився. Село ніби вимерло.

Голодний Піноккіо з розпачу схопився за дзвоник біля дверей найближчого будинку і заходився безперервно дзвонити, примовляючи:

— Хтось та відгукнеться.

Справді, у вікні з'явився дідусь у нічному ковпаці і сердито гукнув:

— Чого тобі треба о такій порі?

— Дайте мені трішечки хлібця, коли ваша ласка.

— Зачекай тут, я зараз повернуся,— мовив дідусь, думаючи, що має справу з одним Із тих капосників, котрі собі на роз.вагу дзвонять уночі і будять добрих людей, які вже спокійно сплять.

За півхвилини вікно знову одчинилося, і дідусь гукнув до Піноккіо:

— Підійди ближче і підстав шапку!

Дерев'яний хлопчик не гаючись став під вікно, і тут на нього линули цілу миску води. За мить він вимок з голови до п'ят, як горщик із засохлою геранню.

Мокрий, як курча з-під дощу, знемагаючи від утоми й голоду, повернувся Піноккіо додому. Він ледве стояв на ногах і тому сів, поклавши свої промоклі і брудні ноги на жаровню, в якій ще жевріло вугілля.

Так він і заснув. Поки спав, дерев'яні ноги зайнялись, і потроху тліючи, перегоріли на попіл.'

А Піноккіо хропів, ніби горіли не його, а чужі ноги. Прокинувся, коли вже зовсім розвиднілось: хтось стукав у двері.

— Хто там? — спитав він, позіхаючи і протираючи очі.

— Я,— почулося у відповідь.
Це був голос Джеппетто.

VII. ДЖЕППЕТТО, ПОВЕРНУВШИСЬ ДОДОМУ, ВІДДАЄ ЗГОЛОДНІЛОМУ ПІНОККІО СНІДАНОК, ЯКИЙ ПРИНІС ДЛЯ СЕБЕ

Бідолашний Піноккіо спросоння не помітив, що ноги в нього згоріли. Тож, почувши батьків голос, він скочив з лавки, щоб побігти відчинити двері, але ступив два-три непевних кроки і впав на підлогу. При цьому загуркотіло так, ніби з п'ятого поверху скинули мішок з дерев'яними ложками.

— Відчини! — гукнув з вулиці Джеппетто.

— Таточку мій, я не можу,— відповів крізь сльози дерев'яний хлопчик, качаючись по підлозі.

— Чому не можеш?

— Бо мені згризли ноги.

— Хто згриз?

— Кіт,— відповів Піноккіо, побачивши кота, який грався стружками, підкидаючи їх передніми лапками.

— Відчини, кажу,— повторив Джеппетто.— Бо як зайду, то дам тобі такого кота...

— Я не можу стати на ноги, повір мені. Ой горе мені, горе, доведеться все життя повзати на колінах!..

Джеппетто, гадаючи, що ці зойки — ще одна витівка капосника вирішив покласти цьому край, видерся по стіні і вліз у кімнату через вікно.

Він таки хотів дотримати слова й набити Піноккіо, та, побачивши його на землі І справді без ніг, сповнився жалістю до бідолахи, взяв його на руки, почав цілувати, пестити і з сльозами на очах спитав:

— Мій голубе Піноккіо, як же це ти спалив собі ноги?

— Не знаю, татусю, але повір мені, це була жахлива ніч, якої я не забуду повік. Гуркав грім, палахкотіли блискавки,— а я був страшенно голодний. І тоді Цвіркун-балакун мені сказав: "Так тобі й треба: ти поганий і цього заслужив". А я сказав: "Стережись, Цвіркуне!", а він сказав: "Ти дерев'яний хлопчик, голова в тебе дерев'яна", тоді я кинув у нього молотком, і він, здається, помер, але цьому винний він сам. Я не хотів його вбивати, бо поставив сковорідку на гарячу жаровню, але курчатко полетіло геть І сказало: "До побачення... на все добре", а мій голод усе дужчав, і тому той дідусь у нічному ковпаку, відчинивши вікно, сказав мені: "Стань ближче і підстав шапку", і я, мокрий з голови до п'ят (хіба попросити шматок хліба — це сором, правда?), повернувся додому, а що був дуже голодний, то поставив ноги на жаровню, щоб просохнути, а ви, повернувшись, побачили, що вони згоріли. А я все ще хочу їсти, а ніг у мене більше немає. Гу-у-у!

І бідний Піноккіо заплакав і заридав так голосно, що його чути було за п'ять кілометрів.

Джеппетто, який з усієї цієї плутанини зрозумів тільки одне,— що його дерев'яний синок ось-ось помре з голоду, витяг з кишені три груші, дав їх Піноккіо і сказав:

— Ці три груші я наготував собі на сніданок, але охоче віддаю тобі. З'їж їх на здоров'ячко.

— Як хочеш, щоб я з'їв, обчисть їх мені.

— Обчистити? — перепитав здивовано Джеппетто.— Я ніколи не думав, мій синку, що ти такий вередливий і перебірливий. Погано! На цьому світі змалку треба звикатк їсти все, бо ж ніколи не знаєш, що може трапитись. А буває всяке!

— Звичайно,—сказав Піноккіо.— Але я ніколи не їстиму нечищених фруктів. Я ненавиджу шкурки.

Джеппетто, добра людина, витяг ножика і, набравшись терпіння, обібрав три груші. Шкурки він поклав на краєчок стола. За одну мить від першої груші лишився тільки огризок, і Піноккіо хотів його викинути. Але Джеппетто притримав хлопця за руку, промовивши:

— Не викидай. Усе на щось згодиться.

— Але ж я не їм огризків,— обурився дерев'яний хлопчик.

— Не зарікайся! Усяк буває!..— спокійно повторив Джеппетто.

Одне слово, три огризки, замість вилетіти за вікно, були покладені на краєчку стола поряд із шкурками.

З'ївши, або, точніше, строщивши три груші, ПІноккіо позіхнув на весь рот і запхикав:

— Я не наївся!

— Але ж у мене, синку, більше нічого немає.

— Зовсім нічого?

— Тільки оці шкурки й огризки з груш.

— Ну що ж,—сказав Піноккіо,—як нема нічого іншого, з'їм шкурки.

Він почав жувати. Спочатку трохи кривився, потім, одну за одною, проковтнув усі шкурки, а далі й огризки. Коли скінчив їсти, задоволено поплескав себе по животі і весело промовив:

— Тепер усе гаразд! Почуваю себе чудово!

— От бачиш,— зауважив Джеппетто,— я ж казав, що не треба дуже вередувати і перебирати їжею! Мій голубе, ми ніколи не знаємо, що може статися з нами на цьому світі. А статися може всяке!..

VIII. ДЖЕППЕТТО МАЙСТРУЄ ДЛЯ ПІНОККЮ НОВІ НОГИ, А ПОТІМ ПРОДАЄ ВЛАСНУ КУРТКУ, ЩОБ КУПИТИ ЙОМУ БУКВАР

Угамувавши голод, дерев янии хлопчик відразу почав схлипувати й нарікати. Він хотів мати нові ноги.

Джеппетто, щоб покарати ПіноккІо за витівки, аж півдня не звертав уваги на його нарікання. А потім сказав:

— А чого це я маю тобі робити нові ноги? Щоб ти знову чкурнув від мене?

— Присягаюся,— промовив схлипуючи дерев'яний хлопчик, — що відсьогодні поводитимусь як СЛІД.

— Усі діти,— відповів Джеппетто,— коли хочуть мати щось, кажуть так.

— Я присягаюся, що піду до школи і вчитимуся дуже добре.

— Усі діти кажуть так, коли хочуть щось випросити.

— Але ж я не такий, як інші діти! Я найкращий з усіх і завжди кажу правду. Обіцяю вам, тату: я навчусь якогось ремесла і стану вам утіхою і опорою на старість.

Джеппетто насупився, його очі були повні сліз, а серце щеміло від жалості до нещасного безногого Піноккіо. Тому він без. дальших балачок узяв у руки інструмент, два шматочки сухого дерева І заходився майструвати.

Не минуло й години, як нові ноги були готові: дві стрункі, жваві, прудкі ноги. Ноги були справді гарні.

Джеппетто сказав дерев'яному хлопчикові:

— Заплющ очі й спи.

Піноккіо заплющив очі, прикидаючись, що спить. І поки він отак прикидався, Джеппетто розвів у яєчній шкаралупі столярного клею і приклеїв куди треба обидві ноги. Припасував їх так добре, що й не помітно було, де вони приклеєні.

Тільки-но дерев'яний хлопчик відчув, що знову має ноги, як враз скочив зі столу на підлогу і почав стрибати й перекидатися через голову, ніби збожеволів від радості.

— Щоб віддячити вам за все, що ви зробили для мене,— сказав Піноккіо,— я хочу негайно піти до школи.

— Молодець, хлопче!

— Але, щоб ходити до школи, мені потрібен одяг. Джеппетто був бідна людина і не мав у кишені жодної монетки, тож він зробив для Піноккіо курточку з кольорового паперу, черевики з дерева, а з м'якушки хліба ковпачок.

Піноккіо відразу побіг помилуватися на себе в ночвах з водою, і так йому сподобався власний вигляд, що він гордовито вигукнув:

— Я тепер справжній синьйор!

— Атож,—сказав Джеппетто,— але май на увазі, що в синьйора одяг не тільки гарний, а й чистий.

— До речі,— зауважив дерев'яний хлопчик,— для школи мені потрібно ще щось, до того ж найголовніше.

— А саме?

— Буквар.

— Правильно! Але де ж його взяти?

— Та де ж? Піти в книгарню І купити.

— А звідки взяти грошей?

— У мене немає.

— У мене теж,— засмутився добрий дідусь.

І Піноккіо, хоча й був дуже веселий хлопець, теж засмутився, бо біду, коли вона справжня, розуміють усі діти.

— Стривай! — вигукнув раптом Джеппетто, скочивши з місця. Схопив свою плисову приношену куртку і вибіг.

Незабаром він повернувся; в руках тримав буквар для сина. Бідолашний дідусь лишився в самій сорочці, а надво рі падав сніг.

— Де ж твоя куртка, тату?

— Продав.

— А навіщо?

— Бо мені стало жарко.

Піноккіо зрозумів, у чому річ, і, не стримавши пориву свого доброго серця, кинувся на шию Джеппетто і палке поцілував його.

IX. ПІНОККІО ПРОДАЄ БУКВАР, ЩОБ КУПИТИ КВИТОК У ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР

Як тільки перестав падати сніг, Піноккіо узяв під пахву свій новенький буквар, вийшов на вулицю і попрямував до школи.

Дорогою він мріяв про гарні, навіть чудові речі і промовляв сам до себе:

— Сьогодні в школі я навчуся читати, завтра — писати, а післязавтра — рахувати. А потім, вивчившись, я зароблю багато грошей і на перший заробіток куплю батькові вовняну гарну куртку. Та не просто вовняну! Я знайду куртку, оздоблену золотом і сріблом, з діамантовими ґудзиками. Бідолашний батько цього таки заслужив, бо через мене лишився в самій сорочці в такий холод, аби лиш я мав змогу вчитися! Не всі батьки здатні на такі жертви!

Поки він казав собі ці зворушливі слова, вдалині почулася музика: свистіли флейти і гупав великий барабан. Пі-пі-пі, пІ-пі-пі, бум, бум, бум, бум...

Піноккіо зупинився і прислухався. Музика долинала від маленького селища, що лежало на березі моря. Туди вела довга-предовга дорога.

— Що не за музика? Як шкода, що я маю йти до школи, коли б не це...

Він завагався: іти в школу чи завернути послухати музику.

— Сьогодні я послухаю музику, а завтра піду до школи. Школа ніде не дінеться,— сказав нарешті цей шибеник і пересмикнув плечима.

Як сказав, так і зробив. Піноккіо звернув на ту дорогу і побіг щодуху. Чим далі, тим виразніше чулися звуки флейт і удари в барабан: пі-пі-пі, пі-пі-пі, пі-пі-пі, бум, бум, бум.

І ось він уже посеред площі, де люди обступили великий дерев'яний балаган з яскраво розмальованою полотняною завісою.

— Що це за хата? — спитав Піноккіо у місцевого хлопця.

— Прочитай афішу й дізнаєшся.

— Та я б залюбки прочитав, але саме сьогодні не вмію читати.

— Браво, йолопе! То я сьогодні тобі прочитаю. Знай же: на цій афіші червоними, як вогонь, літерами написано: "Великий ляльковий театр".

— А коли початок вистави?

— Зараз починається.

— А скільки треба платити за вхід?

— Чотири сольдо.

Піноккіо зопалу забув усякі правила пристойності. Не соромлячись він звернувся до хлопчика:

— Ти даси мені до завтра чотири сольдо?

— Я б тобі дав їх залюбки,— відповів той глузливо,— та саме сьогодні не можу.

— За чотири сольдо я продам тобі свою курточку.

— А навіщо мені твоя паперова курточка? Як піде дощ, вона розлізеться на клаптики.

— Тоді купи мої черевики.

— Вони годяться тільки на розпал.

— А скільки ти даси за мій ковпачок?

— Гарну я б зробив покупку! Шапка з м'якушки хліба! Та миші з'їдять її в мене на голові.

ПІноккіо потрапив у безвихідь. Він хотів, але не насмілювався запропонувати останнє, що в нього було. Вагався, сумнівався, мучився. І нарешті випалив:

— А чи не даси ти мені чотири сольдо за цей новий буквар?

— Я хлопець і нічого не купую в хлопців,—відповів його маленький співрозмовник, який виявився набагато розсудливішим за нашого героя.

— Я візьму буквар за чотири сольдо,— вигукнув ганчірник, який чув усю їхню розмову.

За одну мить книжку було продано. Подумати тільки, що бідний Джеппетто сидів дома І тремтів від холоду в самій сорочці, бо купив синові буквар!

X. ЛЯЛЬКИ ОДРАЗУ ВПІЗНАЮТЬ СВОГО БРАТА ПІНОККІО І ВЛАШТОВУЮТЬ ЙОМУ ПИШНУ ЗУСТРІЧ, ТА В НАЙУРОЧИСТІШИЙ МОМЕНТ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ХАЗЯЇН ТЕАТРУ, І ПІНОККІО ЗАГРОЖУЄ ЖАХЛИВА НЕБЕЗПЕКА

Коли ПіноккІо зайшов до театру, там мало не зчинилась революція. А треба сказати, що завісу вже підняли і вистава почалася.

На сцені були Арлекін та Полішинель, І вони, як завжди, сварилися між собою, обмінюючись погрозами, ляпасами і потиличниками.

Глядачі не спускали очей зі сцени і аж за животи бралися від сміху, бо дві ляльки сварились майстерно, ніби справжні люди. Зненацька Арлекін затну вся, повернувся обличчям до зали і, показавши рукою кудись у задні ряди, заголосив трагічним голосом:

— О боги! Чи я сплю? Чи ні? Адже там унизу —ПіноккІо!

— Справді, Піноккіо! — вигукнув Полішинель.

— Так, це він,— вискнула синьйора Розаура, висунувши голівку з-за лаштунків.

— Піноккіо, Піноккіо! — закричали хором усі ляльки і прожогом вибігли на сцену.— Піноккіо! Наш братик Піноккіо! Хай живе Піноккіо!

— Піноккіо, піднімись сюди, до мене! — кричав Арлекін.— Прийди в обійми своїх дерев'яних братів!

Почувши таке палке запрошення, Піноккіо одним скоком подолав відстань від задніх рядів до передніх. Ще один стрибок — і він уже на голові диригента оркестру, а там і на сцені.

Неможливо описати всі обійми, дружні стусани й щиглі, які дісталися Піноккіо від усіх акторів і акторок дерев'яної трупи.

Це була безумовно зворушлива картина, але глядачі хотіли дивитися далі виставу, їм уже нетерпеливилось, і вони загукали:

— Хочемо комедії! Дайте комедію!

Та марно вони рвали горлянки: дерев'яні ляльки, замість вести спектакль, закричали й загаласували ще дужче. Вони підхопили Піноккіо на плечі й урочисто винесли на передню частину сцени.

Та ось де не взявся хазяїн театру, такий страшний із себе, що навіть дивитися було страшно. У нього була чорна, як вугілля, борода, довга аж до землі; ходячи, він наступав на неї ногами. Рота мав широкого, як піч, очі блискали, як два червоні ліхтарі. В руках він тримав замашний нагай, сплетений Із зміїних та лисячих хвостів.

Коли несподівано з'явився хазяїн, усі поніміли, затамувавши подих. Запала така тиша, що можна було почути, як пролетить муха. Бідні ляльки, хлопчики й дівчатка, тремтіли, як осикові листочки.

— Ти чого прийшов до мого театру? Чинити неподоб ства? — запитав у Піноккіо страшним захриплим голосом хазяїн.

— Повірте, вельмишановний пане, я нічого не винен.

— Цить! Завтра я з тобою поквитаюсь.

І справді, після вистави хазяїн пішов на кухню, де на товстому рожні смажився на вечерю величезний баран. Та для того, щоб м'ясо добре підсмажилося, не вистачало дров. Хазяїн покликав Арлекіна й Полішинеля і наказав їм:

— Принесіть .мені отого хлопця. Я його почепив у сінях на цвяшку. Мені здається, що він із сухенького дерева і горітиме чудово. Тоді мій баран добряче підсмажиться.

Арлекін і Полішинель спершу завагались, але, налякані страшним поглядом хазяїна, вийшли і незабаром повернулися, несучи попідруки Піноккіо, що звивався, як вугор на березі, і- розпачливо верещав:

— Ой татоньку мій, рятуй мене! Я не хочу помирати!

XI. ЖЕРИВОГОНЬ ЧХАЄ І ПРОЩАЄ ПІНОККІО, ЯКИЙ ПОТІМ РЯТУЄ ВІД СМЕРТІ СВОГО ДРУГА АРЛЕКІНА

Хазяїн лялькового театру Жеривогонь (так його звали) мав, як уже сказано, дуже страшний вигляд—а надто лякала чорна борода, що, мов фартух, покривала всі груди і ноги,— але в глибині душі був непоганою людиною. Бо коли внесли бідолаху Піноккіо, який щосили пручався, вигукуючи: "Не хочу помирати, не хочу помирати", Жеривогонь пройнявся до нього співчуттям І жалістю. Деякий час він намагався перемогти себе, але нарешті здався і почав голосно чхати.

Почувши це, Арлекін, який уже був засумував і похилився, мов плакуча верба, повеселішав і прошепотів до Піноккіо:

— Усе гаразд, братику! Хазяїн чхає, а це певний знак, що йому тебе шкода. Ти врятований.

Слід зауважити — інші люди, жаліючи когось, плачуть або труть кулаками очі, а Жеривогонь від жалості починав чхати. Таким чином він давав іншим узнаки, що має добре серце.

Начхавшись удосталь, хазяїн знов насупився і гримнув на Піноккіо:

— Ану не плач! Від твого вереску У мене заболів живіт... Такі кольки, що я... А-а-апчхи!

— Будьте здорові,— сказав Піноккіо.

— Дякую. А твої тато й мама ще живі? — запитав Жеривогонь.

— Тато живий, а мами я ніколи й не знав.

— Твій старенький татусь дуже засмутився б, якби я кинув тебе у вогонь. Бідний старий, мені його дуже шкода. А... а... апчхи,—і він чхнув ще тричі.

— На здоров'я!—сказав Піноккіо.

— Дякую! Зрештою, треба поспівчувати й мені, бо, як бачиш, у мене немає дров, щоб досмажити барана, і ти, щиро кажучи, дуже згодився б для цього. Але ти розчулив мене, і доведеться потерпіти. Замість тебе я кину у вогонь якусь іншу ляльку з мого театру. Гей, жандарми!

На цей поклик негайно з'явилися два дерев'яні жандарми, довгі-предовгі, худющі-прехудющі, в трикутних капелюхах. У руках вони тримали оголені шаблі.

Хазяїн наказав хрипким голосом:

— Візьміть Арлекіна, міцно зв'яжіть і киньте у вогонь. Я хочу, щсб мій баран добряче підсмажився.

Уявіть собі, як було нещасному Арлекінові! Він так злякався, що аж заточився і впав на підлогу.

Піноккіо, побачивши це жахливе видовище, кинувся до ніг хазяїнові. Ридаючи й обливаючи слізьми довжелезну бороду, почав благати:

— Змилуйтеся, синьйоре Жеривогонь.

— Тут немає синьйорів,— гримнув хазяїн.

— Змилуйтесь, синьйоре Кавалер.

— Тут немає ніяких Кавалерів.

— Змилуйтесь, синьйоре Начальник.

— Тут немає ніяких Начальників.

— Змилуйтеся, синьйоре Генерал!

Почувши, що його назвали генералом, хазяїн перестав супитися, враз змилостивився. Він спитав:

— Чого ти хочеш?

— Я благаю пожаліти Арлекіна.

— Я не можу цього зробити. Якщо я пожалів тебе, то треба кинути у вогонь його, бо я хочу, щоб мій баран гарно підсмажився.

— Тоді,— гордо вигукнув ПІноккіо, зводячись на ноги і кидаючи на землю свій ковпачок,— я знаю, що робити. Вперед, синьйори жандарми! Зв'яжіть мене і киньте в полум'я. Несправедливо, щоб бідний Арлекін, мій справжній друг, помер замість мене.

Ці слова, вимовлені гучно і сміливо, змусили заплакати всіх ляльок, що спостерігали цю сцену. Навіть жандарми, хоча й зроблені з дерева, плакали, мов ягнята.

Якийсь час Жеривогонь сидів похмуро й непорушно, наче крижана гора, потім потроху заворушився і почав чхати. Чхнувши чотири чи п'ять разів, він широко розкрив обійми І мовив до Піноккіо:

— А ти молодець, хлопче! Ходи-но сюди, я тебе розцілую.

Піноккіо миттю підбіг, видерся, мов білка, вгору по хазяїновій бороді і щиро-щиро поцілував його в кінчик носа.

— Виходить, ви помилували мене? — спитав бідолаха Арлекін таким тихеньким голоском, що його ледве почули.

— Авжеж, помилував,— відповів Жеривогонь і додав, зітхнувши і похитавши головою: — Так воно й буде! Доведеться мені цього вечора з'їсти недосмаженого барана. Та надалі горе тому, на кого впаде мій вибір!

Почувши, що Арлекіна помилувано, ляльки побігли на сцену і, запаливши, ніби для святкової вистави, всі лампи й

світильники, почали танцювати І стрибати. Вже й надворі світало, а вони все танцювали.

XII. ХАЗЯЇН ТЕАТРУ ЖЕРИВОГОНЬ ДАРУЄ ПІНОККІО П'ЯТЬ ЗОЛОТИХ МОНЕТ, ЩОБ ТОЙ ВІДНІС ЇХ СВОЄМУ БАТЬКОВІ ДЖЕППЕТТО, АЛЕ ПІНОККІО ПІДДАЄТЬСЯ НА УМОВЛЯННЯ ЛИСИЦІ й КОТА І ЙДЕ З НИМИ

Наступного дня хазяїн театру покликав Піноккіо і спитав:

— Як звати твого батька?

— Джеппетто.

— Хто він такий?

— Бідняк.

— Багато він заробляє?

— Заробляє стільки, скільки треба, щоб не мати в кишені жодного чентесімо. Уявіть собі, для того, щоб купити мені буквар, він продав свою єдину куртку. Вона була вся в латках, зношена. Лихо, а не куртка.

— Бідолаха, я йому майже співчуваю. Ось тобі п'ять золотих монет. Віднеси їх мерщій батькові і привітай його від мого імені.

Піноккіо, звісно, тисячу разів подякував хазяїнові театру, обняв по черзі всіх ляльок, навіть жандармів, і, щасливий-прещасливий, подався додому.

Та не пройшов навіть півкілометра, як зустрів на вулиці Лисицю, криву на одну ногу, і зовсім сліпого Кота. Вони, як добрі приятелі, в біді допомагали одне одному. Кульгава Лисиця йдучи спиралася на сліпого Кота і була йому за поводиря.

— Добрий день, Піноккіо,— ввічливо привіталася Лисиця.

— Звідки ти знаєш, як мене звуть? — спитав дерев'яний хлопчик.

— Я добре знаю твого батька.

— Де ти його бачила?

— Я бачила його вчора біля дверей вашого будинку.

— А що він робив?

— Він був у самій сорочці і дрижав від холоду.

— Бідолашний тато! Та відсьогодні він, слава богу, більше не дрижатиме.

— Чому?

— Бо я став великим паном.

— Ти — великий пан? — глузливо посміхаючись, спитала Лисиця.

Кіт теж посміхнувся, але, щоб цього ніхто не помітив, погладив свої вуса передніми лапами.

— Чого сміється? — розсердився Піноккіо.— Я, звичайно, вам співчуваю, але від заздрощів у вас слинка потече. Ось, якщо ви на цьому розумієтесь, п'ять чудових золотих монет.

І показав монети, які подарував йому Жеривогонь.

Почувши звабливий брязкіт монет, Лисиця мимоволі випростала свою криву ногу, а Кіт розплющив очі, які блиснули зеленим вогнем. Але одразу ж заплющив їх, так що Піноккіо нічого не помітив.

— І що ж ти робитимеш з цими грошима?

— Насамперед,— відповів дерев'яний хлопчик,— я куплю своєму татові нову гарну куртку, гаптовану золотом та сріблом, і з блискучими ґудзиками, а потім собі буквар.

— Собі — буквар?

— Так. Бо я хочу піти до школи І гарно вчитися.

— Подивись на мене!—сказала Лисиця.— Через оту дурну науку я мало не позбулася ноги.

— Подивись на мене! — сказав Кіт.— Через оту дурну науку я зовсім осліп.

Тут з дерева обізвався Білий дрізд:

— Піноккіо, не слухай отих поганців, бо пожалкуєш!

Бідний дрізд! Навіщо він обізвався? Кіт підстрибнув високо вгору, схопив птаха і вмить, схрупав його разом з пір'ям. Той навіть писнути не встиг.

Схрупавши дрозда, Кіт облизався і заплющив очі. прикидаючись сліпим.

— Бідний дрізд! — промовив Піноккіо до Кота.— Навіщо ти таке вчинив з ним?

— Щоб провчити... Надалі знатиме, що не треба в чужі розмови втручатися.

Вони вже пройшли половину дороги, коли Лисиця зупинилась і промовила до дерев'яного хлопчика:

— Хочеш, щоб у тебе стало удвічі більше золотих монет?

— Що?

— Я кажу, чи хочеш ти, щоб з твоїх п'ятії нещасних цехінів зробилося сто, тисяча, дві тисячі золотих монет?

— Ще б пак! Але як?

— Дуже просто. Замість повернутися додому, ходімо з нами.

— А куди ви мене поведете?

— В Країну дурнів.

Піноккіо на мить замислився, а потім рішуче відказав:

— Ні, не піду. Мені вже близько додому, і я піду туди, бо мій татко жде. Бідолаха! Він, мабуть, дуже непокоївся вчора, коли я не повернувся додому. На жаль, я став поганим хлопчиськом, і ЦвІркун-балакун правду казав: "Неслухняним дітям погано доведеться на цьому світі". І це я відчув на собі, тому що зі мною трапилося не одне лихо. Ось і вчора в будинку Жеривогня я мало не загинув... Брр! Мені й досі мурашки по спині бігають, як тільки я згадаю про це!

— То виходить,— сказала Лисиця,—ти й справді хочеш іти додому? Ну що ж, іди, тим гірше для тебе!

— Тим гірше для тебе,— повторив Кіт.

— Подумай гарненько, Піноккіо, бо ти зрікаєшся власного щастя.

— Щастя! — повторив Кіт.

— А твої п'ять золотих могли б сьогодні або завтра обернутися на дві тисячі.

— Дві тисячі! — повторив Кіт.

— Як може таке статися? — запитав Піноккіо, роззявивши від подиву рота.

— Зараз я тобі все поясню,— сказала Лисиця.— Як відомо, в Країні дурнів є благословенне поле, яке називають Чарівним полем. Ти викопаєш на цьому полі маленьку ямку І покладеш туди, приміром, один золотий. Потім загорнеш ямку землею, поллєш двома відрами джерельної води, сипнеш жменьку солі і спокійно йдеш спати. За ніч золотий проросте і зацвіте, а вранці, як зійде сонце, ти прийдеш на поле і побачиш гарне

дерево, гілля на ньому вгинатиметься від золотих монет. їх буде стільки, як зерен у великому пшеничному колоскові.

— Отже,— промовив Піноккіо, дивуючись все більше,— якби я закопав на цьому полі п'ять золотих, то скільки я знайшов би наступного ранку?

— Дуже просто порахувати,— відповіла Лисиця,— можна навіть полічити на пальцях. Припустімо, кожний золотий обернеться на п'ятсот золотих: помнож п'ятсот на п'ять і на ранок ти матимеш у кишені дві тисячі п'ятсот блискучих і дзвінких золотих монет.

— Ой як чудово! — вигукнув Піноккіо, пританцьовуючи від радості.—Як тільки я зберу врожай золотих, то візьму собі дві тисячі, а п'ятсот подарую вам обом.

— Він подарує нам? — обурено вереснула Лисиця І додала вдавано ображеним голосом: — Хай тебе бог боронить!

— Хай бог боронить! — вторив Кіт.

— Ми,— вела далі Лисиця,— побиваємося не заради нікчемної власної вигоди, ми працюємо для щастя інших.

— Інших! — повторив Кіт.

"Які вони доброчесні",— подумав Піноккіо. І, в одну мить забувши про свого батька, нову куртку й буквар, про всі свої добрі наміри, сказав Лисиці й Котові:

— Мерщій ходімо! Я йду з вами.

XIII. ТАВЕРНА "ЧЕРВОНИЙ РАК"

Вони йшли та йшли і аж надвечір, геть потомлені, дісталися до таверни, що називалася "Червоний рак".

— Зупинімося тут на хвилиночку,— сказала Лисиця.— Попоїмо трохи і відпочинемо якусь годину, опівночі знову вирушимо в дорогу, а завтра па світанку будемо на Чарівному полі.

Зайшовши до таверни, втрьох сіли за стіл, але ні в кого з них не було апетиту.

Бідний Кіт, у якого саме болів живіт, ум'яв лише п'ять рибок-барбульок у томатному соусі і чотири порції кендюха з сиром пармезан. Але кендюх здався йому не досить добре приготованим, і він ще тричі замовляв тертого сиру з маслом.

Лисиця теж хотіла б трішечки чогось перекусити— Але через те, що лікар прописав їй сувору дієту, вона мусила вдовольнитися звичайним солодким зайцем з легеньким гарніром— вгодованими курочками й молодими півниками. На закуску вона замовила рагу з куріпок, кроликів, жаб, ящірок і винограду. Більше нічого вона не захотіла. її вже, мовляв, нудить від їжі, вона й крихітки в рот не може взяти.

Хто їв найменше, то це ПІноккіо. Він попросив шматочок горіха і скибочку хліба, та й це залишив на тарілці. Бідолаха був ситий думками про золоті монети, які він збере на Чарівному полі.

Після вечері Лисиця звернулась до хазяїна:

— Приготуйте нам дві гарні кімнати: одну для синьйора Піноккіо, другу для мене й мого приятеля. Ми подрімаємо перед дорогою. Не забудьте опівночі нас розбудити.

— Слухаюсь, синьйори,— відповів хазяїн і підморгнув Лисиці й Котові, мовляв: "Зрозумів, ясно!"

Піноккіо тільки ліг, одразу й заснув. Йому приснився сон, ніби він стоїть посеред поля, де густо ростуть деревця, а з них гронами звисають золоті монети. Вітер хитає гілля, і монети видзвонюють "дзінь-дзінь-дзінь", ніби запрошують: "Підходьте і рвіть нас". Та коли Піноккіо простягнув руки, щоб зірвати з дерева пригорщу золотих монет і покласти собі в кишеню, він прокинувся, бо хтось тричі бухнув у двері кімнати.

Це був хазяїн, який прийшов сказати, що вже пробило північ.

— А мої друзі вже готові? — спитав дерев'яний хлопчик.

— Не тільки готові! Вони вже годину як пішли.

— Чому так спішно?

— Бо Кіт дістав звістку, що його старшеньке котеня відморозило собі лапки й ось-ось помре.

— А вони заплатили за вечерю?

— Та що ви кажете? Вони так добре виховані, що не могли виявити до вас таку нечемність.

— Даремно! Така нечемність не дуже образила б мене! — промовив Піноккїо, почухавши потилицю. Потім запитав:

— А мої добрі друзі сказали, де вони чекатимуть мене?

— На Чарівному полі завтра вдосвіта.

Піноккіо заплатив один золотий за себе та своїх супутників і вийшов з таверни.

Він посувався вперед майже помацки, бо надворі було темно, хоч в око стрель. Тиша, ніде ані шелесне. Тільки якісь нічні птахи перелітали через вулицю, мало не черкаючись крильми об ніс Піноккіо. Він перелякано зупинявся, кричав: "Хто там?", і луна від навколишніх горбів відповідала йому: "Хто там, хто там, хто там".

Ідучи далі, він помітив на стовбурі дерева малу комаху, яка світилася блідим світлом, мов нічник під абажуром.

— Ти хто? —спитав Піноккїо.

— Я тінь Цвіркуна-балакуна,—відповіла комаха таким тихеньким і слабеньким голоском, ніби він долинав з того світу.

— Чого ти від мене хочеш?

— Хочу дати тобі пораду. Повертайся назад і віднеси тих чотири золотих, що лишились у тебе, своєму бідному татові, який плаче й побивається, що більше ніколи тебе не побачить.

— Завтра мій тато стане багачем, бо з цих чотирьох золотих зробляться дві тисячі.

— Не вір, мій хлопчику, тим, хто обіцяє тебе зробити багатим за один день. Так чинять божевільні або шахраї. Послухайся мене, вертайсь додому.

— Ні, я піду далі.

— Вже пізня година!..

— Я піду!

— Ніч така темна...

— Я піду далі!

— Шлях небезпечний...

— А я піду!

— Пам'ятай, Піноккіо, діти, які роблять, що їм заманеться, рано чи пізно жалкують про це.

— Давня байка. На добраніч, Цвіркуне.

— На добраніч, Піноккіо. Хай береже тебе небо від лиха й розбійників.

Промовивши останні слова, Цвіркун-балакун погас одразу, мов свічка, на яку дмухнули. На дорозі стало ще темніше, ніж перед тим.

XIV. НЕ ПОСЛУХАВШИСЬ ДОБРИХ ПОРАД ЦВІРКУНА-БАЛАКУНА, ПІНОККЮ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ З РОЗБІЙНИКАМИ

І справді,— міркував Піноккіо, прямуючи все далі й далі,— які ми, діти, бідні й нещасні! Всі нас лають, всі мам вичитують, дають поради. Кожен пнеться у вихователі, в батьки, у вчителі. Всі—навіть Цвір-куни-балакуни. І ось, будь ласка, слухайся нудних порад Цвіркуна, а то хто знає, які лиха мене спіткають! Уже навіть розбійників маю зустріти на дорозі! На щастя, я не вірю в розбійників і ніколи не вірив. На мою думку, розбійників навмисне вигадали батьки, щоб лякати дітей, які хочуть гуляти, вночі! А коли б вони й зустрілися мені оце, то хіба я злякався б? Ніскілечки! Я б гукнув їм: "Синьйори розбійники, чого ви хочете від мене? Пам'ятайте, що я жартів не люблю! Відчепіться від мене і йдіть своєю дорогою". Після таких слів розбійники, по-моєму, дадуть драла, аж закурить. А як вони, боронь боже, не схочуть тікати, то дремену я, і квит".

Та не встиг Піноккіо обміркувати все до кінця, як позад нього почувся легкий шелест листя.

Оглянувшись, він побачив у темряві дві постаті, закутані в мішки з-під вугілля. Невідомі бігли за ним навшпиньки, немов привиди.

— А ось і вони,— промовив Піноккіо сам до себе і, не знаючи, куди сховати своє золото, поклав монети в рота під язик.

Після цього він спробував утекти, але не ступив ще й кроку, як його схопили за руки, І ,два приглушені голоси загрозливо сказали:

— Гаманець або життя!

Піноккіо боявся вимовити бодай слово, бо тримав у роті монети. Він почав кланятись І махати руками, неначе німий, щоб дати зрозуміти незнайомцям у мішках, накинутих на голови (крізь прорізані дірки поблискували тільки очі), що він бідний дерев'яний хлопчик і в нього в кишені немає навіть фальшивого чентесімо.

— Давай, давай! Менше базікай І викладай гроші! — гримали бандити.

Дерев'яний хлопчик захитав головою І розвів руками, що мало означати: "Немає в мене грошей".

— Давай гроші, бо тут тобі й смерть,— погрозив розбійник, вищий на зріст.

— Смерть! — повторив другий.

— Ми порішимо тебе, а потім і твого батька.

— І твого батька!

— Ні, ні, тільки не татуся! — вигукнув розпачливо Піноккіо, і в роті в нього задзвеніли монети.

— Ах ти, негіднику! Значить, ти сховав гроші під язиком? Виплюнь їх негайно!

Піноккіо вперто мовчав.

— Ага, ти прикинувся глухим? Зачекай трохи, ми тебе примусимо виплюнути монети.

Один розбійник схопив Піноккіо за носа, а другий —за "підборіддя, і почали смикати в гору-вниз, щоб примусити дерев'яного хлопчика роззявити рота, але марно: рот ніби хто забив цвяшками чи наглухо заклепав.

Тоді розбійник, нижчий на зріст, Витягнув ножаку І спробував засунути лезо між губи. Але Піноккіо миттю схопив його руку в рота, відкусив і виплюнув. На превеликий свій подив, він побачив, що то не рука, а котяча лапа.

Підбадьорений першою перемогою, Піноккіо вирвався з лап розбійників, перескочив через огорожу і побіг через поле. Розбійники гналися за ним, мов собаки за зайцем.

Пробігши кілометрів п'ятнадцять, Піноккіо зовсім знемігся. І коли вже думав, що загине, він раптом побачив височенну сосну, видерся на неї і вмостився на самісінькім вершечку. Розбійники теж спробували вилізти на дерево, але долізли тільки до середини стовбура, зірвались і попадали на землю, обчухравши до крові руки й ноги.

Та вони не кинули своїх намірів. Назбиравши хмизу, вони обіклали ним сосну і розвели вогонь. Сосна запалала, мов смолоскип на вітрі. Піноккіо, бачачи, що полум'я сягає все вище, і не бажаючи засмажитися, одчайдушно стрибонув з дерева і помчав через поля та виноградники. Розбійники — за.ним, наступаючи на п'яти й навіть не задихавшись.

Вже й розвиднялося, а вони все бігли. І раптом Піноккіо опинився перед широким ї глибоким ровом, повним брудної, кольору кави з молоком, води. Що робити? "Раз, два, три!" — гукнув утікач і, розігнавшись, перескочив на той бік. Розбійники й собі пострибали, та не доскочили й шубовснули у воду. Піноккіо радісно загукав:

— Щасливо вам покупатись, синьйори розбійники,— І по біг далі.

Він думав, що ті вже потопились, але, оглянувшись, побачив, що вони біжать слідом у своїх мішках, з яких аж струменить вода.

XV. РОЗБІЙНИКИ ЖЕНУТЬСЯ ЗА ПІНОККІО І, СПІЙМАВШИ. ВІШАЮТЬ НА ГІЛЦІ ВЕЛИКОГО ДУБА

Піноккіо вже зовсім зневірився у своїх силах і ладен був упасти на землю, визнавши себе переможеним, та, оглядівшись довкола, побачив удалині серед купи зелених дерев білий як сніг будиночок.

— Якщо в мене стане сили добігти до того будиночка, я врятуюся: —І він щодуху помчав лісом. Розбійники — за н и м.

Так відчайдушно біг він майже дві години, поки, геть засапавшись, добувся до будиночка. Постукав у двері.

Ніхто не озвався.

Він постукав ще дужче, бо чув за спиною кроки і хекання своїх напасників. Знову тиша.

Тоді Піноккіо почав гатити в двері головою і ногами. У вікні показалася Прекрасна Дівчинка з блакитним волоссям, обличчя в неї було жовте як віск, очі заплющені, руки складені на грудях.

Не поворухнувши навіть губами, вона промовила голосом, що долинав ніби з того світу.

— В цьому будинку немає нікого. Всі померли.

— То хоч ти відчини мені! — благально закричав Піноккіо.

— Я теж мертва.

— Мертва? А що ж ти робиш там у вікні?

— Виглядаю домовину, в якій мене понесуть на кладовище.

Промовивши ці слова, Дівчинка зникла, а вікно нечутно зачинилося.

— О Прекрасна Дівчинко з блакитним волоссям,— вигукнув Піноккіо,— пожалій мене, відчини! Згляньсь над бідним хлопчиком, за яким женуться розбій...

Він не доказав, бо його схопили за горло і ті ж таки голоси загрозливо пробубоніли:

— Ага, впіймався!

Нещасний, відчувши, що смерть стоїть у нього за плечима, затремтів так, що застукотіли руки й ноги в суглобах, задзвеніли І чотири золоті, сховані під язиком.

— То що? —запитали розбійники.— Роззявиш свого рота чи ні? Ага, мовчиш! Ну, зараз ти в нас розтулиш рота.

Вони витягли два здоровенні й гострі, як бритва, ножі і вдарили ними Піноккіо.

Та хлопчик, на щастя, був із твердого дерева, і леза ножів розлетілись на друзки. В руках у розбійників залишилися самі держаки. Напасники здивовано витріщилися одне на одного.

— Я надумав,— закричав один.— Його треба повісити. Повісьмо його!

— Повісьмо!—відгукнувся другий.

Як сказали, так і зробили. Зв'язали бідоласі за спиною руки, накинули на шию зашморг і повісили на гілці дерева, відомого під назвою Великий дуб.

Після цього розбійники посідали на траві, чекаючи, поки повішений востаннє дриґне ногами. Та минуло три години, а Піноккіо все ще борсався у зашморгу, міцно стуливши рота.

Розбійникам набридло чекати, і вони пішли собі, глузливо попрощавшись із Піноккіо:

— Бувай здоровенький! Сподіваємось, що завтра, як ми сюди прийдемо, ти зробиш нам таку ласку: гарненько помреш собі й роззявиш рота.

Тим часом знявся шалений північний вітер, і повішений загойдався,як церковний дзвін у свято. Це завдавало йому страшенних мук, а зашморг усе тугіше стискав горло, забивав подих.

В очах у дерев'яного хлопчика потемніло. Та хоч і чув смерть за плечима, він усе-таки сподівався, що ось-ось нагодиться якась милосердна душа І допоможе йому. Так і не дочекавшись рятівника, Піноккіо згадав про свого батька... І насилу пробелькотав:

— Ох, мій бідний тату! Якби ти був тут!

І більше він нічого не міг сказати. Заплющив очі, роззявив рота, витяг ноги і, здригнувшись востаннє, повис непорушно.

XVI. ПРЕКРАСНА ДІВЧИНКА З БЛАКИТНИМ ВОЛОССЯМ НАКАЗУЄ ЗНЯТИ ДЕРЕВ'ЯНОГО ХЛОПЧИКА З ДЕРЕВА, ПОКЛАСТИ В ПОСТІЛЬ І ВИКЛИКАЄ ТРЬОХ ЛІКАРІВ, ЩОБ ВОНИ ВСТАНОВИЛИ, ЖИВИЙ ВІН ЧИ МЕРТВИЙ

Тоді як нещасний Піноккіо, якого розбійники повісили на гілці Великого дуба, був більше мертвий, ніж живий, Прекрасна Дівчинка з блакитним волоссям знову виглянула у віконце й остовпіла від подиву: бідний хлопчик, повішений за горло, під шаленим вітром витанцьовував тарантелу. Серце її сповнилося безмежною жалістю до бідолахи, і вона тричі ляснула в долоні.

Гучно залопотіли прудкі крила, і великий сокіл спустився на підвіконня.

— Що накажете, Чарівна Феє? — спитав Сокіл і схилив на знак пошани дзьоба. (Бо, щоб ви нарешті знали, Дівчинка з блакитним волоссям насправді була дуже добра Фея, яка вже тисячу років жила тут на узліссі.)

— Ти бачиш дерев'яного хлопчика, що висить он там на гілці Великого дуба?

— Бачу.

— Так-от. Лети негайно туди, розірви своїм міцним дзьобом мотузку, па якій гойдається хлопчик, і поклади його обережно на траву під дубом.

Сокіл полетів, за дві хвилини повернувся й сказав:

— Я виконав тс, що ви мені звеліли.

— Що з ним? Він живий чи мертвий?

На перший погляд він здавався мертвий, але не зовсім, бо тільки-но я розв'язав зашморг у нього на шиї, він зітхнув і ледь чутно пробелькотів: "Тепер мені краще".

Тоді Фея ляснула в долоні двічі, і з'явився чудовий Пудель, який ходив на двох задніх ногах, ну точнісінько як людина.

Пудель був одягнений у парадну кучерську ліврею. На голові він мав невеличкий трикутний капелюх, вишитий золотом, білу перуку з кучерями, що спадали аж на плечі. А ще на ньому був фрак шоколадного кольору з брильянтовими ґудзиками і двома великими кишенями для кісток, які дарувала йому на обід хазяйка, та короткі штанці з червоного оксамиту. На ногах він носив шовкові панчохи ї легенькі черевички. Ззаду в нього висів такий ніби капшук з синьої матерії, куди він ховав у дощ свого хвоста.

— Послухай, Медоре,— промовила Фея до Пуделя.— Бери мерщій найкращу карету з моєї стайні і рушай до лісу. Там на траві, під Великим дубом, ти знайдеш ще живого дерев'яного хлопчика. Обережно підніми його, поклади в карету на подушки і привези сюди. Зрозумів?

Пудель махнув три-чотири рази синім капшуком і миттю зник.

Незабаром із стайні виїхала гарна блакитна карета, вся оббита канарковим пір'ям, а всередині в ній було повно

баночок із збитими вершками й кремовими тістечками. Карету тягли сто пар білих мишей. Пудель, сидячи на передку, ляскав батогом праворуч і ліворуч, мов візник, що дуже поспішає.

Не минуло й чверті години, як карета повернулася. Фея, шо чекала біля дверей дому, взяла бідолашного Піноккіо на руки і віднесла в кімнату з перламутровими стінами, а потім послала по найелавніших лікарів у всій околиці.

Незабаром один по одному з'явилися лікарі: Ворон, Сова і Цвіркун-балакун.

— Я хочу, щоб ви, синьйори,— промовила Фея до лікарів, — я хочу, щоб ви сказали мені, живий чи мертвий цей нещасний дерев'яний хлопчик.

Перший підступив до ліжка Ворон. Він перевірив пульс Піноккіо, потім помацав його за носа, за мізинець на нозі. Після цього він урочисто виголосив, таке:

— На мою думку, дерев'яний хлопчик мертвий-мертвісінький. Та якщо, на жаль, він виявиться не мертвий, то можна напевно вважати, що він живий.

— Мені дуже неприємно,— промовила Сова,— заперечувати Воронові, моєму шановному другові й колезі. Навпаки: на мою думку, дерев'яний хлопчик живий-живісінький, та якщо, на жаль, він виявиться не живий, то тоді він мертвий.

— А що скажете ви? — звернулася. Фея до Цвіркуна-балакуна.

— Я таке скажу: розумний лікар, коли не знає, що сказати, хай краще помовчить. Зрештою, цього дерев'яного хлопчика я бачу не вперше. Я знаю його вже досить давно.

Піноккіо, що досі лежав непорушно, мов поліно, почувши ці слова, затремтів так, аж ліжко загойдалося.

— Цей дерев'яний хлопчик,— вів далі Цвіркун-балакун,— запеклий ледар...

Піноккіо розплющив очі і вмить заплющив їх знову.

— ...шибеник, нероба, волоцюга...
Піноккіо сховав обличчя під простирадло.

— ...це неслух, який рано чи пізно зажене в могилу свого батька.

І тут усі в кімнаті почули приглушене хлипання і плач. Уявіть собі, які були всі вражені, коли заглянули під простирадло І побачили, що це плаче Піноккіо.

— Коли мертвий плаче, це означає, що він скоро одужає,— урочисто заявив Ворон.

— Я не бажаю сперечатися з моїм шановним другом і колегою,— промовила Сова,— але, на мою думку, коли мертвий плаче, це означає, що йому не хочеться вмирати.

XVII ПІНОККІО ЇСТЬ ЦУКЕРКУ, АЛЕ НЕ ХОЧЕ ПИТИ ЛІКИ. ТА ОДРАЗУ ВИПИВАЄ, КОЛИ БАЧИТЬ, ЩО ПО НЬОГО ПРИЙШЛИ МОГИЛЬНИКИ. ПОТІМ ВІН ЗНОВУ КАЖЕ НЕПРАВДУ І, ЯК КАРА, В НЬОГО ПОЧИНАЄ РОСТИ НІС

Щойно три лікарі вийшли з кімнати, Фея підступила до Піноккіо, поклала руку йому на лоба й одразу відчула, що в хлопчика жар.

Тоді вона висипала в склянку з водою білий порошок і лагідно промовила:

— Випий і за кілька днів одужаєш.

Піноккіо зиркнув на склянку, скривився трохи і спитав плаксиво:

— А воно солодке чи гірке?

— Гірке, але тобі стане краще.

— Як гірке, то я не хочу.

— Послухайся мене: випий.

— Але я не люблю гіркого.

— Випий. Як вип'єш, дам тобі цукерку, щоб тобі стало солодко в роті.

— А де цукерка?

— Ось вона,— сказала Фея, дістаючи з золотої цукернички цукерку.

— Я спочатку з'їм цукерку, а потім вип'ю оту гидку гірку воду.

— Обіцяєш?

— Так.

Фея дала йому цукерку. Піноккіо миттю схрумкав її і сказав, прицмокуючи:

— Як було б чудово, якби цукерки теж були ліками. Я б уживав їх щодня.

— Тепер виконай свою обіцянку і ось ковтни трохи води, яка поверне тобі здоров'я.

Піноккіо знехотя взяв у руки склянку, встромив туди кінчик носа І нарешті сказав:

— Занадто гірке, аж дуже гірке. Я не можу так цього випити.

— Як ти таке кажеш, коли навіть не покуштував?

— А я понюхав. Дайте ще одну цукерку, то вип'ю.

Фея терпляче, як добра мати, поклала йому в рота другу цукерку і знову простягла склянку.

— Е-е, я так не можу пити,— скривився Піноккіо.

— Чому?

— Мені заважає подушка на ногах.

Фея забрала подушку.

— Дарма! Все одно я не можу випити.

— Що тобі ще заважає?

— Мені заважають прочинені двері.

Фея зачинила двері.

— І все ж таки,— заридав на весь голос Піноккіо,— я не хочу пити цих гірких ліків, ні, ні, ні!

— Мій хлопчику, тобі ж буде гірше.

— Дарма.

— Ти дуже хворий.

— Ну то й що.

— За кілька годин лихоманка спровадить тебе на той світ.

— Мені байдуже.

— І ти не боїшся смерті?

— Зовсім ні! Краще померти, ніж випити такі гидкі ліки.

В цю мить відчинилися двері, і до кімнати зайшли чотири чорних, як сажа, кролики. На плечах вони несли невеличку труну.

— Чого вам треба від мене? — закричав ПіноккІо і перелякано сів на ліжку.

— Ми прийшли по тебе,— відповів найбільший кріль.

— По мене?.. Але ж я ще не мертвий.

— Ще ні, але тобі жити ще лише кілька хвилин, як не вип'єш ліки, щоб одужати від лихоманки.

— О люба Феє, люба Феє,—заверещав ПіноккІо,— дайте мені мерщій цю склянку... Та швидше, швидше, бо я не хочу помирати, ох, я не хочу помирати!

Схопивши склянку обома руками, він вихилив її одним духом.

— Ну шо ж! — промовили кролики.— Цього разу ми прийшли даремно.

Вони взяли знову на плечі маленьку труну і вийшли з кімнати, щось сердито бурмочучи собі під носа.

Хай там що, а ПіноккІо через кілька хвилин зіскочив з ліжка здоровісінький. Треба сказати, що дерев'яні ляльки хворіють дуже рідко і дуже швидко одужують.

Фея, побачивши, що Піноккіо бігає і стрибає по кімнаті жвавий і веселий, як молодий півник, сказала:

— Виходить, мої ліки справді допомогли тобі?

— Ще й як! Вони повернули мене на цей світ.

— Тоді чому ж ти так довго не хотів їх пити?

— Тому що ми, хлопці, всі такі. Боїмося ліків більше, ніж хвороб.

— Яка ганьба! Діти повинні знати, що добрі ліки, коли їх випити вчасно, можуть урятувати від тяжкої хвороби і навіть від смерті.

— О, іншим разом мене не доведеться так довго просити. Я відразу згадаю цих чорних кроликів з труною на плечах... Миттю схоплю склянку, ковть І нема!

— А тепер підійди до мене і розкажи, як сталося, що ти опинився в руках у розбійників.

— Вийшло так, що хазяїн лялькового театру Жеривогонь дав мені кілька золотих монет і сказав: "На, віднеси їх своєму батькові", а я зустрів на вулиці Лисицю і Кота, дуже поважних панів, які мені сказали: "Хочеш, шоб з твоїх п'яти монет стало дві з половиною тисячі? Ходімо з нами, і ми приведемо тебе на Чарівне поле". Я сказав: "Ходімо", а вони сказали: "Зупинімося тут, у таверні "Червоний рак", а після півночі підемо". Коли мене розбудили, їх уже не було, бо вони пішли туди самі. Тоді я пішов сам глупої ночі. Стояла така темрява, що й уявити важко. І тут на дорозі мене перестріли два розбійники, одягнені в мішки з-під вугілля, які сказали мені: "Викладай грошики", а я сказав: "У мене їх немає", бо заздалегідь сховав чотири золотих монети, що в мене лишилися, в рот... Один розбійник хотів засунути мені руку в рот, а я відкусив йому руку і потім виплюнув її, але замість руки на землю впала котяча лапа. Розбійники погналися за мною, і я біг-біг, поки вони мене схопили і повісили на дереві в цьому лісі, сказавши: "Завтра ми сюди прийдемо, тоді ти вже будеш мертвий І роззявиш рота, а ми дістанемо золоті монети, які ти сховав під язиком".

— А зараз де ці чотири монети? — спитала Фея.

— Я їх загубив,— відповів Піноккіо.

Він збрехав, бо монети лежали у нього в кишені. І тільки-но він сказав цю неправду, його ніс, що й так був довгий-предовгий, виріс одразу на два пальці.

— А де ти їх загубив?

— У лісі, тут поблизу.

Після другої брехні ніс його став ще довший.

— Якщо ти загубив монети в лісі,— сказала Фея,— ми знайдемо їх і повернемо тобі, тому що все загублене в нашому лісі завжди знаходиться.

— Ага, тепер я пригадав,— промовив, збентежившись, дерев'яний хлопчик.— Чотири золоті монети я не загубив, а ненароком проковтнув, коли пив ваші ліки.

Після третьої брехні ніс так подовшав, що бідний Піноккіо не міг повернутися. Повернеться сюди — ніс його чіпляється або за ліжко, або за вікно, повернеться туди—ніс упирається або в стіну, або в двері. Спробував підвести голову і мало не наколов носом Феї око.

А Фея дивилася на нього і сміялась.

— Чого ви смієтеся?—збентежено запитав дерев'яний хлопчик, дуже наляканий тим, що його ніс росте й росте.

— Та сміюся з твоєї брехні.

— А звідки ви взяли, що я брешу?

— Брехню, хлопче, можна виявити одразу, тому що є дві брехні: та, що має короткі ноги, і та, у якої довгий ніс. Твоя брехня саме з тих, що мають довгого носа.

Піноккіо, не знаючи, де подітися від сорому, спробував утекти з кімнати, але не зміг: ніс так виріс, що він не міг пройти в двері.

XVIII. ПІНОККІО ЗНОВУ ЗУСТРІЧАЄ ЛИСИЦЮ І КОТА І ЙДЕ З НИМИ НА ЧАРІВНЕ ПОЛЕ, ЩОБ ПОСІЯТИ ЧОТИРИ МОНЕТИ

Як і слід було сподіватись, Фея цілих півгодини не зважала на дерев'яного хлопчика, що плакав і репетував. Вона зробила так навмисне, щоб покарати його й відучити од поганої звички брехати, найгіршої вади всіх дітей. Та коли вона побачила, що в нього від розпачу очі лізуть на лоба,, глянулась над ним. Фея ляснула в долоні, і в кімнату через вікно влетіла тисяча великих птахів. Самих дятлів. Вони посідали на ніс і заходилися його довбати. За кілька хвилин жахливий носисько став такий, як і раніше.

— Яка ви добра, люба Феє,— сказав дерев'яний хлопчик, витираючи очі.—Я так вас люблю!

— І я тебе люблю,— відповіла Фея,— і якщо ти хочеш лишитися у мене, то станеш моїм братиком, а я буду тобі доброю сестричкою.

— Я б охоче залишився, але ж... мій бідний тато?

— Я про це подумала. По твого батька вже послали, ввечері він буде тут.

— Справді? — вигукнув ПІноккіо, підстрибнувши з радощів. —Тоді, якщо ви дозволите, люба Феє, я піду йому назустріч. Мені хочеться якнайскоріше розцілувати бідненького татуся, який стільки вистраждав через мене.

— Авжеж, тільки не заблудися. Підеш лісом І напевно зустрінеш батька.

ПіноккІо вийшов з дому і, опинившись у лісі, побіг підстрибом, як козеня. А коли добіг до Великого дуба, то зупинився: йому здалося, що в кущах хтось розмовляє. І справді, на дорогу вийшли... вгадайте хто?.. Лисиця І Кіт. Його супутники, з якими він вечеряв у таверні "Червоний рак".

— А ось і наш любий Піноккіо! — вигукнула Лисиця, обіймаючи й цілуючи хлопчика.— Звідки ти тут .узявся?

— Звідки ти взявся? — повторив Кіт.

— Це дуже довга Історія,— відповів Піноккіо.— Я вам розкажу її при нагоді. Знаєте, що тієї ночі, коли ви мене покинули самого в таверні, я зустрів на дорозі розбійників.

— Розбійників? О бідний друже! Чого вони від тебе хотіли?

— Вони хотіли відібрати в мене золоті монети.

— Негідники!

— Ох і негідники! — відгукнувся Кіт.

— Я кинувся навтіки,— вів далі дерев'яний хлопчик.— Вони — за мною, наздогнали мене і повісили на гілці оцього дуба.

І Піноккіо показав на Великий дуб за два кроки від них.

— Яка сумна історія! — сказала Лисиця.— В якому лихому світі нам судилося жити! Нема де притулитися нам, чесним людям.

Під час розмови Піноккіо помітив, що Кіт кульгає на праву передню лапу, на ній бракувало подушечок і кігтів. Він спитав:

— Що сталося з твоєю лапою?

Кіт хотів щось відповісти, але затнувся. В розмову миттю втрутилась Лисиця:

— Мій друг дуже скромний і тому не відповідає. Я розкажу замість нього. Одного дня ми стріли на дорозі старого вовка, який майже вмирав з голоду. Він попросив у нас милостині. А в нас, як натріх, не було навіть риб'ячої кісточки. І що ж, гадаєш, зробив мій друг, у грудях якого б'ється справді благородне серце? Він сам собі відкусив передню лапу і кинув бідоласі, щоб той угамував голод.

І Лисиця, розказавши це, втерла сльози, що набігли на очі.

Піноккіо й собі розчулився. Він підійшов до Кота І прошепотів йому на вухо:

— Якби всі коти були схожі на тебе, миші почували б себе щасливими!

— А що ти тут робиш зараз?— спитала Лисиця.

— Чекаю свого батька, який ось-ось має надійти.

— А де твої золоті монети?

— Там, де й були,— в кишені,— всі, крім тієї одної, що довелося залишити в таверні "Червоний рак".

— Подумати тільки, завтра в тебе було б уже замість чотирьох, тисяча або й дві тисячі золотих монет! Чому ти не послухався моєї поради? Чому не посіяв їх на Чарівному полі?

— Сьогодні ніяк не можу. Піду туди іншим разом.

— Іншим разом буде запізно,— сказала Лисиця.

— Чому?

— Тому що це поле купив один великий пан, і завтра там уже нікому не дозволять сіяти гроші.

— А далеко звідси до Чарівного поля?

— Кілометрів зо два. Ходімо з нами, і за півгодини ми будемо там. Швиденько посієш свої гроші і через кілька хвилин збереш урожай —дві тисячі монет і повернешся сюди ввечері з повними кишенями золота. То підеш з нами?

Піноккіо завагався, бо згадав добру Фею, старенького Джеппетто і остороги Цвіркуна-балакуна. Але зрештою вчинив так, як І всі нерозумні і недобрі діти: уперто трусонув головою і сказав Лисиці й Котові:

— Гаразд! Я йду з вами!

І вони рушили в дорогу.

Вони йшли вже півдня, коли побачили перед собою місто, яке називалося Дуриелови. На міських вулицях бродили зграї облізлих собак, які позіхали від голоду, отари стрижених овечок, що тремтіли від холоду, табуни курей і півнів без гребінців і сережок, вони канючили у перехожих кукурудзяні зерна; тут лежали великі метелики, які не могли літати, бо продали свої прегарні кольорові крильця, тупцяли, соромлячись показатися на люди, павичі без хвостів; голі-голісінькі фазани тихенько ходили туди-сюди, оплакуючи свої блискучі золоті й срібні пера, загублені назавжди.

Серед натовпу цих жебраків і нещасних час від часу проїжджали пишні карети, а в них сиділи то лисиці, то злодійкуваті сороки, то якісь хижі птахи.

— А де ж Чарівне поле?

— За кілька кроків звідси.

Пройшовши містом, вони опинилися на звичайнісінькому полі, схожому на всі інші поля.

— Ось ми й прийшли,— сказала Лисиця.—Тепер нахились до землі, вигреби руками неглибоку ямку і кинь туди золоті монети..

ПІноккіо послухався: вигріб ямку, поклав туди чотири золоті, які в нього залишилися, і загорнув їх землею.

— А тепер,— сказала Лисиця,— піди до рову — це недалеко звідси,—набери відро води і полий землю там, де посіяв монети.

Піноккіо пішов до рову, зняв з ноги черевик — відра ж у нього не було,— набрав води і полив те місце, де лежали його монети.

Потім спитав:

— Що ще робити?

— Нічого,—відповіла Лисиця.—Тепер ми собі підемо. Ти повернешся за двадцять хвилин і знайдеш тут деревце, гілки на ньому аж гнутимуться від золотих монет.

Бідний хлопчик мало не збожеволів від радості, він тисячу разів подякував Лисиці та Котові І пообіцяв їм щедрий подарунок.

— Не треба нам ніяких подарунків,— відповіли шахраї.— Досить нам і того, що ми тебе навчили, як розбагатіти не дуже натужуючись. Це нас так тішить.

По цих словах вони попрощалися з Піноккіо, побажали йому щедрого врожаю і пішли собі.

XIX. У ПІНОККІО КРАДУТЬ ЗОЛОТІ МОНЕТИ, І ЗА ЦЕ ЙОГО САДЯТЬ НА ЧОТИРИ МІСЯЦІ ДО В'ЯЗНИЦІ

Повернувшись у місто, дерев'яний хлопчик почав лічити хвилину за хвилиною і коли йому здалося, що час уже наспів, подався до Чарівного поля.

Він поспішав, серце його билося все дужче й дужче — тік-так, тік-так, як великий годинник, що поспішає. В голові його роїлися веселі думки: "А що, як замість тисячі монет я знайду на дереві дві тисячі? А.може, замість двох тисяч, буде п'ять тисяч? А що, як замість п'яти тисяч — сто тисяч? Ой, яким великим багачем стану я тоді! Куплю собі пишний палац, тисячу дерев'яних коників і тисячу стаєнь, щоб розважатись досхочу, а ще погрібець з солодкими напоями і шафу, повну солодощів: варення, тортів, булочок, солодкого мигдалю та вафель з кремом".

Отак, солодко мріючи, Піноккіо дійшов до поля і зупинився подивитися, чи не видно дерева з золотими монетами. Ллє не побачив нічого. Пройшов ще сто кроків, і там нічого. Зайшов на поле, підступив до того місця, де закопав свої гроші,— теж нічого. Хлопчик замислився і, забувши всі правила пристойності, витяг руку з кишені й довго шкріб собі потилицю. В цю мить почувся чийсь гучний сміх, і, оглянувшись, малий побачив над собою на дереві великого Папугу, який чистив дзьобом своє ріденьке пір'ячко.

— Чого смієшся? — сердито спитав Піноккіо.

— Того, що, коли чистив пір'я, полоскотав сам себе під — крилом.

Дерев'яний хлопчик нічого не відповів. Пішов до рову, знову набрав води в черевик і почав поливати землю, якою були присипані золоті монети. Тут він знову почув сміх, ще нахабніший, ніж перед тим.

— Послухай,— розгнівався Піноккіо,— можеш ти мені, нарешті, пояснити, клятий Папуго, що має означати твій сміх?

— Я сміюся з тих йолопів, які вірять усяким дурницям І дають щахраям обдурювати' себе.

— Ти, може, маєш на увазі мене?

— Так, я маю на увазі тебе, нещасний Піноккіо. Ти такий дурний, що повірив, ніби гроші можна сіяти і збирати на грядках, як огірки і гарбузи. Я теж колись повірив і ось лишився майже без пір'я. Тепер я переконався, на жаль, запізно, що чесно гр'оші можна заробити тільки власними руками й головою.

— Я тебе не розумію,— мовив дерев'яний хлопчик. Його вже брав страх.

— Ну що ж, поясню тобі докладніше,— сказав Папуга.— Отож знай, що коли ти подався до міста, Лисиця з Котом повернулися, забрали золоті монети і чкурнули щодуху геть. Спробуй їх тепер наздогнати.

Піноккіо роззявив рота від подиву і, не ймучи віри Папузі, заходився руками розгрібати мокру землю. Гріб, гріб, гріб і вигріб таку глибоченну яму, що туди міг сховатися цілий ожеред соломи, але грошима там і не пахло. З розпачу він побіг до міста й подався зразу до судді поскаржитися на двох шахраїв, що його обікрали.

Суддею була стара мавпа з породи горил. її всі шанували за похилий вік і сиву бороду. Але' найбільшу повагу до судді-мавпи викликали її золоті окуляри без скелець. Вона ніколи не знімала їх, кажучи, що в неї дуже слабкий зір.

Піноккіо докладно розповів судді, як його обдурили, назвав імена; прізвища й особливі .прикмети шахраїв і попросив учинити правий суд.

Суддя слухав дуже уважно і співчутливо. Коли дерев'яний хлопчик скінчив свою розповідь, мавпа подзвонила в дзвіночок. Негайно з'явилися два сторожові пси в жандармських мундирах.

Суддя показав жандармам на Піноккіо:

— У цього бідолахи вкрали чотири золотих монети,— сказав він.— Схопіть його і зараз же відведіть у в'язницю.

Бідолаха, почувши такий несподіваний вирок, отетерів, хотів був протестувати, але жандарми швиденько заткнули йому рота і повели до в'язниці. Там він просидів би чотири місяці, чотири довгих-До'вгих місяці або ще й довше, якби не щасливий випадок. Річ у тому, що молодий імператор, який правив Дурнеловами, здобув велику перемогу над своїми ворогами і влаштував з цієї нагоди пишне свято з ілюмінацією, фейєрверком, кінними змаганнями і велосипедними перегонами.

З великих радощів він наказав відчинити в'язниці і випустити на волю всіх злодіїв.

— Якщо всіх випускають, то й я хочу вийти,— сказав Піноккіо тюремникові.

— Вам не можна,— відповів той.— На вас цей указ не поширюється.

— Пробачте,— заперечив Піноккіо,—Адже я теж злодій.

Тоді ви тисячу разів маєте слушність,— сказав тюремник, шанобливо зняв кашкет на прощання, відімкнув двері в'язниці і випустив хлопчика на волю.

XX. ВИЙШОВШИ З В'ЯЗНИЦІ, ПІНОККІО ХОЧЕ ПОВЕРНУТИСЯ В БУДИНОК ФЕЇ, АЛЕ ПО ДОРОЗІ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ З ЖАХЛИВОЮ ЗМІЄЮ, А ПОТІМ ПОТРАПЛЯЄ У ПАСТКУ

Уявіть собі, як радів Піноккіо, опинившись на волі. Не гаючись ані хвилинки, він вийшов з міста і попрямував дорогою, що вела до будиночка Феї.

Невдовзі перед тим пройшов великий дощ, і дорога зовсім розгрузла, вкрилася калюжами. Піноккіо брів по коліна в багні, але не звертав на цс уваги. Палко бажаючи побачити свого батька і сестричку з блакитним волоссям, він біг підстрибом, як собака-гончак, І забрьохався по саму шию. Біжачи, він про.мовляв сам до себе:

— Скільки, напастей упало на мою голову! Так мені й треба, бо я дерев'яний хлопчик, упертий і гарячий, все беруся робити по-своєму, не слухаюся тих, хто хоче мені добра, любить мене і в тисячу разів розумніший за мене... Але тепер присягаюся, що буду жити по-іншому, стану розумним і слухняним хлопцем. Я на власній шкурі пересвідчився, що неслухняним дітям завжди перепадає на горіхи, їм ніяк не щастить у житті. Мій батько, мабуть, жде мене? А що як він уже в Феї? Я так давно його не бачив, що не можу дочекатися тієї миті, коли обніму й тисячу разів поцілую... А чи пробачить мені Фея мої погані витівки? Подумати лише, скільки уваги, ласки віддала вона мені. Таж якби не вона, мене б уже й на світі не було! Хіба ще є на світі хлопчисько, невдячніший і безсердечніший за мене?

Раптом ПіноккІо остовпів І з ляку відскочив кроків чотири назад. Що ж він побачив?

Величезну Змію, що лежала поперек дороги. Шкіра в неї була зелена, очі — як жарини, а з кінчика хвоста курився дим, як з комина.

Неможливо описати жах, який огорнув дерев'яного хлопчика. Він відбіг назад на півкілометра, сів на купу каміння, щоб перечекати, поки Змія поповзе собі геть і звільнить йому шлях.

Минула година, дві, три, а Змія все не рушала з місця. Навіть здалеку видно було, як горять її очі і як здіймається в небо стовп диму з кінчика її хвоста.

Тоді ПіноккІо, набравшись духу, підійшов до Змії на відстань кількох кроків і промовив улесливим голосом:

— Вибачте, синьйоро Змія, чи не могли б ви відсунутися трохи набік, щоб я пройшов?

Сказав як до отіни. Змія навіть не ворухнулася.

ПіноккІо знову промовив тим самим голоском:

— Знаєте, синьйоро Змія, я йду додому, там на мене чекає тато, якого я вже давно-давно не бачив. Дозвольте мені пройти, і я піду собі своєю дорогою.

Марно чекав він хоч якоїсь відповіді. Змія .лежала непорушно, очі її заплющилися, з хвоста перестало куріти. Аж не вірилося, що мить тому вона здавалася живою.

— Невже здохла? — промовив Піноккіо, потираючи з радощів руки. Він зараз же спробував переступити через Змію, щоб перейти на другу половину дороги. Та не встиг підняти ногу, як Змія випросталася, ніби туга пружина. Піноккіо з переляку відскочив, зачепився і впав на землю. Але так невдало, що загруз головою в багнюку, а ноги лишилися стирчати догори.

Побачивши, що дерев'яний хлопчик стоїть на голові І дриґає в повітрі ногами, Змія зареготала; сміялася вона так довго, що в неї у грудях лопнула жила. І цього разу вона здохла насправді.

Піноккіо кинувся бігти, щоб дістатися до будинку Феї ще завидна. Та по дорозі йому дуже схотілося їсти, і він заскочив у чийсь садок, зірвати гроно винограду. Краще б він ніколи цього не робив!

Тільки-но дерев'яний хлопчик потягся до ягід, як — клац! — дві гострі залізні щелепи схопили його ногу так міцно, що в нього від болю потемніло в очах.

Нещасний хлопець спіймався у пастку, що її селяни поставили на куниць, які занадились до їхніх курників.

XXI. ПІНОККІО ПОТРАПЛЯЄ ДО СЕЛЯНИНА, ЯКИЙ ПРИМУШУЄ ДЕРЕВ'ЯНОГО ХЛОПЧИКА СТЕРЕГТИ КУРНИК

Як і слід було сподіватися, Піноккіо заплакав, зарепетував, заблагав рятунку. Та ні зойки, ні стогони не допомогли, бо навкруги не було ніякого житла, а на дорозі не з'являлося й душі живої.

Тим часом на землю спустилася ніч.

Від болю в ногах, стиснутих залізними щелепами, і від страху лишитися на самоті серед темної ночі дерев'яний хлопчик мало не зомлів. Аж ось він побачив над головою Світлячка і сказав до нього:

— О Світлячку, врятуй мене, будь ласка, від цих мук!

— Бідний хлопчику! — відповів Світлячок, повний жалості до Піноккіо.— Як ти потрапив у цю пастку?

— Я зайшов у садок зірвати гроно винограду.

— А хіба це твій виноград?

— Ні...

— Хто ж тебе навчив брати чуже добро?

— Я хотів їсти...

— Голод — це ще не причина, щоб привласнювати добро, яке тобі не належить.

— Це правда, правда,— вигукнув, ридаючи, Піноккіо.— Я більше так не робитиму.

І тут їхню розмову перебив тихий шелест: хтось наближався легенькими кроками. Це був хазяїн садка, який навшпиньки крався до виноградинка подивитися, чи не вскочила в пастку яка з куниць, що крала в нього курей.

Та уявіть собі його здивування, коли, вийнявши з-під поли плаща ліхтар, він замість куниці побачив хлопчика.

— Ага, злодюжко! — обурився селянин.— То це ти крадеш курей?

— Не я, не я! — вигукнув, схлипуючи, Піноккіо.— Я зайшов у садок, щоб попоїсти трохи винограду.

— Хто краде виноград, той крастиме і курей. Ну стривай, ось я тебе провчу.

Він розщепив пастку, схопив хлопця за комір і потяг його, немов вовк ягнятко, до своєї хати.

Прийшовши на подвір'я, він кинув Піноккіо на землю, наступив йому ногою ца шию І сказав:

— Зараз уже пізня година, і я хочу спати. Поквитаємося завтра. Саме сьогодні здох мій пес, який сторожував у мене на подвір'ї, і ти станеш на його місце. Будеш моїм сторожовим собакою.

Селянин надяг Піноккіо на шию грубий нашийник з мідними шпичаками і туго стягнув його, щоб дерев'яний хлопчик не міг висмикнути голову. До нашийника був приклепаний довгий ланцюг, прикріплений до муру.

— Якщо вночі піде дощ,— сказав селянин,— сховайся собі в будку, там є солома, на якій чотири роки спав мій бідний пес. І пильнуй. Як прийдуть злодії, гавкай щосили.

Скінчивши повчати, селянин зайшов у хату і на всі засуви замкнув за собою двері. Нещасний Піноккіо лишився на подвір'ї. Він лежав на землі ледь живий з холоду, голоду та страху. Час від часу, просовуючи руки в нашийник, що стискав йому горло, вій з плачем нарікав:

— Так мені й треба! Я це заслужив! Я хотів стати ледарем, волоцюгою. Я послухався поганих товаришів. І тому нещастя весь час переслідує мене. Якби я був гарним хлопчиком, як усі, якби захотів учитися і працювати, якби зостався вдома з бідним татусем,— то тепер не був би тут, під селянською хатою; посеред поля сторожовим псом. Ох, якби я міг з'явитися на світ удруге... Та про це пізно вже говорити, і я муситиму все стерпіти.

Після цієї щирої сповіді він забрався в собачу будку й заснув.

XXII. ПІНОККІО ВИКРИВАЄ ЗЛОДІЇВ, І ЗА ВІРНУ СЛУЖБУ СЕЛЯНИН ВІДПУСКАЄ ЙОГО НА ВОЛЮ

Дерев'янии хлопчик солодко уже понад дві години, коли десь так опівночі його розбудив чийсь шепіт. На подвір'ї хтось стиха перемовлявся дивними пискливими голосами. Обережно висунувши з будки кінчик носа, ПіноккІо побачив чотирьох звірят з темною шкуркою, схожих на котів. Вони збилися докупи і про щось радилися. Та це були не коти, а куниці, хижі звірята, які понад усе люблять яйця і молоденьких курочок. Одна з куниць відокремилася од своїх спільників, підійшла до будки і стиха промовила:

— Добрий вечір, Мелампо.

— Я не Мелампо,— відповів дерев'яний хлопчик.

— А хто ж ти тоді?

— Я Піноккіо.

— А що ти тут робиш?

— Служу сторожовим собакою.

— А де ж Мелампо? Де старий пес, який жив у цій будці?

— Здох сьогодні вранці.

— Здох? Бідолаха! Такої добрячої душі собака!.. Правда, судячи з твоєї морди, ти теж порядний пес.

— Прошу вибачення, але я не собака.

— А хто?

— Я дерев'яний хлопчик.

— І служиш тут сторожовим собакою?

— На жаль. Мене покарали.

— Тоді я пропоную тобі ті ж умови, що й покійному Мелампо. Будеш задоволений.

— А які це умови?

— Раз на тиждень, як і досі, ми навідуватимемося вночі до цього курника і братимемо восьмеро курей. Семеро нам, а одна тобі з тією умовою, звичайно, що ти вдаватимеш, ніби спиш, і не будитимеш хазяїна своїм гавкотом.

— А Мелампо так робив? — запитав Піноккіо.

— Авжеж! Ми з ним жили в злагоді. Отож спи собі спокійнісінько і будь певен, що ми залишимо тобі під будкою ситеньку курочку на сніданок. Ти мене зрозумів?

— Атож! — відповів Піноккіо і покивав загрозливо головою, ніби хотів сказати: "Ми ще про це побалакаємо!"

Чотири куниці, певні, що "собаки" їм боятися нічого, побігли до курника, який стояв майже поряд з будкою, зубами і пазурами відчинили дерев'яні двері й одна по одній шаснули всередину. Щойно вони зайшли, як почули, що двері за ними гучно хряснули.

То Піноккіо зачинив двері та ще й, про всяк випадок, прикотив під них велику каменюку.

Після цього він загавкав, ну точнісінько як сторожовий собака: гав-гав-гав!

На гавкіт селянин устав з ліжка, взяв рушницю і, відчи— . нивши вікно, спитав:

— Що сталося?

— Злодії!— відповів Піноккіо.

— Де?

— В курнику.

— Зараз я вийду.

І справді, селянин миттю спустився сходами вниз, заскочив у курник, спіймав усіх куниць і повкидав їх у мішок.

— Нарешті ви в моїх руках,— задоволено промовив він.— Я міг би покарати вас сам, та не хочу. Мені приємніше буде віднести вас завтра в сусіднє село до шинкаря, який здере з вас шкурки, а з м'яса приготує смачну солодку печеню, зовсім як заячу. Ви, звісно, не заслуговуєте такої честі, але шляхетні як я люди не зважають на такі дрібниці.

Підійшовши до Піноккіо, селянин погладив його і спитав:

— Як тобі пощастило викрити змову цих злодюжок? По думати тільки, що Мелампо, мій вірний Мелампо, ніколи нічого не чув!

Дерев'яний хлопчик міг би розказати про ганебну-угоду між собакою й куницями. Та, згадавши, що пса вже нема на світі, подумав: "Навіщо обмовляти покійника? Мертві є мертві, І найкраще дати їм спокій".

— Коли куниці прийшли на подвір'я, ти спав чи ні?— питав далі селянин.

— Спав,— відповів Піноккіо.— Але куниці своїм базіканням розбудили мене. Одна підійшла до моєї будки І сказала: "Якщо ти обіцяєш нам не гавкати і не будити хазяїна, ми подаруємо тобі ситеньку курочку". Розумієте? Ці поганці мали нахабство зробити мені таку ганебну пропозицію! Я дерев'яний хлопчик і маю вади, як .і всі на цьому світі, проте ніколи не ввійду в спілку з мерзенними злодіями.

— Ти молодець, хлопче! — вигукнув .селянин, ляснувши Піноккіо по плечу.— Такі вчинки роблять тобі честь. І щоб

довести тобі, який я задоволений твоєю поведінкою, звільняю тебе і відпускаю додому.— І зняв з хлопчика нашийник...

XXIII. ПІНОККІО ОПЛАКУЄ СМЕРТЬ ПРЕКРАСНОЇ ДІВЧИНКИ З БЛАКИТНИМ ВОЛОССЯМ, ПОТІМ ЗУСТРІЧАЄ ГОЛУБА, ЛЕТИТЬ НА НЬОМУ НА БЕРЕГ МОРЯ, ДЕ КИДАЄТЬСЯ У ВОДУ РЯТУВАТИ СВОГО БАТЬКА ДЖЕППЕТТО

Звільнений від принизливого й жорсткого нашийника, Піноккіо чкурнув через поля й луги І ні на мить ніде не зупинявся. Так він дістався до великого шляху, що вів до будиночка Феї.

Вийшовши на шлях, дерев'яний хлопчик подивився вниз на рівнину, що розкинулася перед ним. За рівниною виразно виднівся ліс, де він так нещасливо стрівся з Котом і Лисицею. Побачив над деревами верхівку Великого дуба, на якому теліпався колись, підвішений за горло. Та хоч як придивлявся, не міг знайти маленького будиночка, де жила Прекрасна Дівчинка з блакитним волоссям.

І тоді його охопило тяжке передчуття. Він щодуху кинувся бігти вниз і за кілька хвилин опинився на луці, де колись стояв білий будиночок. Але будиночка тут уже не було. Замість нього він побачив мармурову плиту, на якій були викарбувані сумні слова:

Тут поховано Дівчинку з блакитним волоссям, яка померла від страждань, що їх завдав їй братик Піноккіо, назавжди покинувши її.

Можете собі уявити, що відчув Піноккіо, коли насилу, по складах, прочитав цей напис. Він кинувся на землю, тисячу разів цілував холодний мармур плити і зайшовся розпачливим

риданням. Він проплакав цілу ніч, плакав, коли настав день, хоча в нього вже не було більше сліз. Його ридання і зойки були такі жалібні й гучні, що луна з усіх горбів повторювала їх:

— О моя маленька Феє, навіщо ти померла? Чому не я помер замість тебе, я — такий поганий, замість тебе — такої доброї? Де ж нині мій бідний татусь? О моя маленька Феє, скажи мені, де знайти його? Я залишуся з ним і не поки ну його вже ніколи, ніколи, ніколи! О моя маленька Феє, скажи мені, що це неправда, ніби ти померла! Якщо ти справді любиш мене, любиш свого братика, оживи, повернись живою, як колись! Хіба тобі не боляче бачити мене самотнього, покинутого усіма? Якщо прийдуть розбійники, вони повісять мене на гілці дерева, і тоді я помру назавжди. Що я робитиму сам на цьому світі? Тепер, коли я втратив тебе і свого татуся, хто мене нагодує? Де я ночуватиму? Хто мені пошиє нову курточку? Ой, було б краще, в тисячу разів краще, якби і я помер! Так, я хочу померти! А-а-а...

У розпачі Піноккіо спробував рвати на собі волосся, але воно було дерев'яне, тож він ніяк не міг запустити в нього пальці.

В цей час у повітрі з'явився великий Голуб. Він завмер на місці з розкинутими крилами і гукнув з висоти:

— Скажи мені, хлопчику, що ти робиш там унизу?

— Хіба не бачиш? Плачу! — відповів Піноккіо, задерши голову вгору і втираючи рукавом очі.

— Скажи мені,— вів далі Голуб,— чи не знаєш ти часом серед твоїх товаришів дерев'яного хлопчика на ім'я Піноккіо?

— Піноккіо? Ти сказав Піноккіо? — повторив дерев'яний хлопчик і вмить скочив на ноги.— Піноккіо —це я.

Голуб, почувши таку відповідь, спустився вниз і сів на землю. Він був більший за індика.

— Значить, ти знаєш і Джеппетто? — спитав він.

— Ще б пак! Та це ж мій бідолашний татусь! Він, мабуть, казав тобі про мене? Ти проведеш мене до нього? Він живий?

— Скажи мені, змилуйся: він живий?

— Я залишив його три дні тому на березі моря..

— Що він робив?

— Майстрував собі маленького човника, щоб переплисти океан. Бідолаха вже понад чотири місяці блукає по світу, шукаючи тебе. Тепер він збирається у далекі країни Нового Світу, бо думає, що ти там.

— А далеко звідси до моря? — стривожено спитав Піноккіо.

— Понад тисячу кілометрів.

— Тисячу кілометрів? Ох, мій Голубе, якби мені твої крила!

— Якщо хочеш, я віднесу тебе туди.

— Як?

— Верхи на моїй спині. Ти дуже важкий?

— Важкий? Зовсім ні! Я легенький, як папірчик.

Не довго думаючи, Піноккіо скочив верхи на спину Голуба, як на коня—одна нога туди, друга сюди,—і вигукнув радісно:

— Но, конику, я поспішаю!

Голуб знявся в повітря і за кілька хвилин був уже так високо, що майже торкався хмар. Дерев'яному хлопчикові дуже закортіло подивитися вниз із такої висоти. Глянув і перелякався, в голові йому запаморочилося, і, щоб не впасти, він міцно-міцно обхопив руками шию свого крилатого коня.

Летіли цілий день. Надвечір Голуб сказав:

— Я дуже хочу пити.

— А я — їсти,— промовив Піноккіо.

— Зупинимося на кілька хвилин у цьому голубнику, а потім полетимо далі, щоб завтра на світанку бути біля моря.

Вони забралися в покинутий голубник, де знайшли тільки мисочку з водою і кошичок з пшоном. Дерев'яний хлопчик змалку терпіти не міг пшона. Він завжди казав, що від пшона його нудить, болить у животі. Та цього вечора він напхався так, що мало не луснув, потім повернувся до. Голуба й сказав:

— Ніколи не думав, що пшоно може бути таке .смачне.

— От бачиш, мій хлопчику,— відповів Голуб,— що коли справді хочеться їсти, то й пшоно— ласощі. Голодний ніколи не вередує.

Відпочивши трохи, вони знов рушили в дорогу і наступного ранку були на березі моря.

Голуб спустив Піноккіо на землю і, не слухаючи слів подяки, знявся вгору й зник.

На березі було повно людей, які дивилися на море, щось кричали й розмахували руками.

— Що сталося? — спитав Піноккіо у якоїсь бабусі.

— Один бідний батько, загубивши сина, вирушив у маленькому човнику за море шукати його там. А море сьогодні бурхливе, і човник ось-ось потоне.

— Де човник?

— Он там,— бабуся показала рукою на маленький човник, який з такої відстані здавався горіховою шкаралупкою. В ньому сиділа людина — маленька-маленька. Піноккіо, придивившись, пронизливо гукнув:

— Це мій батько! Це мій батько!

Тим часом човник, який бурхливі хвилі кидали вгору-вниз, то з'являвся, то зникав з очей. Піноккіо видерся на високу скелю, гукав звідти свого батька, махав руками, носовою хусточкою І навіть ковпачком.

Схоже було, що Джеппетто, хоча й заплив дуже далеко від берега, впізнав хлопчика, бо й собі зняв шапку і помахав нею, ніби вітаючи сина. Він знаками дав зрозуміти, що охоче повернувся б до берега, але море таке бурхливе, що він не має сили скерувати човен до берега.

Зненацька набігла величезна хвиля, і човник зник. Усі чекали, що він ось-ось випливе знов, але його не було.

— Бідолаха! — промовили рибалки, які зібралися на березі, потім промимрили молитву і почали розходитися.

Раптом почувся розпачливий зойк. Усі озирнулисяназад і побачили хлопчика, який кинувся з скелі в море, вигукнувши:

— Я врятую свого татуся!

Піноккіо був дерев'яний, тому не потонув, а поплив як риба. Він то зникав під водою, то знову з'являлася його рука або нога. Течія підхопила його і швидко понесла у відкрите море. Потроху він зовсім зник з очей.

— Бідний хлопчик! — сказали рибалки і з молитвами розійшлися по домівках.

XXIV. ПІНОККІО ДІСТАЄТЬСЯ ДО ОСТРОВА ПРАЦЬОВИТИХ БДЖІЛ І ЗНОВУ ЗНАХОДИТЬ ТАМ ФЕЮ

Піноккіо, охоплений бажанням будь-що врятувати батька, плив цілу ніч. А яка вона була жахлива! Злива, град, грім і такі блискавки, що Інколи ставало видно як удень.

На світанку дерев'яний хлопчик побачив перед собою довгу смужку землі. Це був острів посеред моря.

Піноккіо напружував усі сили, щоб добитися до берега, та все марно. Хвилі, набігаючи одна за одною, відкидали його від острова, ніби тріску чи папірець. На щастя,накотилася величезна могутняхвиля і викинула дерев'яного хлопчика на прибережний пісок.

Удар був такий сильний, що в Піноккіо Затріщали всі ребра й суглоби, але він дуже зрадів і промовив:

— І на цей раз мені пощастило!

Тим часом розвиднілося, встало сонце у всій своїй красі, море зробилося спокійне і гладеньке, як ОЛІЯ.

Дерев'яний хлопчик розстелив свій одяг на сонці, щоб висох, і почав удивлятися в море, чи не побачить човника з людиною. Видивив усі очі, але не побачив нічого, крім неба, моря та од-ного-двох вітрил, які були так далеко, що здавалися метеликами.

— Аби дізнатися, як називається цей острів!—промовив Піноккіо.— Чи живуть тут порядні люди, що не вішають дітей на деревах? Та кого розпитатися про це? Кого, як тут ані душі?!

Думка про те, що він опинився сам-самісінький на цьому безлюдному острові, дуже засмутила Піноккіо. Він мало не розплакався, але раптом побачив недалеко від берега здоровенну рибину, яка спокійнісінько пливла собі в своїх справах, вистромивши з води голову.

Не знаючи, на яке ім'я звертатися до рибини, Піноккіо щосили гукнув:

— Гей, синьйоро рибино! Дозвольте вам задати одне запитання.

— Хоч і два,— відповіларибина.Це був Дельфін, такий ввічливий, якого навряд чи знайдеш у будь-якім морі світу.

— Скажіть мені, будь ласка, чи є на цьому острові села, в яких можна було б попоїсти, не ризикуючи, що тебе самого з'їдять?

— Звичайно, є, —відповів Дельфін.—Та ще йзовсім близько від тебе.

— А як туди пройти?

— Підеш отією стежкою ліворуч, а потім прямо і втрапиш куди тобі треба.

— Скажіть мені ще одне: ви плаваєте вдень І вночі по морю. Чи не стрічався вам маленький човник, а в ньому мій тато?

— А хто твій тато?

— Він найкращий батько в світі, так само як я найгірший син, якого тільки можна собі уявити.

— У бурю, що шаленіла вночі,— відповів Дельфін,— човник Затонув,

— А мій тато?

— Його проковтнула жахлива Акула, яка вже кілька днів хазяйнує в наших водах і сіє довкола смерть і пустку.

— А велика ця Акула? — спитав Піноккіо, затрусившись від страху.

— Чи велика, питаєш? — вигукнув Дельфін.— Аби ти мав уявлення,яка вона, скажу, що вона більша, ніж

п'ятиповерховий будинок, а паща в неї така широка й глибока, що туди легко сховається поїзд з паровозом.

— Ненько моя рідна! — перелякався дерев'яний хлопчик. Він швиденько одягся і знову звернувся до Дельфіна: — До побачення, синьйоро рибино. Пробачте, що потурбував вас. Щиро дякую вам за ласку.

З цими словами Піноккіо майже бігцем подався стежкою. Щоразу, почувши найменший шум, він з острахом оглядався назад, думаючи, що то за ним женеться жахлива Акула завбільшки з п'ятиповерховий будинок із поїздом у пащі.

За півгодини він дістався до маленького села, що називалося село Працьовитих Бджіл. На вулицях було повно людей, які поспішали в своїх справах. Усі працювали, в усіх була якась робота. Навіть із свічкою в ясний день тут не знайшов би нероби чи волоцюги.

— Ясно,— одразу промовив ледачий Піноккіо.— Це село не для мене. Я не народився для праці.

Тим часом його почав мучити голод, бо за цілу добу він нічого не з'їв, навіть жменьки пшона.

Що робити?

Було два способи вгамувати голод: попроситись на роботу або виканючити в когось якийсь сольдо чи шматочок хліба.

Просити милостиню він соромився, бо пам'ятав, як казяв батько, що жебрати можуть лише старці й каліки,, тобто справді, нещасні на цьому світі люди, які .заслуговують співчуття і підтримки, всі, ті, хто через хворобу або через

старість не можуть заробити собі на хліб власними руками. Усі інші мусять працювати. А хто не хоче працювати і голодує, тим гірше для нього.

Аж ось на вулиці з'явився засапаний, спітнілий чоловік, він ледве тягнув два візки з вугіллям.

Піноккіо, побачивши по обличчю, що то ніби добра людина, підійшов і, опустивши від сорому очі, тихенько промовив:

Пожертвуйте, будь ласка, один сольдо, бо я вмираю з голоду.

— Я дам тобі не один, а чотири сольдо,— відповів вугляр.— Допоможи-но лише мені дотягти додому оці два візки з вугіллям.

— Ви мене дивуєте,— нахабно відповів дерев'яний прохач, — Майте на увазі: я ще ніколи не був ослом. Я ще зроду не тягав візків!

— Тим краще для тебе,— відповів вугляр.— Тоді, хлопче, якщо ти справді, помираєш з голоду, з'їж два, добрячих шматки власної пихи, та гляди, щоб тобі живіт, не заболів.

Трохи згодом на вулиці з'явився муляр, який ніс на плечі кошик з вапном.

— Пожертвуйте, добрий чоловіче, один сольдо бідному хлопчикові, що позіхає від голоду.

— Залюбки. Ходімо зі мною носити вапно,— відповів муляр, — і я дам тобі не один, а п'ять сольдо.

— Але ж вапно важке,—заперечивПіноккіо,—а янє люблю перевтомлюватися.

— Якщо ти боїшся перевтомлюватися, мій сину, то позіхай собі далі на здоров'я.

За півгодини пройшло чоловік двадцять: у всіх Піноккіо просив милостиню, але всі відповідали:

— Як тобі не соромно! Замість байдикувати на вулиці, пошукав би собі краще роботи і навчився б заробляти на хліб.

Та ось з'явилася гарна жінка, яка несла два глеки з водою.

— Дозвольте, тітонько, напитися з вашого глека? — попрохав Піноккіо, який уже знемагав від спраги.

— Пий, будь ласка, мій хлопчику,—сказалажінка,поставивши.глеки на землю. Піноккіо насмоктався води, як губка, і тихенько промурмотів, витираючи рота:

— Спрагу я вгамував. А як же мені вгамувати голод?
Гарна жінка, почувши ці слова, зразу ж сказала:

— Як допоможеш мені донести додому оці глеки, я дам тобі добрячу скибку хліба.

Піноккіо зиркнув на глеки і не відповів нічого.

— А до хліба я дамтобі повнумиску цвітноїкапусти і поллю її олією з оцтом,— додала гарна жінка.

Піноккіо ще раззиркнув на глеки і знову нічого не сказав.

— А після капусти я дам тобі гарну цукерку з лікером. Перед такою спокусою Піноккіо вже не міг встояти І, нарешті зважившись, рішуче сказав:

— Добре! Я донесу вам глек додому.

Глек був дуже важкий, і Піноккіо, не маючи сили вдержати посудину в руках, поставив її собі на голову н так і поніс.

Коли вони прийшли додому, добра жінка посадовила хлопчика за маленький чистий столик і поставила перед ним хліб, цвітну капусту з приправою та цукерки.

Піноккіо не їв, а глитав. Його шлунок був, як кімната, де ніхто не мешкав уже п'ять місяців.

Вгамувавши трохи свій лютий голод, він підвів голову, щоб подякувати своїй благодійниці. Та ледь глянув на добру жінку, як протяжно зойкнув і.застиг від подиву, витріщивши очі'й роззявивши рота, напханого хлібом і капустою:

— Що тебе так здивувало? — спитала усміхаючись добра жінка.

— Ви,—пролепетав Піноккіо,— ви... ви... ви... схожі... ви скидаєтеся... так, так, так, той самий голос... такі самі очі, таке саме волосся, так, так, у вас теж блакитне волосся... як і в неї! Ох, моя маленька Феє, ох, моя маленька Феє! Скажіть мені, що це ви, саме ви! Не примушуйте мене знову плакати! Якби ви знали! Я так плакав! Я так мучився!

Піноккіо нестримно розплакався, впав навколішки й обійняв ноги таємничої жінки.

XXV. ПІНОКІО ДАЄ ФЕЇ ОБІЦЯНКУ БУТИ ХОРОШИМ І ВЧИТИСЯ: ЙОМУ, МОВЛЯВ, НАБРИДЛО БУТИ ДЕРЕВ'ЯНИМ ЧОЛОВІЧКОМ, І ВІН ХОЧЕ СТАТИ СПРАВЖНІМ ХЛОПЧИКОМ

Добра жінка спершу заперечувала, що вона маленька Фея з блакитним волоссям, та, побачивши, що її таємницю розкрито, кинула прикидатися, призналася й спитала в Піноккіо:

— Скажи мені, дерев'яний капоснику, як ти здогадався, що це я?

— Мені допомогла велика любов до вас.

— Що ж ти пам'ятаєш? Кидав мене дівчинкою, а тепер бачиш дорослу тітку, яка годиться тобі в матері.

— Тим краще. Тепер я називатиму вас не сестричкою, а мамою. Я вже давно мрію мати, як усі діти, маму. Тільки як ви змогли так швидко вирости?

— Це моя таємниця.

— Навчіть мене. Я теж хотів би трохи підрости. Який я малий: не більший від. головки сиру!

— Але ж ти не можеш рости,—заперечила Фея.

— Чому?

— Тому що дерев'яні чоловічки не ростуть. Вони з'являються на світ ляльками, живуть, як ляльки, і ляльками вмирають.

— Ох, як мені надокучило бути лялькою! — вигукнув Піноккіо, стукнувши себе по голові.— Пора вже й мені стати людиною.

— Станеш, як заслужиш.

— Справді? А як заслужити?

— Дуже просто. Ти повинен звикнути бути хорошим хлопчиком.

— А хіба я не хороший?

— Де там! Хороші діти слухняні, а ти...

— А я неслухняний...

— Хороші діти охоче вчаться і працюють, а ти...

— А я, навпаки, байдикую і живу волоцюгою весь рік.

— Хороші діти завжди кажуть правду...

— А я завжди брешу.

— Хороші діти охоче ходять до школи...

— А мені про школу навіть думати гидко. Але відсьогод-ні я житиму зовсім по-іншому.

— Ти мені обіцяєш?

— Обіцяю. Я хочу стати хорошим хлопчиком і втіхою для свого батька... Де тепер мій бідний тато?

— Не знаю.

— Чи пощастить мені коли-небудь побачити і обійняти його?

— Сподіваюся, що так. Навіть певна.

Почувши це, Піноккіо незмірно зрадів, схопив руки Феї і почав гаряче їх цілувати. Потім підвів голову і, з любов'ю дивлячись їй в очі, спитав:

— Скажіть мені, мамусю: значить, це неправда, що ви вмерли?

— Мабуть, неправда,— відповіла усміхаючись Фея.

— Аби ви знали, як мені було боляче, як у мене спаслося горло, коли я прочитав: "Тут поховано..."

— Знаю, знаю. Тому я тебе й простила. Твій щирий біль показав мені, що в тебе добре серце. А діти з добрим серцем, хоча іноді й роблять капості і не слухаються старших, можуть стати хорошими. Завжди є надія, що вони стануть на добрий шлях. Тому я й прийшла сюди по'тебе. Я буду твоєю мамою...

— О, як це чудово! — вигукнув Піноккіо, підстрибуючи від радості.

— Ти слухатимешся мене і робитимеш завжди те, що я тобі казатиму.

— Добре, добре, добре!

— Відзавтра,— додала Фея,— ти почнеш ходити до школи. Піноккіо одразу трохи посмутнішав.

— Потім вибереш якесь ремесло або фах на свій смак. Піноккіо зовсім споважнів.

— Що ти там бурчиш крізь зуби? — незадоволево спитала Фея.

— Я думаю...— тихо промимрив дерев'яний хлопчик,—що зараз уже, мабуть, пізно йти до школи.

— Ні, паночку. Запам'ятай раз І назавжди, що вчитися ніколи не пізно.

— Але я не хочу вчитися ніякого ремесла.

— Чому?

— Тому що працювати дуже стомлива справа.

— Мій синку,— сказала Фея.—Всі, хто так каже, зрештою опиняються у в'язниці або в лікарні. Май на увазі, що кожна людина, яка з'являється на світ, мусить щось роби-, ти, працювати. Біда тому, хто стає неробою! Неробство — це найтяжча хвороба, її треба вилікувати негайно, змалку. Коли хто виросте неробою, вилікувати того вже неможливо.

Ці слова дійшли до серця Піноккіо. Він рішуче підвів голову й сказав:

— Я вчитимуся, я працюватиму, я робитиму все, що ви мені накажете. Одне слово, жити лялькою мені набридло, я хочу стати таким, як усі діти. Ви ж обіцяли мені це, правда?

— Так, я пообіцяла. Тепер усе залежить від тебе.

XXVI. ПІНОККІЮ З ТОВАРИШАМИ ПО ШКОЛІ ЙДЕ НА БЕРЕГ МОРЯ, ЩОБ ПОБАЧИТИ АКУЛУ

Наступного дня, набравшись духу, Піноккіо пішов до школи.

Уявіть собі радість шибеників, коли до їхнього класу зайшов дерев'яний хлопчик! Знявся шалений регіт, який не вщухав ані на мить. Усі збиткувалися над ним: один виривав йому з рук ковпачок, другий смикав ззаду за куртку, третій тягся намалювати величезні вуса чорнилом йому під носом, а дехто навіть пробував прив'язати до його рук І ніг мотузочки, щоб змусити танцювати, як ляльку з театру.

Спершу Піноккіо майже не звертав уваги на ці витівки, але згодом терпець йому урвався, він повернувся до тих, хто найбільше допікав йому, і рішуче сказав:

— Слухайте, хлопці, я прийшов сюди не для того, щоб розважати вас, як клоун. Я поважаю інших І хочу, щоб І мене поважали.

— Молодець, чортеня! Сказано як по-писаному! — загорлали шибеники, зайшовшись нестримним реготом. Один з них, найнахабніший, простягнув руку, наміряючись схопити новачка за носа.

Але він не встиг цього зробити, бо Піноккіо з-під столу копнув нахабу черевиком по нозі.

— Ой, які тверді ноги! — скрикнув хлопець, розтираючи долонею синець.

— А лікті які — ще твердіші за ноги!—гукнув Інший, котрого Піноккіо штурхонув ліктем у живіт.

Так чи не так, але після цього самозахисту новачок здобув повагу і симпатії всіх хлопців у школі. Вони зразу полюбили Піноккіо, намагалися навперебій зробити йому щось приємне.

Вчитель теж не міг нахвалитись Піноккіо, такий він був уважний, старанний та розумний учень. Раніше за всіх він приходив до школи і йшов додому останній.

Єдиною вадою його було те, що він дуже заприятелював з найгіршими шибениками в школі, які уславилися тим, що не хотіли ані вчитися, ані взагалі робити щось корисне.

Учитель попереджував його щодня, добра Фея теж не раз нагадувала:

— Гляди, Піноккіо! Оці приятелі відіб'ють у тебе охоту до навчання та ще й, напевне, втягнуть у якусь халепу.

— Не бійтеся! — відповідав дерев'яний школяр, знизуючи плечима і постукуючи себе вказівним пальцем по лобі, що мало означати: "Я ще маю розум!"

І ось одного чудового дня по дорозі до школи він зустрівся з ватагою своїх приятелів. Побачивши його, вони загукали:

— Знаєш новину?

— Ні.

— До наших берегів припливла Акула, здоровенна, як гора.

— Справді? А може, це та сама Акула, що проковтнула мого бідолашного тата?

— Ми йдемо на берег подивитися на неї. Може, й ти підеш з нами?

— Ні, я піду до школи.

— Та навіщо тобі ця школа? Підемо до школи завтра. На один урок більше чи на один менше — однаково залишимося ослами.

— А що скаже вчитель?

— Хай каже, що хоче. За те йому й платять, щоб він базікав цілий день.

— А моя мама?

— Матері ніколи нічого-нічого не знають,— відповіли ці капосники.

— Знаєте, що я зроблю? —сказав Піноккіо.—Мені конче треба побачити Акулу з деяких особистих причин... але хай уже після школи.

— Йолопе нещасний! — накинулися на нього приятелі.— Невже ти думаєш, що така здоровенна рибина чекатиме, доки ти прийдеш подивитися на неї? Як тільки їй тут набридне, вона подасться геть звідси, і ти її більше ніколи не побачиш.

— Чи далеко звідси до моря? — спитав дерев'яний хлопчик.

— За годину ми обернемося туди й назад.

— Тоді гайда в дорогу! Ану, хто швидше.

І вся ватага з книжками й зошитами під пахвами гайнула навпрошки через поле. Піноккіо біг попереду, здавалося, на йогах у нього виросли крила.

Час від часу, озираючись назад, він глузував з товаришів, що набагато відстали. Він веселився від щирого серця, бачачи, як вони, закурені, засапані, висолопивши язики, намагаються встигнути за ним. Нещасний Піноккіо в цю мить ще не знав, яким жахливим і страшним подіям він мчить назустріч.

XXVII. ВЕЛИКА БІЙКА МІЖ ПІНОККІО І ЙОГО ПРИЯТЕЛЯМИ. ОДНОГО З НИХ ПОРАНЕНО, І КАРАБІНЕРИ ЗААРЕШТОВУЮТЬ ПІНОККІО...

Вибігши на берег, Піноккіо зразу окинув поглядом море, але Акули ніде не побачив. Море було гладеньке і вилискувало, як велетенське дзеркало.

— А де ж Акула? — спитав він у товаришів.

— Вона, мабуть, саме снідає,-—насмішкувато відповів один-з них.— Або лягла заснути на якусь часинку,—глумився інший.

З цих глузувань Піноккіо зрозумів, що став жертвою лихого жарту: приятелі його обдурили. Він страшенно розсердився І закричав:

— Гей, ви! То ви навмисне мене дурили казочкою про Акулу?

— А певно, навмисне,— відповіли шибеники.

— Для чого?

— Щоб ти пропустив уроки й пішов з нами. Хіба тобі не соромно щодня бути таким старанним і порядним учнем? Не соромно вчитися так добре?

— А що вам до того, як я вчуся?

— Оввa! Через тебе вчитель погано ставиться до нас.

— Чому?

— Тому що через учнів, які добре вчаться, не мають ніякої ваги ті, хто не хоче вчитися, як от ми. А ми не хочемо, щоб нас зневажали: в нас теж є своя гордість.

— Що ж я повинен тепер зробити, щоб догодити вам?

— Ти маєш зненавидіти школу, уроки і вчителя — наших трьох найбільших ворогів.

— А якщо я і надалі хочу добре вчитися?

— Тоді ти нам не товариш, І при першій-ліпшій нагоді ми тобі віддячимо.

— Які дурниці ви верзете,— труснув Піноккіо головою.

— Гей, Піноккіо! — гукнув загрозливо найдужчий з усієї ватаги хлопець.— Не дратуй нас, не вихваляйся. Якщо ти не боїшся нас, то ми й поготів не боїмося тебе. Не забувай, що ти один, а нас семеро.

— Семеро? Всі сім смертних гріхів,— зареготав Піноккіо.

— Ви чули? Він образив нас усіх! Він назвав нас смертними гріхами!

— Піноккіо, проси вибачення, а як ні, то горе тобі!

— Ку-ку,— сказав дерев'яний хлопчик, насмішкувато приставивши вказівного пальця до кінчика носа.

— Піноккіо, начувайся!

— Ку-ку!

— Ми тебе відлупцюємо, як осла!

— Ку-ку!

— Прийдеш додому з розквашеним носом!

— Ку-ку!

— Ось я тобі покажу "Ку-ку!" — вигукнув найхоробріший з шибеників.— Маєш завдаток, прибережи його на вечерю.

І з цими словами він стукнув дерев'яного хлопчика кулаком по голові.

Та, як кажуть, на подачу є віддача. Піноккіо теж пустив у роботу кулаки, і почалася битва.

Хоч Піноккіо був сам, він боронився, як герой, і так добре брикав своїми твердими дерев'яними ногами, що вороги трималися на пристойній відстані. — А де вже він, влучав ногою) там лишався добрячий синець.

Тоді хлопці, розсердившись, що не можуть дістати дерев'яного хлопчика, почали кидати в нього всім, що було напохваті. Полетіли букварі, граматики, арифметики та інші шкільні речі. Але Піноккіо спритно ухилявся; і книжки, пролітаючи над його головою, падали в море.

Уявіть собі, як захвилювалася риба! Вважаючи, що їй кидають їсти, вона великими зграями повипливала на'поверхню: Та, покуштувавши сторінку чи обкладинку, рибини плювались і кривилися, ніби хотіли сказати: "Хіба це їжа, ми звикли до кращої".

А хлопці насідали все дужче. І тут з води виліз великий Краб і, повагом рачкуючи по піску, загукав хрипким, застудженим голосом:

— Ану припиніть бійку, розбишаки! Такі бійки між хлопчаками рідко кінчаються добром. Завжди може статися якесь нещастя.

Бідний Краб! З таким же успіхом він міг би звернутися до вітру і хвиль. Капосник Піноккіо, озирнувшись, нечемно відповів:

— Заткни пельку, Крабе! Ти краще ковтни таблетку від кащлю, полікуй свою застуджену горлянку. Іди у постіль і спітній як слід.

У цей час хлопчаки, викидавши всі свої книжки, накинулися на книжки дерев'яного хлопчика І вмить заволоділи ними.

Серед цих книжок одна була грубезна, в твердій картонній оправі з шкіряним корінцем. Підручник арифметики. Можете собі уявити, яка важенна була то книжка!

Один з шибеників схопив її, пожбурив щосили, цілячись Піноккіо в голову, але влучив одного з своїх товаришів, котрий побілів як полотно і, пробелькотавши:

— Ой нене... рятуйте... помираю! — бухнувся на пісок. Побачивши таке, хлопчаки перелякались і сипнули врозтіч.

За мить їх уже й сліду не було.

А ПІноккіо залишився. Він, дарма що був переляканий у смерть, побіг до води, намочив носовичок і приклав до скроні свого нещасного товариша. Плачучи від розпачу, він промовляв:

— ЕвджепІо, мій бідний Евдженіо! Розплющ очі і подивись на мене! Чому ти мені не відповідаєш? Це не я зробив тобі боляче! Повір мені, це не я! Розплющ очі, ЕвджепІо! Якщо ти цього не зробиш, то я теж помру... О господи, як мені тепер вертатися додому? Як я гляну в очі моїй добрій матусі? Що зі

мною буде? Куди мені податися? Де сховатися? Ох, наскільки краще, в тисячу разів краще було б, якби я пішов до школи! Навіщо я послухався приятелів, які призвели мене до таких мук? А вчитель же казав мені про це! І мама завжди застерігала: "Стережись поганих друзів!.." Але ж я упертюх, йолоп: усе роблю по-своєму, нікого не слухаюсь. І за це завжди розплачуюсь так гірко... Від коли живу на світі, я й чверті години не мав спокою. Господи, шо буде зі мною, що буде зі мною?

І Піноккіо плакав, аж заходився з розпачу, бив себе по голові і все кликав бідного ЕвджеНіо. Та ось почулися чиїсь кроки. Озирнувшись, Піноккіо побачив двох карабінерів.

— Чого ти валяєшся на землі? Що тут робиш?—спитали вони.

— Я допомагаю своєму шкільному товаришеві.

— Йому погано?

— Здається, так.

— Тут далеко гірше! — сказав один з карабінерів, нахилившись і придивившись до Евдженіо зблизька.— Цього хлопця поранено в скроню. Хто це зробив?

— Не я! — пробелькотів дерев'яний хлопчик і завмер від страху.

— Якщо не ти, то хто поранив його?

— Не я! — повторив Піноккіо.

— А чим його поранили?

— Оцією книжкою.— І дерев'яний хлопчик підняв із землі підручник арифметики, оправлений у грубий картон і шкіру, й показав його карабінерам.

— А чия це книжка?

— Моя!

— Цього досить. Усе зрозуміло. Вставай і ходімо з нами.

— Але ж я...

— Ходімо з нами!

— Але ж я не винний...

— Ходімо з нами!

Перш ніж піти, карабінери покликали кількох рибалок, що поралися біля своїх човнів при березі, І сказали їм:

— Ми доручаємо вам цього хлопчика, пораненого в голову. Віднесіть його до себе додому і наглядайте за ним.
Завтра ми до нього навідаємося.

Потім вони повернулися до Піноккіо, взяли його попідруки і наказали по-військовому:

— Кроком руш! Та швидше! А то буде погано!
Дерев'яний хлопчик покірно тюпав стежкою, що вела в село. Бідолаха нічого не чув І не бачив перед собою. Йому здавалося,

що все це сон, лихий сон! Він зовсім розгубився. Перед очима все двоїлося, ноги підламувалися, язик присох до піднебіння, і Піноккіо не міг вимовити жодного слова. Але й у такому майже непритомному стані одна думка краяла йому серце: це ж він, він пройде повз вікна своєї доброї Феї в супроводі двох карабінерів. Краще одразу померти!

Вони підійшли вже до села, коли рвучкий вітер зірвав з голови Піноккіо ковпачок і відніс його кроків на десять від стежки.

— Ви дозволите,— промовив дерев'яний хлопчик до карабінерів,— щоб я пішов і забрав свій ковпачок?

— Іди, тільки не барися.

Піноккіо підняв ковпачок, але, замість надягти на голову, взяв його в зуби і дременув щодуху до моря. Він летів, як куля з рушниці.

Карабінери, зрозумівши, що наздогнати хлопчика дуже важко, нацькували на нього величезного бульдога, який на собачих перегонах завоював першу премію. Піноккіо мчав з усієї сили, але собака летів ще швидше. Всі люди кинулися до вікон, висипали на вулицю подивитися, чим закінчиться ця шалена гонитва. Але побачили вони небагато, бо собака й Піноккіо зняли таку на дорозі куряву, шо вже за кілька хвилин нічого не стало видно.

XXVIII. ПІНОККІО ЗАГРОЖУЄ НЕБЕЗПЕКА БУТИ ПІДСМАЖЕНИМ НА СКОВОРІДЦІ ЗАМІСТЬ РИБИ

Під час цієї відчайдушної гонитви була одна жахлива мить, коли Піноккіо вже думав, що пропав, бо Алідоро (так звали поліцейського пса) майже наздоганяв його.

Досить сказати, ідо дерев'яний хлопчик зовсім близько чув за своєю спиною тяжке хекання пса і навіть відчував його гарячий подих.

На щастя, море було вже недалеко, за кілька кроків.

Вибігши на берег, Піноккіо зробив чудовий стрибок, якому могла б позаздрити й жаба, І шубовснув у море. Алідоро хотів зупинитись, але не зміг і з розгону теж булькнув у воду. Нещасний пес не вмів плавати й одразу відчайдушно

забив лапами, щоб утриматися на поверхні. Та що більше він брьохався, то частіше голова пірнала під воду.

Пес на мить виткнув голову з води І прогавкав, вирячивши від страху очі:

— Я тону, тону!

— Туди тобі й дорога,— відповів здаля Піноккіо, який відчув себе в безпеці.

— Допоможи мені, любий Піноккіо! Врятуй мене від смерті!

Почувши розпачливі зойки, Піноккіо, який усе-таки мав добре серце, пожалів собаку і гукнув:

— А якщо я тебе врятую, ти обіцяєш, що не гнатимешся за мною?

— Обіцяю! Обіцяю! Швидше, ради бога, ще півхвилини — І мені кінець!

Піноккіо якусь мить вагався, та, згадавши батьківську примовку, що той, хто робить добре діло, нічого не втрачає, поплив до Алідоро. Схопив його обома руками за хвоста і витяг на прибережний пісок.

Бідний пес не міг навіть звестися на ноги. Він так наковтався води, що роздувся, як м'яч. Але дерев'яний хлопчик не хотів занадто ризикувати і мерщій плигнув назад у море. Відпливши від берега, гукнув урятованому:

— Прощай, Алідоро! Щасливої дороги і на все добре!

— Прощай, Піноккіо,—відповів пес,— щиро дякую тобі за порятунок од видимої смерті. Ти зробив мені величезну послугу, я твій боржник. Може, ми ще й зустрінемось.

Піноккіо плив понад берегом. Нарешті йому здалося, що він дістався до безпечного місця. На березі між скель темнів отвір печери, з якого йшов дим.

— В цій печері,— промовив хлопчик сам до себе,— є вогонь. Тим краще! Я обсушусь і обігріюсь, а потім... А потім — хай буде, що буде.

Піноккіо повернув до скель. Він уже збирався видертися по кам'яній стіні, коли намацав ногами щось таке, що піднімалося, піднімалося і врешті витягло його з води. Він хотів тікати, та було пізно, тому що, на свій превеликий подив, опинився у величезній сітці серед купи риби різної форми/і величини, яка била хвостами і відчайдушно борсалася.

І тут ПІноккіо побачив, як з печери вийшов рибалка, такий, бридкий, такий огидний, що скидався на якесь морське, чудовисько. Замість волосся на голові в нього ріс кущ зеленої трави, шкіра теж була зелена, зелені були очі й довжелезна борода, що сягала землі. Ну справжнісінька величезна зелена ящірка, що стала на задні лапи.

Витягши з моря сітку, рибалка задоволено вигукнув:

— Мені щастить! І сьогодні я досхочу попоїм риби!

— Добре, що я не риба,— сказав сам до себе ПІноккіо і трохи підбадьорився.

Рибалка заніс сітку з рибою в темну й закурену печеру, посеред неї шипіла величезна сковорода з олією І смерділа так, що аж дух забивало.

— А зараз подивимося, що за рйбка наловилася сьогодні,— мовив зелений рибалка і, засунувши в сітку величезну руку, схожу на лопату, якою садовлять хліб у піч, витяг жменю барбульок.

— Які чудові барбульки! — промовив рибалка, задоволено розглядаючи й обнюхуючи рибку. Обнюхавши, він кинув її у ночви без води.

Так зробив він кілька разів. І щоразу, витягаючи нових рибин, він аж плямкав від насолоди й вигукував:

— Яка гарна тріска!

— Яка вишукана кефаль!

— Яка апетитна камбала!

— Який чудовий окунь!

— Яка славна сардинка!

— Звичайно, і тріска, і кефаль, і камбала, і окуні, і сардинки полетіли в ті ж ночви, де вже борсалися барбульки.

У неводі лишився тільки ПІноккіо.

Витягши його, рибалка витріщив очі від подиву І вигукнув майже перелякано:

— А це шо за риба? Не пам'ятаю, щоб я колись їв таке.

Він уважно, з усіх боків, оглянув дерев'яного хлопчика і сказав:

— Зрозуміло. Це морський рак.

Піноккіо, образившись, що його мають за якогось рака, сердито одказав:

— Ніякий я вам не рак! Як ви зі мною поводитеся! До вашого відома, я дерев'яний хлопчик.

— Дерев'яний хлопчик? — перепитав рибалка.— Їй-богу, я ше не бачив такої риби. Тим краще, я з'їм тебе з великою насолодою.

— З'їсте? Та зрозумійте ж, що я не риба! Хіба ви не помічаєте, що я говорю І міркую так само, як і ви?

— Еге ж,— погодився рибалка.—І саме через те, шо ти рибина, якій випало щастя говорити І міркувати, я вшаную тебе на славу.

— Як саме?

— На знак моєї дружби й особливої до тебе поваги дозволяю тобі самому вирішити, яким чином тебе приготувати. Бажаєш підсмажитися на сковороді чи хочеш, щоб я зварив тебе в горщику з томатним соусом?

— По правді кажучи,— відповів Піноккіо,— коли вже я можу вибирати, то найкраще було б, якби ви мене відпустили додому.

— Ти жартуєш! Невже ти думаєш, що я відмовлюся посмакувати такою рідкісною рибою? Не щодня трапляється в тутешніх водах риба — дерев'яний хлопчик. Дозволь мені зробити так: я засмажу тебе на сковороді разом з іншою рибою. Ти будеш задоволений. Підсмажитися в гурті завжди приємніше, ніж самому.

Нещасний Піноккіо, почувши такий вирок, заплакав, заблагав:

— Ох, краще б я пішов до школи!.. Але я послухався приятелів, І ось мене покарано! Уу-у-у!

А що Піноккіо звивався, як в'юн, щосили пручався, силкуючись вирватися з лап зеленого рибалки, той узяв пучок міцного очерету, зв'язав хлопчика за руки й за ноги, як ковбасу, і кинув у ночви до іншої риби.

Потім він дістав величезну миску з борошном і висипав туди всю рибу. Обкачуючи кожну рибину в борошні, рибалка кидав її на сковороду.

Перші помандрували в киплячу олію бідні барбульки, потім окуні, потім тріска, кефаль і сардинки. Надійшла черга й Піноккіо. Побачивши близький кінець (і який страшний кінець!), він так затремтів від жаху, що не міг більше вимовити жодного слова задля свого порятунку.

Нещасний хлопчик благав очима! Та зелений рибалка навіть не звернув на це уваги. Обкачав Піноккіо п'ять чи шість разів у борошні так, що той став схожий на гіпсову ляльку.

Потім схопив його за тулуб і...

XXIX. ПІНОККІО ПОВЕРТАЄТЬСЯ В БУДИНОК ФЕЇ, ЯКА ОБІЦЯЄ, ЩО НАСТУПНОГО ДНЯ ВІН СТАНЕ СПРАВЖНІМ ХЛОПЧИКОМ, А НЕ ДЕРЕВ'ЯНОЮ ЛЯЛЬКОЮ. НА ЧЕСТЬ ЦІЄЇ УРОЧИСТОЇ ПОДІЇ МАЄ ВІДБУТИСЯ ВЕЛИКИЙ БЕНКЕТ

Саме в ту мить, коли рибалка хотів уже кинути ПіноккІо на сковороду, до печери зайшов великий собака, якого принадив сюди гострий, спокусливий запах смаженої риби.

— Іди геть!— загрозливо крикнув на пса рибалка, все ще тримаючи в руках дерев'яного хлопчика, обкачаного в борошні.

Але пес був голодний-голоднющий, він завивав і крутив хвостом, ніби благав: "Дай мені шматок смаженої риби".

— Іди геть, кажу тобі! —повторив рибалка і замахнувся на пса ногою.

Поліцейський собака не звик до такої гостини і люто вишкірив зуби.

В цю мить почувся тонесенький голосочок:

— Врятуй мене, Алідоро! Якщо ти мене не виручиш, я пропав!

Пес одразу впізнав голос Піноккіо і, на свій превеликий подив, побачив, що йде він з обкачаного в борошні оцупка, який рибалка тримав у руці.

І що ж, ви думаєте, він зробив? Високо підстрибнув, схопив той оцупок і, обережно тримаючи його в зубах, вибіг з печери і помчав як вітер.

Рибалка розлютився, що ласа здобич вислизнула з його рук, і погнався за собакою, але пробіг кілька кроків, закашлявся й повернув назад.

Тим часом Алідоро вибіг на стежку, що вела в село, зупинився і обережно поклав на землю Піноккіо.

— Чим же я тобі віддячу?! — мовив дерев'яний хлопчик.

— Не варто про таке й думати,— відповів собака.— Ти врятував мене, а я тебе—і ми квити. Адже всі на цьому світі повинні допомагати один одному.

— Як ти опинився в печері?

— Я лежав ледь живий на березі, коли вітер доніс до мене пахощі смаженої риби. Це роздратувало мій апетит, І я побрів туди. Якби я прийшов на хвилину пізніше...

— Не кажи мені про це! — закричав Піноккіо, який усе ще тремтів від страху.—Не згадуй мені про це! Якби ти прийшов на хвилину пізніше, мене б уже засмажили, з'їли й перетравили. Бррр... На саму згадку про це мене дрижаки б'ють.

Алідоро, всміхаючись, простягнув дерев'яному хлопчикові праву лапу, яку той міцно-міцно потиснув. На цьому вони й розійшлися.

Пес побіг додому, а Піноккіо, лишившись наодинці, подався до ближньої хатини. Там він спитав у дідуся, що сидів у дверях і вигрівався на сонці:

— Скажіть, будь ласка, добродію, чи не чули ви якихось новин про бідного хлопчика на Ім'я Евдженіо, пораненого в голову?

— Того хлопчика рибалки принесли в цю хатину, і тепер він...

— Мертвий?—перебив Піноккіо із слізьми в голосі..

— Ні. Живий і повернувся додому.

— Справді? — вигукнув дерев'яний хлопчик, підстрибуючи від радості.—Значить, рана була не смертельна?

— Могло бути гірше, він міг і померти,— відказав дідусь.— Бо йому влучили в голову великою книгою, оправленою в картон.

— І хто це зробив?

— Його товариш по школі, якийсь Піноккіо.

— А хто цей Піноккіо? — спитав дерев'яний хлопчик, прикидаючись, що нічого не знає.

— Кажуть, шибеник, волоцюга, справжній шибайголова.

— Брехня, все-все брехня!

— А ти знаєш цього Піноккіо?

— Бачив його якось,— відповів дерев'яний хлопчик.

— І якої ти думки про нього? — спитав дідусь.

— Мені здається, що це чудовий хлопець, він охоче вчиться, слухняний, дуже відданий своєму батькові і родині...

Отак безсоромно брешучи, дерев'яний хлопчик торкнувся свого носа і помітив, що він став довший на цілу долоню. Страшенно переляканий, він закричав:

— Не вірте мені, добрий чоловіче, не зважайте на всі хороші слова, які я сказав про Піноккіо. Я чудово знаю його і можу заприсягтися, що він справді шибеник і ледацюга, який, замість ходити до школи, гуляє з приятелями і бешкетує.

Тільки-но він вимовив ці слова, його ніс поменшав.

— А чому ти весь такий білий? — спитав його раптом дідусь.

— Знаєте... я ненароком притулився до щойно побіленої стіни,— відповів Піноккіо; він соромився признатися, що його обкачали в борошні, як рибу, щоб засмажити потім на сковороді.

— А де ж твоя курточка, штанці й ковпачок?

— Мене перестріли злодії і роздягли. Скажіть, будь ласка, чи не можете ви дати мені якусь одежинку, щоб я дійшов додому?

— Мій хлопчику, в мене немає нічого для тебе, крім маленького мішечка з-під квасолі. Коли хочеш, можеш узяти, он він там.

Піноккіо не змусив себе просити двічі, узяв мішечок, прорізав ножицями маленьку дірку внизу і дві по боках і надяг на себе, як сорочку. В такій одежині він попрямував до села.

Та дорогою він завагався, ступав то крок уперед, то назад, розмовляючи сам з собою:

— Як я з'явлюсь перед очі моєї доброї Феї? Що вона скаже, коли мене побачить? Чи простить мені вдруге? Мабуть, що не простить, напевно, не простить! І я цього заслужив, бо я, поганець, усе обіцяю виправитись і ніколи не дотримую слова.

Коли він дістався до села, була вже ніч, знялася буря, полив рясний дощ. ПіноккІо пішов прямо до будинку Феї з

твердим наміром постукати в двері й попросити, щоб йому відчинили.

Та біля самого будинку дерев'яний хлопчик завагався, рішучість покинула його, і, замість постукати, він відбіг назад кроків на двадцять. Потім удруге повернувся до дверей і знову не наважився, так само і втретє. На четвертий раз він тремтячою рукою узявся за залізне кільце і тихенько стукнув у двері.

Чекав, чекав, нарешті, через півгодини, на останньому поверсі (будинок мав їх аж чотири) відчинилося віконце, і ПіноккІо побачив великого Слимака з лампою на голові, який спитав:

— Хто там стукає о такій порі?

— Фея вдома? — обізвався дерев'яний хлопчик.

— Фея спить, і її не можна турбувати. А ти хто такий?

— Це я.

— Хто "я"?

— Піноккіо.

— Який Піноккіо?

— Дерев'яний хлопчик, що живе в цьому будинку разом з Феєю.

— Ага, зрозуміло,— сказав Слимак.—-Почекай там, зараз я зійду вниз і відчиню.

— Швидше тільки, будь ласка, бо я вмираю від холоду.

— Мій хлопчику, я Слимак, а Слимаки ніколи не поспішають.

Минула година, дві, а двері все не відчинялися. Піноккіо, який тремтів від холоду, дощу і страху, наважився постукати вдруге, на цей раз дужче.

Після другого удару відчинилося вікно поверхом нижче і показався в ньому той же Слимак.

— Любий Слимачку,— гукнув Піноккіо з вулиці,— я чекаю вже .дві і години! А дві години в таку негоду тягнуться довше, ніж два роки. Поквапся, будь ласка.

— Мій хлопчику,— байдужісінько відповів з вікна Слимак,— мій хлопчику, я—Слимак, а Слимаки ніколи не поспішають.

І вікно зачинилося.

Пробило північ, потім годину ночі, потім другу годину після півночі, а двері все не відчинялися.

Тоді Піноккіо урвався терпець, розлючений, він схопив кільце з наміром постукати так, щоб луна пішла по всьому будинку. Але залізне калатало раптом перетворилося на живого в'юна, який вислизнув з рук і зник у рівчаку посеред, вулиці.

— Он як! — вигукнув украй розлючений Піноккіо.— Якщо молоток зник, то я битиму в двері ногами.

Відступивши трохи назад, він розмахнувся і щосили вдарив у двері ногою. Удар був такий сильний, що нога застряла в дверях. Дерев'яний хлопчик спробував висмикнути її, але марно: нога сиділа в дошках, як забитий цвях.

Уявіть собі розпач нещасного Піноккіо! Він мав до світанку простояти одною ногою на землі, тимчасом як друга, задерта догори, стирчала в дверях.

Надворі був білий день, коли двері нарешті розчинилися. Бравий Слимак спустився з четвертого поверху вниз усього за якихось дев'ять годин. До речі, він аж спітнів від такого поспіху.

— Навіщо ти встромив ногу в двері? — спитав він, посміхаючись, у дерев'яного хлопчика.

— Ой, біда. Поглянь, любий Слимачку, чи не зможеш ти звільнити мене від цих мук?

— Мій хлопчику, тут потрібен тесля, а я ніколи не працював теслею.

— Попроси за мене Фею...

— Фея спить, і її не можна будити.

— А що ж я робитиму тут цілісінький день, прибитий до дверей?

— Лічи мурашок, що повзають по вулиці...

— Принеси мені хоча б чогось попоїсти, бо я вже знемагаю від голоду.

— Зараз! — сказав Слимак.

Справді, через три з половиною години Слимак повернувся, несучи на голові срібну мисочку. В ній лежали хліб, смажене курча і чотири спілих абрикоси.

— Ось сніданок, посилає тобі Фея,— сказав Слимак.

Побачивши такі ласощі, дерев'яний хлопчик страх як зрадів. Та який його взяв жаль, коли, почавши їсти, він побачив, що хліб виліплено з крейди, курча зроблено з картону, а чотири абрикоси — з пофарбованого алебастру.

Йому хотілося плакати від розпачу, кинути на землю мисочку з усім, що в ній було, та чи від мук, яких він зазнав, чи від голоду він зомлів.

Опритомнівши, Піноккіо побачив, що лежить у м'якому ліжку, а поряд сидить Фея.

— І на цей раз я тобі прощаю,— сказала Фея,— та горе тобі, якщо ти знову не послухаєшся мене.

Піноккіо поклявся, що буде вчитися й поводитися добре. і дотримав свого слова аж до кінця навчального року. На екзаменах, перед канікулами, він виявився найкращим учнем у школі. І його поведінку було оцінено як досить пристойну. Фея дуже раділа і сказала:

— Завтра нарешті сповниться твоє бажання.

— Яке?

— Завтра ти вже не будеш дерев'яною лялькою, а станеш справжнім хлопчиком.

Ох, яка ж була радість Піноккіо, коли він почув цю довгождану звістку. Всі його друзі мали бути запрошені наступного дня на великий бенкет у будинку Феї з нагоди такої урочистої події. Фея приготувала двісті чашок кави з молоком і чотириста булочок, намазаних маслом з обох боків.

Свято було б дуже гарне і дуже веселе, але...

На жаль, у житті дерев'яних хлопчиків завжди трапляється "але", яке зводить усе нанівець.

XXX. ЗАМІСТЬ СТАТИ СПРАВЖНІМ ХЛОПЧИКОМ, ПІНОКІО ПОТАЙ ВИРУШАЄ ЗІ СВОЇМ ДРУГОМ ҐНОТИКОМ У КРАЇНУ РОЗВАГ

Звичайно, Піноккіо негайно попросився у Феї піти в місто, щоб передати запрошення на бенкет товаришам. Фея сказала:

— Іди і запроси товаришів на завтра, але пам'ятай, що тобі треба повернутися додому ще завидна. Зрозумів?

— Обіцяю повернутися через годину,— відповів дерев'яний хлопчик.

— Гляди, Піноккіо! Діти легко обіцяють, але дуже часто не виконують обіцянок.

— Але ж я не такий, як інші. Якщо я даю слово, то дотримую його.

— Побачимо. Як будеш неслухняний, тим гірше для тебе.

— Чому?

— Тому що дітей, які не слухають порад тих, хто знає більше від них, завжди може спіткати лихо.

— Я це перевірив на собі! — сказав Піноккіо.—Я вже навчений.

— Побачимо, чи ти кажеш правду.

Не гаючи часу на зайві розмови, Піноккіо попрощався з Феєю, яка була йому за маму, і, наспівуючи й пританцьовуючи, вибіг з дому.

Не минуло й години, як він обійшов усіх своїх товаришів. Одні погоджувались, охоче, інші спочатку трохи комизились, щоб їх припрошували, та, почувши про каву з молоком, булочки, намащені з обох боків маслом, кожен відповідав:

— Прийду, прийду, щоб зробити тобі приємність.

Треба згадати, що серед товаришів-школярів Піноккіо мав одного найулюбленішого і найближчого друга на ім'я Ромео, правда, всі називали його Ґнотик, бо він був худенький і сухенький, як новий ґнотик у лампадці.

Це був найбільший ледар і бешкетник у школі, але Піноккіо його дуже любив і теж хотів запросити. Не заставши його

вдома, зайшов удруге—Ґнотика, не було, зайшов і втретє, та все дарма.

Де його шукати? Піноккіо заглянув і туди й сюди І нарешті знайшов друга в якомусь дворі.

— Що ти тут робиш? — спитав Піноккіо.

— Чекаю дванадцятої години ночі, щоб вирушити в мандрівку.

— Куди ти помандруєш?

— Далеко-далеко.

— А я тричі заходив до тебе і не застав.

— А чого ти від мене хочеш?

— Хіба ти не чув про велику подію? Не знаєш, яке щастя мені випало?

— Яке?

— Завтра я вже буду не дерев'яний, а справжній хлопчик, такий, як ти і всі інші.

— Вітаю тебе.

— Отже, завтра я чекаю тебе на бенкет.

— Але я тобі сказав, що сьогодні ввечері я від'їжджаю.

— Коли?

— Опівночі.

— Куди саме?

— Я переселяюсь, в найпрекраснішу країну на цьому світі, в справжню країну нероб і ледарів.

— А як вона називається?

— Вона називається Країна розваг. Слухай, а чому б тобі не поїхати зі мною?

— Мені? Ніколи в світі!

— Даремно, Піноккіо! Повір мені, ти пожалкуєш, якщо не поїдеш. Де ти ще знайдеш країну, яка ніби створена для нас та інших хлопців? Там немає ні шкіл, ні вчителів, ні книжок. У цій благословенній країні ніхто не вчиться. Там не вчаться у четвер, а кожний тиждень складається з шести четвергів І однієї неділі. Уяви собі, що канікули там починаються першого січня і кінчаються в останній день грудня. Така країна мені до вподоби! Ось якими мають бути всі порядні країни!

— А що ж там роблять цілісінький день?

— Розважаються з ранку, до вечора. Увечері лягають . спати, а вранці знову до розваг. Як це тобі подобається?

— Гм! — промовив Піноккіо, злегка похитавши головою, ніби кажучи: "Не завадило б і мені так пожити".

— Ну що, їдеш зі мною? Так чи ні? Вирішуй.

— Ні, ні і ще раз ні! Я пообіцяв своїй добрій Феї, що буду хорошим хлопчиком, і хочу дотримати своєї обіцянки. До речі, он уже сонце заходить. Я мушу вже йти. Отже, прощай, щасливої дороги.

— Куди це ти так біжиш?

— Додому. Моя добра Фея сказала, щоб я повернувся ще завидна.

— Почекай ще дві хвилини.

— Вже дуже пізно.

— Тільки дві хвилини.

— А якщо Фея мене гукатиме?

— Хай гукає. Накричиться досхочу та й заспокоїться, — сказав цей поганець Ґнотик.

— А ти мандруватимеш сам чи в гурті?

— Сам? Та нас набереться аж сотня.

— А ви поїдете чи підете пішки?

— Скоро сюди під'їде фургон, він забере мене і дове аж до цієї найщасливішої країни.

— Як би я хотів, щоб фургон під'їхав зараз!

— Чому?

— Щоб побачити, як ви .вирушите в подорож.

— Почекай трошки і побачиш,

— Ні, ні, я йду додому.

— Почекай ще дві хвилини.

— Я й так уже забарився. Фея турбуватиметься.

— Бідолашна Фея! Може, вона боїться, що тебе з'їдять кажани?

— То ти напевно знаєш, що в тій країні немає шкіл?

— Навіть не чули про них.

— І вчителів нема?

— Жодного.

— І там зовсім не треба вчитися?

— Зовсім.

— Яка чудесна країна! — промовив Піноккіо, ковтаючи слинку.— Яка чудесна країна! Я там ніколи не був, але уявляю собі.

— Чому ж ти не хочеш зі мною поїхати?

— Дарма ти мене вмовляєш! Я пообіцяв моїй добрій Феї стати порядним хлопчиком і не хочу ламати свого слова.

— Тоді прощай і привітай від мене всі школи, гімназії й ліцеї, що трапляться тобі по дорозі.

— Прощай, Ґнотику, щасливо тобі. Розважайся і згадуй інколи своїх товаришів.

І Піноккіо ступив уже два кроки, щоб піти собі, та раптом зупинився і, повернувшись до приятеля, спитав:

— А ти певний, що в цій країні всі тижні складаються з шести четвергів і однієї неділі?

— Голову закладу.

— І точно знаєш, що канікули там починаються першого січня і кінчаються в останній день грудня?

— Авжеж.

— Яка чудесна країна!—повторив Піноккіо ще раз і аж цмокнув від захвату. Потім наважився і рішуче промовив, пориваючись іти: — То прощавай насправді! Щасливо!

— Прощавай.

— Коли від'їжджаєте?

— Скоро.

— Шкода! Якби до від'їзду лишалась одна година, то я б, може, й зачекав.

— А Фея?

— Тепер уже пізно, тож однаково, чи повернуся додому на годину раніше чи на годину пізніше.

— Бідний Піноккіо! А якщо Фея тебе лаятиме?

— Нічого! Хай кричить. Накричиться досхочу та й заспокоїться.

Тим часом стало темно, зовсім темно. І ось удалині замерехтів вогник, почулося дзеленькання дзвіночків і звук труби, тоненький, як дзижчання комара.

— Он вони! — вигукнув Ґнотик, схопившись на ноги.

— Хто? — пошепки спитав Піноккіо.

— Фургон, який забере мене. Ну то як, поїдеш чи ні?

— А це правда,— спитав дерев'яний хлопчик,— що в тій країні взагалі не треба вчитися?

— Зовсім, зовсім не треба.

— Яка чудесна країна, яка чудесна країна, яка чудесна країна!

XXXI. ПІСЛЯ П'ЯТИ МІСЯЦІВ БЕЗТУРБОТНОГО ЖИТТЯ В ЧУДЕСНІЙ КРАЇНІ ПІНОККІО, НА СВІЙ ПОДИВ, ПОМІЧАЄ, ЩО...

Нарешті фургон прибув, причому під'їхав він тихо-тихо, бо його колеса були обмотані клоччям і ганчірками.

Тягли фургон дванадцять пар осликів, однакових на зріст, але різної масті.

Були тут і сірі, й білі, одні рябі в коричневу і білу цятку, інші в синю і жовту смужки.

Але найдивніше було те, що. всі дванадцять пар, тобто всі двадцять чотири ослики не були підкуті, а мали на ногах білі шкіряні чобітки, зовсім як люди.

А візник? Уявіть собі чоловічка, ширшого, ніж вищого, гладенького і м'якенького, як кулька з масла. Щічки, як рожеве яблучко, рот завжди усміхнений, а голосок тоненький і ласкавий, мов у кота, що просить ласий шматочок у хазяйки.

Всі діти, побачивши цього Чоловічка, одразу закохувалися в нього і юрбою поспішали у фургон, щоб він одвіз їх у країну достатку, яка на географічній карті мала спокусливу назву — Країна розваг.

І справді, фургон був уже повний-повнісінький хлопчиків віком від восьми до дванадцяти років. їх набилося туди, як оселедців у бочку. Там навіть дихнути не можна було, але ніхто не ойкав, ніхто не скаржився! Сама вже думка про те, що за кілька годин вони приїдуть у країну, де немає ні книжок, ні шкіл, ні вчителів, робила їх такими щасливими й покірними, що вони не відчували ні труднощів, ні втоми, ні голоду, ні спраги, навіть спати не хотіли.

Тільки-но фургон зупинився, Чоловічок, посміхаючись, ласкаво спитав у Ґнотика:

— Скажи мені, любий хлопчику, чи й ти хочеш поїхати в цю щасливу країну?

— Звичайно, хочу.

— Але ж, любий мій, у фургоні немає жодного місця. Як бачиш, там повно-повнісінько.

— Дарма! — відповів Ґнотик.— Якщо немає місця всередині, я згоден сісти на дишло.

І, підстрибнувши, він умостився верхи на дишлі.

— А ти, любий мій,— сказав Чоловічок ввічливо звертаючись до ПіноккІо,— що думаєш робити? Поїдеш з нами чи лишишся тут?

— Я залишаюсь,— відповів ПіноккІо.— Я хочу повернутися додому, хочу вчитися так, щоб стати прикладом для всіх, як усі пристойні хлопчики.

— Щасти тобі!

— ПіноккІо! — сказав тоді Ґнотик.— Послухай мене. їдьмо з нами, і будемо веселитися довіку.

— Ні, ні і ще раз ні!

— Їдьмо з нами, і будемо веселитися,—гукнули ще якісь чотири голоси зсередини фургона.

— Їдьмо з нами, і будемо веселитися,—загорлала сотня голосів з фургона.

— А що скаже моя добра Фея, коли я поїду з вами? — спитав дерев'яний хлопчик; він уже завагався.

— Не забивай собі голову такими дурницями. Подумай тільки, що ми. їдемо в країну, де станемо господарями своєї долі і веселитимемося з ранку до вечора.

Піноккіо не відповів, а лише зітхнув, потім зітхнув удруге, втретє і нарешті мовив:

— Дайте мені місце, я теж поїду з вами.

— Всі місця зайняті,— відповів Чоловічок,— але щоб довести, як ми тебе поважаємо, я поступаюсь тобі своїм місцем на передку.

— А ви як?

— Піду пішки.

— Ні, я цього ніколи не дозволю. Краще сяду верхи на котрогось із цих осликів.

З цими словами дерев'яний хлопчик підійшов до ослика, що стояв з правого боку в першій парі, і спробував сісти на нього верхи.

Але тварина, різко повернувшись, хвицнула задніми ногами і підкинула бідолаху в повітря.

Можете собі уявити нахабний і гучний сміх хлопчаків, які бачили цю сцену! Але Чоловічок не засміявся. Він спокійно

наблизився до непокірливого ослика і, вдавши, ніби хоче його поцілувати, в одну мить відкусив йому половину правого вуха.

А тим часом Піноккіо підвівся з землі і, страшенно розлючений, одним стрибком скочив на спину бідної тварини. Він зробив це так спритно, що хлопці перестали сміятися, закричали: "Хай живе Піноккіо!" — і щосили заплескали в долоні.

Але ослик раптом став на передні ноги і скинув нешасного дерев'яного хлопчика на середину дороги, просто на купу каміння.

Знову розлігся регіт. Але Чоловічок і цього разу не засміявся, а з лагідним виглядом наблизився до неспокійного ослика І, вдавши, що хоче поцілувати його, відкусившому половину другого вуха. Потім сказав дерев'яному хлопчикові:

— Сідай верхи і не бійся. Цей ослик трохи чудний. Та я сказав йому по одному слівцю у праве й ліве вухо і сподіваюсь, що тепер він буде слухняний і смирний.

Піноккіо сів, і фургон рушив. І коли ослики вже бігли чвалом, а фургон підстрибував на бруківці, дерев'яному хлопчикові раптом почувся тихенький голосок:

— Нещасний дурнику, ти зробив по-своєму, тепер начувайся.

Піноккіо перелякався, почав озиратися довкола, шукаючи, хто це говорить, але нікого не побачив. Ослики бігли собі далі, фургон котився, хлопці спали, Ґнотик хропів, як байбак, а чоловічок, сидячи на передку, наспівував крізь зуби:

Всі сплять уночі,

Я ж не сплю ніколи.

Проїхали якихось півкілометра, коли Піноккіо почув той самий тоненький голосок:

— Опам'ятайся, дурню! Хлопці, які покинули навчання і повернулися спиною до книжок, учителів і школи, щоб віддатися розвагам і забавкам, прирікають себе на горе... Я на собі це відчув, я не можу про це говорити. Настане день, коли й ти заплачеш, як тепер плачу я, але тоді буде за пізно.

Почувши такі речі, вкрай переляканий Піноккіо скочив з ослика й підбіг до його морди.

Він був страшенно вражений, побачивши, що ослик плаче, плаче, як хлопчик!

— Гей, синьйоре Чоловічку,— гукнув Піноккіо до візника,— сталася дивна річ! Цей ослик плаче!

— Хай собі плаче. Наплачеться, буде сміятися.

— Невже ви навчили його й говорити?

— Ні, він сам навчився белькотати деякі слова. Він три роки пробув у компанії дресированих собак.

— Бідолаха!

— Рушаймо далі,— сказав Чоловічок,—ми не можемо марнувати час на те, щоб дивитись, як плаче осел. Сідай верхи, і їдьмо далі. Ніч холодна, а шлях далекий.

Піноккіо, звісно, послухався. Фургон знову рушив, і на світанку всі щасливо дісталися до Країни розваг.

Ця країна не схожа була на жодну країну в світі. Жили тут тільки самі діти. Найстаршим було чотирнадцять, наймолодшим—вісім років. На вулицях веселощі, розваги, гамір, аж у голові наморочилося! Усюди вешталися ватаги нероб. Хто грав у горіхи, хто в крем'яхи, хто в м'яча, одні каталися на велосипедах, інші на дерев'яних конях. Тут грали в піжмурки, там у квача. Одні, одягнуті клоунами, ковтали палаюче клоччя, другі декламували, треті співали. Той ходив на руках по землі, дриґаючи ногами в повітрі, той ганяв обручі, а той походжав, як генерал, у паперовій касці і з картонним мечем у руці. Сміялися, кричали, плескали в долоні, свистіли, кукурікали. Словом, тут стояв такий пекельний галас, такий гармидер, що треба було затикати вуха, щоб не оглухнути. На всіх площах стояли балагани, і там з ранку до вечора юрмилися діти, а на всіх стінах, були написані чудові слова, як наприклад: "Хай жевуть росвахи" (замість "Хай живуть розваги"), "Ни хочимо хотити до школи" (замість "Не хочемо ходити до школи"), "Геть орихмстику!" (замість "Геть арифметику!") та інші подібні.

Піноккіо, Ґнотик та інші хлопці, які приїхали разом з Чоловічком, тільки-но вступили в місто, одразу ринули в цей гармидер і за кілька хвилин подружилися з усіма. Хто був у ту мить щасливіший і задоволеніший від них!

У таких безперервних розвагах, як сон, минали години, дні, тижні...

— Ах, яке чудове життя! — казав Піноккіо щоразу, як зустрічався з Ґнотиком.

— Бачиш тепер, що моя правда? — відповідав Ґнотик.— А ти не хотів їхати! Та ще й забрав собі в голову повернутися додому до своєї Феї і гаяти час на навчання! Якщо ти сьогодні позбувся нудних книжок і школи, то ЦИМ завдячуєш мені, моїм порадам, моєму старанню. Ти розумієш? Тільки справжні друзі можуть робити такі великі послуги!

— Звичайно, Ґнотику. Якщо сьогодні я справді задоволений життям, то це твоя заслуга. А знаєш, що казав завжди про тебе вчитель? "Не водися з тим шибеником Ґнотиком, тому що Ґнотик—поганий товариш і може навчити тебе тільки поганому".

— Нещасний учитель!—сказав Ґнотик, хитаючи головою.— Я добре знаю, що він не любив мене і лаяв як хотів, але я великодушна людина і прощаю йому!

— Ти благородний хлопець! — сказав Піноккіо, обнявши друга і вдячно цілуючи його в чоло.

Так Минуло п'ять місяців безтурботного життя в прекрасній Країні розваг. Хлопці гралися, розважались і за весь цей час жодного разу не побачили ні книжки, ні школи. І ось, прокинувшись одного ранку, Піноккіо був страшенно вражений надзвичайно прикрою несподіванкою, яка дуже засмутила його.

XXXII. У ПІНОККІО ВИРОСТАЮТЬ ОСЛЯЧІ ВУХА, А ЗГОДОМ ВІН ОБЕРТАЄТЬСЯ НА СПРАВЖНЬОГО ОСЛА І НАВІТЬ ПОЧИНАЄ РЕВТИ ПО-ОСЛЯЧОМУ

Що то була за прикра несподіванка? — звичайно, спитаєте ви.

Так-от, мої любі маленькі читачі, прокинувшись, ПіноккІо, як завжди, почухав голову. І раптом він помітив, що його вуха виросли більш як на долоню.

А слід нагадати, що в дерев'яного хлопчика вуха зроду були манюсінькі-манюсінькі, такі манюсінькі, що простим оком і не побачиш. Уявіть собі, як він здивувався, помітивши, що його вуха за одну ніч виросли і стали довгі, як дві очеретяні волоті.

Піноккіо відразу кинувся шукати дзеркало, але не знайшов. Тоді він налив у корито води, заглянув туди і . побачив щось таке, чого не бачив ніколи: своє відображення, прикрашене чудовими ослячими вухами.

Мабуть, не треба описувати всього болю, сорому І розпачу, які охопили нещасного Піноккіо..

Він почав плакати, голосити, битися головою об стіну. Але що більше він бідкався, то швидше росли його вуха, а кінчики їх вкрилися волоссям.

Почувши розпачливі зойки, до кімнати ввійшов гарненький Ховрашок, що жив поверхом вище. Побачивши, дерев'яного чоловічка в такому відчаї, він стурбовано спитав:

— Що сталося, мій любий сусідо?

— Я захворів, любий мій Ховрашку, дуже захворів, Це небезпечна хвороба. Ти вмієш вимірювати пульс?

— Трошки.

— Перевір, будь ласка, чи в мене часом не лихоманка?

Ховрашок простяг праву лапку, помацав у Піноккіо пульс І сказав зітхаючи:

— Мій друже, мені дуже прикро, але я мушу сказати тобі неприємну річ.

— Яку саме?

— В тебе страшенна гарячка.

— Що це за гарячка?

— Та, яку називають ослячою.

— Не знаю такої,—відповів дерев'яний хлопчик, хоча одразу зрозумів, про що йдеться.

— Тоді я тобі поясню,— сказав Ховрашок.— Знай, що за дві-три години ти вже не будеш ні дерев'яним, ні справжнім хлопчиком...

— А ким же я буду?

— За дві-три години ти станеш справжнісіньким ослом, як і всі ті, що тягнуть візки і носять на собі капусту і салату на базар.

— О горе мені, горе мені!—залементував Піноккіо, схопившись руками за вуха. Він смикав їх, тер, крутив, ніби вони були чиїсь, а не його.

— Любий мій,— заспокоїв його Ховрашок.— Нічого не вдієш. Така твоя доля. У книзі мудрості записано, шо всі ледачі діти, які відмовилися від книжок, школи, навчання І марнують свої дні в забавках та розвагах, неминуче рано чи пізно обертаються на отаких маленьких ослів.

— Невже це правда? — схлипуючи, запитав Піноккіо.

— Більше ніж правда. Тепер уже пізно плакати. Треба було думати раніше.

— Я не винен. Це все Гнотик.
— А хто цей Гнотик?

— Мій товариш по школі. Я хотів повернутися додому, хотів бути слухняним, хотів учитися далі, бути прикладом для інших, а Гнотик мені сказав: "Навіщо тобі це нудне навчання? Навіщо тобі ходити до школи? Поїдемо краще зі мною, до Країни розваг. Там не треба буде вчитися, ми гратимемося з ранку до вечора^ і нам завжди буде весело".

— Чому ж ти послухався порад цього поганого друга, несправжнього товариша?

— Чому? Тому, мій .Ховрашку, що я дерев'яний хлопчик без глузду і без серця. Ох, коли б я мав хоч крихітку серця, я ніколи не покинув би своєї доброї Феї, яка любила мене, мов мати, і яка так багато зробила для мене! І тепер би я вже не був дерев'яним хлопчиком, а був би розумним, як усі інші діти. Та я зустрівся з Ґнотиком, хай йому всячина! Зараз я йому скажу кілька слів!

І він попрямував до дверей. Але, згадавши, що в нього ослячі вуха, схаменувся: йому було соромно показуватися

привселюдно. То що ж він надумав? Узяв великий ковпак і натягнув його на голову аж до носа.

Потім Вийшов шукати Ґнотика, щоб поквитатися з ним. Шукав його на вулицях, на площах, у театрах, усюди-— і не знайшов. Питався про нього у перехожих, але Ґнотика ніхто не бачив.

Тоді Піноккіо пішов до його дому. Постукав у двері.

— Хто там? —спитав Гнотик.

— Це я,—відповів Піноккіо.

— Почекай трохи, я відчиню.

За півгодини двері відчинилися. Уявіть собі здивування Піноккіо, коли він побачив свого друга Ґнотика в ковпаку, натягнутому аж до самого носа.

Побачивши таке, Піноккіо відчув жаль до друга і подумав одразу: "А що, коли він захворів на таку ж хворобу? Може, і в нього осляча гарячка?"

Вдавши, що нічого не помітив, він спитав веселенько:

— Як живеш, мій любий Ґнотику?

— Чудово. Як миша у головці сиру.

— І це ти кажеш правду?

— А чому б я мав тобі брехати?

— Вибач, друже, але чому ж ти тоді натягнув на голову ковпак, що закриває твої вуха?

— Так наказав мені лікар, бо в мене болить коліно. А ти, любий дерев'яний хлопчику, чому носиш такий самий ковпак, та ще й натягнув його до носа?

— Так мені наказав лікар, бо я подряпав собі ногу.

— Ох, бідний ПіноккІо!

— Ох, бідний Ґнотику!

Після цих слів запала тривала мовчанка, друзі насмішкувато зиркали один на одного. Нарешті дерев'яний хлопчик промовив до свого товариша улесливим і хитрим голоском:

— Скажи-но мені, любий Ґнотику: чи боліли в тебе коли-небудь вуха?

— Ніколи! А в тебе?

— Ніколи! Але цього ранку я відчув гострий біль у вусі.

— Я теж.

— І ти теж? А яке вухо в тебе заболіло?

— Обоє! А в тебе?

— Обоє. Може, це така сама хвороба?

— Боюся, що так.

— Зроби мені ласку, Ґнотику.

— Охоче. Від щирого серця.

— Покажи мені свої вуха!

— Чому б ні? Але спочатку покажи свої.

— Ні. Ти перший покажи.

— Ні, любий! Спочатку ти, а потім я.

— Тоді домовимось, як добрі друзі,— запропонував дерев'яний хлопчик.

— Гаразд, домовимось.

— Знімімо шапки разом: згода?

— Згода!

— Увага! — Піноккіо почав голосно лічити.—Один! Два! Три!

На "три" хлопці скинули ковпаки і підкинули угору тут сталося неймовірне. Піноккіо і Ґнотик, побачивши, що обидва вони вражені тією самою хворобою, замість журитися та сумувати, почали кепкувати з своїх довжелезних вух, а потім ше й реготатись.

Вони реготалися довго, аж за животи брались: Та раптом Ґнотик замовк, захитався і міняючись на виду, сказав:

— Допоможи, допоможи, Піноккіо!

— Що з тобою?

— Ой, біда! Я не можу встояти на ногах.

— Я теж не можу,—заридав Піноккіо і похитнувся.

З цими словами обидва стали рачки на землю і почали, бігати руками й ногами по кімнаті. Поки вони отак бігали, їхні руки перетворились на йоги, обличчя видовжились і стали мордами, а спини покрилися світло-сірою шерстю з чорними цятками.

Але знаєте, яка мить була найтяжчою для обох друзів? Та, коли вони відчули, що ззаду в них виросли хвости. Знесилені від болю й сорому, вони спробували'заплакати, нарікаючи на свою долю.

Але заплакати не змогли! Замість стогонів і нарікань з їхніх горлянок вилетіло осляче ревіння. Вони голосно заревли дуетом:

— І-га, і-га, і-га!

Цієї миті постукали в двері і чийсь голос промовив:

— Відчиніть! Я Чоловічок, візник фургона, який привіз вас у цю країну. Відчиніть мерщій, а то біда вам буде!

XXXIII. ПІСЛЯ ТОГО ЯК ПІНОККІО СТАВ СПРАВЖНІМ ОСЛОМ, ЙОГО КУПУЄ ДИРЕКТОР ЦИРКУ, ЩОБ НАВЧИТИ ТАНЦЮВАТИ І СТРИБАТИ КРІЗЬ ОБРУЧІ. ТА ОДНОГО ВЕЧОРА, ПОШКОДИВШИ

НОГУ, ПІНОККЮ ПОТРАПЛЯЄ ДО ІНШОГО ПОКУПЦЯ, ЯКИЙ ХОЧЕ ЗДЕРТИ З НЬОГО ШКУРУ НА БУБОН

Побачивши, що двері не відчиняються, Чоловічок добре штовхнув їх ногою і ввійшов до кімнати. Як завжди посміхаючись, він промовив до Ґнотика й Піноккіо:

— Молодці, хлопці! Ви так гарно ревли, що я одразу впізнав ваші голоси. І тому прийшов сюди.

Почувши ці слова, ослики присмирніли, притихли. Вони стояли, похиливши голови, повісивши вуха і підібгавши хвости.

Чоловічок спочатку погладив їх, обмацав, поплескав по хребту. Потім він узяв шкребло І гарненько обох вичистив. Коли шкури в осликів залисніли, як дзеркало, він понадягав на них вуздечки і повів продавати на базарну площу.

Покупців довго не довелося чекати.

Ґнотика купив селянин, у якого напередодні помер осел, а Піноккіо продали директорові цирку, який хотів навчити його стрибати і танцювати разом з іншими звірятами, що були у нього в трупі.

Тепер ви зрозуміли, мої маленькі читачі, яким ремеслом займався Чоловічок? Цей огидний карлик з солоденьким привітним обличчям час від часу мандрував зі своїм фургоном по світу, по дорозі обіцянками та улесливими словами заманював усіх ледачих дітей, яким набридли книжки і школа. У своєму фургоні він привозив їх у Країну розваг, щоб вони там гралися й тішились. Коли ж бідолашні одурені діти внаслідок неуцтва, безперервних розваг та неробства ставали справжніми ослами, він вигідно продавав їх на ярмарках і

базарах. За кілька років він заробив багато грошей і став мільйонером.

Що було далі з Ґнотиком, я не знаю. А для Піноккіо з перших днів почалося тяжке, сповнене злигоднів життя.

Коли його привели до стайні, новий хазяїн кинув йому в ясла соломи, але Піноккіо, покуштувавши, виплюнув її. Хазяїн, невдоволено буркочучи, кинув йому сіна. Сіно теж не сподобалося Піноккіо.

— А, то ти й сіна не хочеш? — гнівно вигукнув хазаїн.— Гаразд, любий ослику, я тобі виб'ю дурість із голови.

І він оперезав Піноккіо по ногах батогом. Той від болю заплакав, заревів. І сказав:

— І-а, І-а, і-а, я не можу їсти соломи.

— То трощи сіно,— відрубав хазяїн, який прекрасно розумів ослячу мову.

— І-а, і-а, і-а, від сіна в мене болітиме живіт.

— Ти, мабуть, думаєш, що я годуватиму такого осла, як ти, курячими стегенцями і каплунами-в соусі? — промовив хазяїн, розсердившись ще більше, і вдруге вперіщив ослика батогом.

Після другого удару Піноккіо замовк, подумавши, що розумніше буде мовчати.

Тим часом стайню замкнули, І Піноккіо зостався сам. Він уже давно не їв і почав позіхати від голоду. Позіхаючи, широко розтуляв пащу, широку як піч.

Нарешті, не знайшовши в яслах нічого іншого, він зважився пожувати трохи сіна. Добряче пожував його, заплющив очі і проковтнув.

"А сіно не таке вже й погане,— подумав він.— Та було б куди краще, якби я вчився далі!.. Тоді замість сіна я оце їв би свіжий хліб Із доброю ковбасою. Що ж, доведеться терпіти!"

Прокинувшись наступного ранку, він не знайшов у яслах навіть жменьки сіна, бо за ніч усе виїв.

Тоді він узяв у рот солом'яної січки. Жуючи, думав, що солома навіть запахом не нагадує ні рисової каші по-міланськи, ні макаронів по-неаполітанськи.

— Доведеться потерпіти! — промовив він, пережовуючи січку,—Може, мої злигодні стануть наукою для неслухняних дітей, які не хочуть учитися. Терпіння! Терпіння!

— Яке ще там терпіння! —вигукнув хазяїн, що саме зайшов до стайні.—Ти думаєш, я купив тебе для того, щоб тільки годувати й напувати? Ні, я купив тебе, щоб ти працював і заробляв мені грошенята. Гайда зі мною до цирку! Я навчу тебе стрибати крізь обручі, пробивати головою паперові кружала, танцювати вальс і польку, стояти на задніх ногах.

Сердешний Піноккіо хоч-не-хоч мусив навчитися усіх тих штук. Та поки він вивчився, минуло три місяці. За цей час він заробив багато ударів батогом.

І ось надійшов день, коли його хазяїн зміг оголосити про справді незвичайну виставу. На різнобарвних афішах, які він звелів розклеїти по місту, писалося:

ВЕЛИКА СВЯТКОВА ВИСТАВА

Сьогодні увечері ви побачите незвичайні вправи ти стрибки, а також інші номери, які виконують усі артисти і коні нашої трупи.

Крім того, вперше перед публікою виступить знаменитий ослик Піноккіо, відомий— під іменем "Зірка танцю". Цирк буде яскраво освітлений.

Ясна річ, що цього вечора цирк був повний-повнісінький ще за годину до початку вистави.

Навіть за щире золото не можна було знайти місця ані в партері, ані в ложі чи навіть приставного стільця.

На сходах до цирку юрмилися хлопчики і дівчата різного віку, що страх хотіли побачити, як танцює знаменитий ослик Піноккіо.

Після першого відділу програми на арені з'явився сам директор цирку — у чорному фраку, білих рейтузах і чоботях вище колін. Він низько вклонився публіці й урочисто виголосив таку безглузду промову:

— Шановна публіко, кавалери і дами! Я, той, що нижче підписався, перебуваючи проїздом у вашій блискучій столиці, маю честь, а також задоволення представити цій мудрій і шановній аудиторії знаменитого ослика, який уже мав честь танцювати в присутності його величності імператора всіх

найголовніших імператорських дворів Європи. І хай ми відчуємо вашу присутність, яка надихне нас, і просимо бути до нас ласкавими.

Ця промова викликала багато сміху та оплесків. Оплески подвоїлись і стали бурхливими, коли на арену вийшов ослик Піноккіо, вбраний по-святковому. На ньому була нова вуздечка з блискучої шкіри з мідними пряжками і цвяшками. Вуха його прикрашали дві білі камелії, грива була заплетена червоними шовковими стрічками в маленькі кіски, замість попруги на ньому Іскрився золотисто-сріблястий шарф, а хвіст був перевитий стрічками пурпурового і блакитного кольору.

Представляючи ослика глядачам, директор додав ще кілька слів до своєї промови:

— Мої вельмишановні слухачі! Я не збираюся розповідати вам тут про ті великі труднощі, які мені довелося перебороти, щоб зрозуміти, яким чином можна підкорити собі цю тварину, котра ще зовсім недавно вільно стрибала по горбах у тропічних країнах. Подивіться, будь ласка, яким диким вогнем горять його очі. Всі спроби підняти його до цивілізованого чотириногого виявилися марними. Тому я мусив удатися до найпростішої мови —мови батога. Але вся моя люб'язність не тільки не робила його добрішим, а ще більше лютила. Він ненавидів мене все дужче й дужче. Але я, керуючись науковою системою Галля, відкрив у його черепі маленьку кісточку, яку навіть медичний факультет у Парижі визнав центром танцювальних здібностей. І тому я зміг навчити цього ослика танцювати, стрибати крізь обручі й паперові кружала. Дивуйтесь! Потім оцінюйте! Але перш ніж почати, дозвольте запросити вас усіх на завтрашню вечірню виставу. Коли через дощ погода зіпсується, то виставу перенесемо на ранок на післязавтра.

Тут директор ще раз низько вклонився, повернувся до Піноккіо І сказав:

— Ну ж бо, Піноккіо! Перш ніж почати свої вправи, привітай вельмишановну публіку, кавалерів, дам і дітей!

Піноккіо слухняно підігнув передні ноги і стояв на колінах дoти, поки директор ляснув батогом і гукнув:

— Кроком!

Ослик підвівся на всі чотири ноги і пішов навколо арени.

За мить директор гукнув:

— Клусом!

І Піноккіо слухняно перейшов з кроку на клус.

— Чвалом! Піноккіо побіг учвал.

— В кар'єр!

І Піноккіо пустився бігти щодуху. Директор підняв руку і вистрелив з пістолета в повітря.

Почувши постріл, ослик прикинувся пораненим і впав на землю, як мертвий.

Зводячись на ноги під грім оплесків, захоплених вигуків, він підвів голову, озирнувся і... побачив у ложі гарну даму. На шиї в неї був важкий золотий ланцюжок, на якому висів медальйон. В ньому був портрет дерев'яного хлопчика. "Це ж

мій портрет! Ця синьйора — Фея!" — подумав Піноккіо. Він одразу впізнав Фею, зрадів І захотів покликати її:

— О моя Феє, о моя Феє!

Та замість слів, з його горлянки вирвався такий гучний і довгий рев, що в залі знявся регіт. Найдужче сміялися діти.

Директор, щоб відучити осла ревти просто в обличчя глядачам, ударив його пужалном по морді.

Бідний ослик висолопив язика і хвилин п'ять облизував морду, щоб затамувати біль.

Але уявіть собі його розпач, коли, підвівши голову вдруге, він не побачив Феї. Ложа була порожня, Фея зникла!

Він відчув себе глибоко нещасним. На очі йому набігли сльози, і він гірко заплакав. Та ніхто цього не помітив, а тим більше директор. Ляснувши батогом, він вигукнув:

— Бадьоріше, Піноккіо! Зараз ти покажеш ним синьйорам, як ти вмієш стрибати крізь обручі.

Піноккіо спробував це зробити два чи три рази. Та кожного разу, добігши до обруча, замість стрибнути крізь нього, пробігав під ним. Нарешті Піноккіо наважився стрибнути, але, собі на лихо, зачепився задніми ногами за обруч і впав на землю, як мішок.

Коли він підвівся, то кульгав на одну ногу і насилу дістався до стайні.

— Піноккіо, на арену! Ми хочемо бачити ослика! На арену ослика! — кричали діти в нижніх рядах, сповнені жалості І співчуття до бідної тварини.

Але того вечора вони ослика більше не побачили.

Наступного ранку ветеринар, тобто звірячий лікар, оглянув ослика і сказав, що той залишиться кривим на ногу на все життя.

Тоді директор сказав своєму конюхові:

— Що я робитиму з кульгавим ослом? Об'їдатиме нас, та й годі. Відведи його на базар І продай.

На базарі одразу знайшовся покупець, який спитав у конюха:

— Скільки хочеш за цього кульгавого ослика?

— Двадцять лір.

— Я дам тобі двадцять сольдо. Не подумай, що я купую його для роботи. Мені потрібна лише його шкура. Бачу, що він має тверду, міцну шкуру, з неї я зроблю бубон для нашого сільського оркестру.

Подумайте лишень, діти, як злякався нещасний Піноккіо, почувши, що має стати бубном!

Тим часом покупець, заплативши двадцять сольдо, повів ослика на берег моря. Там він почепив йому на шию камінь,

прив'язав до ноги вірьовку і, тримаючи другий кінець її у руці, несподіваним стусаном зіпхнув осликау воду.

Піноккіо з каменюкою на шиї одразу пішов на дно. А покупець, затиснувши вірьовку в руці, сів на березі і став чекати.

XXXIV. ПІНОККІО ОБГРИЗАЮТЬ РИБИ, І ВІН ЗНОВУ СТАЄ ДЕРЕВ'ЯНИМ ХЛОПЧИКОМ. ТА КОЛИ РЯТУВАВСЯ УПЛАВ, ЙОГО ПРОКОВТНУЛА СТРАХІТЛИВА АКУЛА

Ослик був у воді вже п'ятдесят хвилин, і покупець промовив сам до себе:

— Мабуть, мій бідний кривий ослик уже зовсім утопився. Витягну ж його на берег І зроблю з його шкури гарний бубон.

І потягнув за вірьовку, прив'язану осликові до ноги. Тягнув, тягнув, і нарешті з води показався... А знаєте хто? Замість мертвого ослика на поверхню виринув живий дерев'яний хлопчик, що звивався, як в'юн. Побачивши його, бідолаха подумав, що все те йому примарилося; він остовпів з несподіванки.

Отямившись трохи від здивування, покупець пробелькотів плаксивим голосом:

— А де ж ослик, якого я штовхнув у море?

— Цей ослик перед вами,— відповів, усміхаючись, дерев'яний хлопчик.

— Ти?

— Я.

— Ах ти ж шахраю! То ти ще й глузуєш з мене?

— Глузувати з вас? Ні, добродію, я кажу вам цілком серйозно.

— Як же могло статися, що ти недавно був осликом, а вийшов з моря дерев'яним хлопчиком?

— А це від морської води. Море витіває ще й не такі жарти.

— Гляди, хлопче, гляди!.. Не здумай глумитися з мене. Горе тобі, коли в мене урветься терпець!

— Гаразд, дядечку: хочете знати всю правду? Зніміть з ноги мотуз, і я розповім вам усе.

Добрий селянин, запалившись бажанням почути правдиву історію, миттю одв'язав вірьовку. ПІноккіо, відчувши себе вільним, як птах, почав свою розповідь:

— Отож знайте, що я завжди був дерев'яним, як і зараз, але ось-ось мав стати таким хлопчиком, як усі діти на світі. Та через те, що не хотів учитись і слухав поганих товаришів, я одного дня прокинувся справжнім ослом з отакими вухами і отакенним хвостом. Яка це ганьба була для мене! Мене повели на базар і продали директорові цирку, який заповзявся зробити з мене знаменитого танцюриста і спритного стрибуна крізь обручі. Та одного вечора я невдало стрибнув на арені і скалічів на праву ногу. Тоді директор, не знаючи, що робити з кульгавим ослом, наказав його продати. Отак ви купили мене.

— На превеликий жаль! Я заплатив за тебе двадцять сольдо. Хто ж мені тепер поверне гроші, що я так тяжко заробив?

— А навіщо ви мене купували? Щоб зробити з моєї шкури бубон? Еге ж бубон?

— Атож! А де я тепер візьму іншу шкуру?

— Не втрачайте надії, дядьку. На світі є ще багато ослів.

— Скажи мені, нахабний капоснику, чи це вже кінець твоїй історії?

— Ні,— відповів дерев'яний хлопчик,— ще двоє слів — І кінець. З базару ви привели мене сюди, щоб убити, але, пожалівши, прив'язали на шию каменюку і штовхнули в море. Такий людяний вчинок робить вам велику честь, і я буду вдячний вам, скільки житиму. Між іншим, любий дядечку, ви й гадки не мали про Фею.

— Що там за Фея?

— Це моя мати, вона схожа на всіх добрих мам, які дуже люблять своїх дітей, не спускають з них ока і допомагають у будь-якій біді, навіть тоді, коли їхні діти через легковажність і погану поведінку заслуговують на те, щоб їх кинули напризволяще. Так-от, тільки-но добра Фея побачила, що я потопаю, то одразу послала до мене величезну зграю риби, яка, подумавши, що я справді мертвий ослик, почала мене їсти. І які здоровенні шматки відкушувала!.. Знайшлася навіть така добра рибка, що від'їла мені хвіст.

— Відтепер,— з огидою промовив покупець,— я ніколи не. їстиму риби. Я не хочу з'їсти разом з барбулькою чи тріскбю шматок ослячого хвоста.

— Я теж так думаю,— зауважив, сміючись, ПіноккІо.— Так-от, коли риби з'їли всю ослячу шкуру, яка на мені виросла, вони, звичайно, заходилися біля кісток, тобто біля дерева, бо, як ви знаєте, я увесь зроблений з міцного цурпалка. Та куснувши кільки разів, ласунки одразу втямили, що дерево — їжа не для їхніх зубів, і розпливлися на всі боки, навіть не подякувавши мені. Ось я вам і розповів, як зробилося так, що ви витягли з води мене замість мертвого осла.

Чхати я хотів на твою Історію,— вигукнув розлючений покупець.— Я знаю, що віддав за тебе двадцять сольдо і тепер хочу повернути свої грошики. Я знаю, що зроблю. Я віднесу тебе на базар І продам на тріски розпалювати камін.

— Що ж, продавайте. Я згоден,— сказав Піноккіо. Промовивши ці слова, він зробив велетенський стрибок і пірнув у воду. Швидко віддаляючись від берега, він гукав бідолашному покупцеві.

— Прощавайте, дядечку! Якщо вам знадобиться гарна шкура на бубон, то згадайте мене.

Він засміявся, пливучи собі далі, а потім знову озирнувся назад і гукнув ще голосніше:

— Прощавайте, дядечку! Згадайте мене, якщо вам треба буде трохи сухих дровець на розпал.

За мить він був уже так далеко від берега, що майже зник з очей. На поверхні моря вирізнялась тільки чорна цяточка, яка

час від часу метляла в повітрі ногами, пірнала І виринала, пустуючи, як дельфін у гарному настрої.

Піноккіо плив навмання у відкрите море і раптом побачив попереду білу, ніби мармурову скелю. На її верхів'ї стояла гарна Кізочка, яка ніжно мекала, немов кликала хлопчика до себе. Найдивовижніше було те, що Кізочка була ні біла, ні чорна, ні ряба, як інші кози, а блакитна, надто вже схожа кольором на волосся Прекрасної Дівчинки.

Можете собі уявити, як закалатало серце у бідолашного Піноккіо! Він щодуху поплив до білої скелі. Уже був на пІвдорозІ туди, як раптом з води виринула страхітлива голова морського чудовиська і посунула на нього. Роззявлена паща зяяла, мов прірва, а три ряди зубів нагнали б страху, навіть якби були тільки намальовані.

Знаєте, що то було за морське страховисько?

Ота сама величезна Акула, про яку вже не раз згадувалося в нашій книжці. Через свою ненажерливість вона стала пострахом для всіх риб і рибалок.

Уявіть собі, як злякався нещасний Піноккіо, побачивши таке чудовисько. Він хотів вивернутися, втекти, попливти в інший бік, але величезна паща стояла на його шляху, ой. ні — вона швидко наближалася до нього.

— Швидше, Піноккіо, швидше! — кричала гарна Кізочка.

І Піноккіо відчайдушно брьохав руками, ногами, налягав усім тулубом.

— Хутчій, Піноккіо, чудовисько тебе наздоганяє!
Піноккіо, зібравши усі свої сили, поплив удвічі швидше.

— Стережись, Піноккіо, чудовисько наздоганяє тебе! Воно вже близько! Швидше, бо загинеш!

Піноккіо поплив ще хутчіше, він уже не плив, а летів, як куля з рушниці. Він уже був біля самої скелі, і Кізочка, нахилившись, простягла йому ніжку, щоб допомогти вилізти з води.

Та запізно! Чудовисько наздогнало його І, хапнувши повітря, втягло заразом і нещасного дерев'яного хлопчика. Акула проковтнула Піноккіо з такою силою і жадібністю, що він, упавши в шлунок рибини, дуже вдарився І зомлів на чверть години.

Отямившись, довго не міг збагнути, де він. Довкола панувала суцільна темрява, і спочатку Піноккіо здалося, ніби його головою втовкли в повну чорнильницю. Він прислухався, але нічогісінько не почув. Час від часу над обличчям ПІноккІо ніби проходив дужий порив вітру. Спочатку малий не міг зрозуміти, звідки тут береться такий протяг, але згодом збагнув, що то працюють легені страховиська. Річ у тому, що Акула страждала на астму, і коли дихала, в її нутрощах здіймався великий вітер.

Якийсь час Піноккіо бадьорився, та коли пересвідчився, що він насправді ув'язнений у череві морського чудовиська, заплакав і заридав, нарікаючи на свою долю:

— Рятуйте! Ой, горе мені! Невже тут нікого немає, хто б урятував мене?

— А хто ж тебе може врятувати, нещасний? — пролунав з темряви глухий голос.

— Хто тут? —спитав Піноккіо, похолонувши від жаху.

— Це я, бідний Тунець, якого Акула проковтнула разом з тобою. А ти що за риба?

— Ніяка я не риба. Я — дерев'яний хлопчик.

— Якщо ти не риба, то чому ж ти дав ковтнути себе?

— А я зовсім не давав. Воно саме мене проковтнуло. Що ж ми робитимемо в темряві?

— Потихеньку чекатимемо, поки ця Акула нас перетравить.

— Я не хочу, щоб мене перетравлювали! — закричав Піноккіо і заплакав.

— Я теж не хочу, щоб мене перетравлювали,— зауважив Тунець,— але я філософ і втішаюся думкою про те, шо коли вже народився тунцем, то краще померти під водою, ніж в олії на сковороді.

— Дурниці! — вигукнув Піноккіо.

— Це моя особиста думка,— заперечив Тунець,— а особисту думку, кажуть тунці-мудреці, треба поважати.

— Хай там що, а я хочу вибратися звідси. Втекти.

— Тікай, як зможеш.

— Чи дуже велика ця Акула, що проковтнула нас? — запитав дерев'яний хлопчик.

— Уяви собі, що її тіло має понад кілометр завдовжки, не рахуючи хвоста.

— Коли вони отак розмовляли в темряві, Піноккіо, як йому здалося, помітив удалині дивну ясну цятку.

— Що воно за цятка отам далеко-далеко? — спитав Піноккіо.

— Мабуть, ще один такий бідолаха, як ми, котрий теж чекає, поки його перетравлять.

— Піду до нього. Може, це стара досвідчена рибина, вона порадить мені, як вибратися звідси.

— Від щирого серця бажаю тобі успіху, любий дерев'яний хлопчику.

— Прощавай, Тунцю!

— Прощавай, дерев'яний хлопчику, щасти тобі.

— Де ми зустрінемося?

— Хто знає?.. Краще про це зовсім не думати.

XXXV. ПІНОККІЮ ЗНАХОДИТЬ У ЧЕРЕВІ АКУЛИ. А КОГО? ПРОЧИТАЄТЕ ЦЕЙ РОЗДІЛ І ДІЗНАЄТЕСЬ

Попрощавшись із своїм добрим другом Тунцем, Піноккіо подався в темряву. Він посувався навпомацки туди, де блимала малесенька цяточка світла. Брів по кісточки у масній рідині, яка запаморочливо відгонила свіжою рибою.

Що далі він Ішов, то виразніше ставало світло. Ішов, ішов, нарешті дійшов, і що ж він там побачив? Ви ніколи не вгадали б! Там стояв маленький столик, на столику горіла свічка, застромлена в зелену пляшку. За столом сидів дідусь, білий-білий, як сніг або як сметана, і жував живих рибинок. Вони були .живісінькі, аж вистрибували з рота.

Побачивши все це, Піноккіо так страшенно зрадів, що мало не зомлів від щастя. Йому хотілося сміятися, плакати і говорити водночас, але він спромігся лише пролепетати кілька безладних слів. Нарешті йому пощастило видавити з себе радісний вигук, і, розкривши обійми, він кинувся на шию дідусеві, примовляючи:

— Ох, мій таточку! Нарешті я знайшов вас! Тепер я ніколи вас не покину! Ніколи!

— Значить, мої очі не обманюють мене? — спитав уражений дідусь.— Значить, ти і є мій любий Піноккіо?

— Так, так, це я, справді я! А ви мені вже все простили? Ох, таточку мій, який ви добрий! Подумати тільки, що я... Ох, якби ви знали, скільки лих упало на мою голову, якої довелося мені біди зазнати! Того дня, коли ви, мій нещасний тату, продали свою куртку, купили мені буквар і послали мене до школи, я втік, щоб подивитися на дерев'яних ляльок, а хазяїн лялькового театру хотів кинути мене у вогонь, щоб добре підсмажити собі барана. Але потім він дав мені п'ять золотих монет для вас, та я стрівся з Лисицею І Котом, а вони повели

мене в таверну "Червоний рак" і там наїлися, як вовки. Вночі я сам вирушив у дорогу і зустрівся з розбійниками, які погналися за мною, я від них, а вони все за мною. Я тікав, доки вони мене не повісили на гілці Великого дуба, звідки Прекрасна Дівчинка з блакитним волоссям наказала мене відвезти в кареті, а лікарі, які прийшли до мене, сказали: "Якщо він не мертвий, то, значить, він напевно живий". Потім я сказав брехню, і в мене почав рости ніс, І я не міг пролізти у двері, і тому я пішов з Лисицею і Котом і закопав чотири золоті монети, бо одну ми проїли в таверні, а Папуга почав реготатись, і я не те що двох тисяч

— монет, жодної не зібрав. Суддя, дізнавшись, що мене пограбували, посадив мене одразу до в'язниці, щоб догодити злодіям; вийшовши звідти, я побачив чудове гроно винограду в саду і попався в пастку. А селянин цілком справедливо начепив на мене собачий нашийник, щоб я стеріг курник, потім він визнав, що я не винний, і відпустив мене, а Змія з хвостом, з якого йшов дим, почала сміятися, і в неї лопнула жила в грудях. Я повернувся до будинку Прекрасної Дівчинки, яка померла, і Голуб, побачивши, як я плачу, сказав: "Я бачив твого батька, він майструє човника, щоб вирушити тебе шукати", а я йому сказав: "О, якби я мав крила", а він мені сказав: "Хочеш поїхати до свого батька?", а я йому сказав: "Дуже хотів би, якби міг".— "Я тебе туди віднесу", а я спитав: "Як?", тоді він мені сказав: "Сідай мені на спину". Ми летіли цілу ніч, потім уранці всі рибалки, що дивилися на море, сказали мені: "Он там нещасний чоловік потопає у човнику", і я здалеку одразу пізнав вас, бо так мені підказало серце, і робив вам знаки, щоб ви повернулися назад на берег.

— Я тебе теж упізнав!—сказав Джеппетто,— і дуже хотів повернути до берега, але як! Море розбурхалося, і велика хвиля перекинула човен. А жахлива Акула, яка плавала

поблизу, тільки-но побачила мене у воді, враз кинулася до мене і проковтнула, мов таблетку.

— І давно ви вже тут? — спитав Піноккіо.

— З того самого дня. Вже минуло два роки. Два роки, мій Піноккіо, які здалися мені двома століттями.

— А як же ви тут жили? Що їли? Де ви взяли свічку? А сірники, щоб запалити її, хто вам дав?

— Зараз я розкажу тобі все. Так-от, та сама буря, що перекинула мій човник, потопила великий торговий корабель. Усі моряки врятувалися, а корабель пішов На дно, і Акула, яка того дня мала чудовий апетит, проковтнула І корабель.

— Як? Весь одразу?

— Весь як був. Виплюнула тільки щоглу, що застрягла ' у неї в зубах, мов риб'яча кістка. На моє щастя, цей корабель був завантажений м'ясними консервами, сухарями, пляшками з вином, родзинками, сиром, кавою, цукром, лойовими свічками і сірниками. Завдяки цьому я зміг прожити тут два роки, але припаси скінчилися, на судні вже нема нічого, і ця свічка, яка горить на столі,— остання.

— А що ж потім?

— А потім, любий мій, ми обидва сидітимемо в темряві.

— Тоді, тату,— сказав малий, —не можна гаяти часу. Треба подумати про те, як звідси втекти.

— Утекти? Яким чином?

— Вибратися з пащі Акули і пуститись уплав через море.

— Добре тобі казати. Але я, любий Піноккіо, не вмію плавати.

— Дарма! Ви сядете мені на спину, а ,я чудовий плавець, І довезу вас живим і здоровим до берега.

— Це тобі так здається! — заперечив Джеппетто, похитавши головою і сумно всміхнувшись.— Хіба може дерев'яний хлопчик, метр заввишки, як оце ти, мати стільки сили, щоб понести мене вплав на спині?

— Спробуйте й побачите! І якщо нам судилося загинути, то хоч помремо разом.

Піноккіо узяв свічку і пішов уперед, освітлюючи шлях.

— Ідіть за мною І нічого не бійтеся,—сказав він батькові.

Так вони пройшли чимало — через весь шлунок І тулуб Акули. Та коли досягли місця, де починається горло страховиська, вирішили краще зупинитися, щоб роздивитись і вибрати слушну мить для втечі.

Слід сказати, що Акула була вже дуже стара, страждала на астму і мала хворе серце. Тому вона спала з роззявленою пащею. Піноккіо, який спершу виглянув з горла, побачив удалині клапоть нічного неба, всіяного зорями, і повний місяць.

— Саме добра година для втечі,— прошепотів він.— Акула спить, як байбак, море спокійне, і видно як удень. Ходімо, таточку, зі мною, і ми врятовані.

Як сказали, так і зробили. Втікачі піднялися горлом морського чудовиська і опинились у величезній пащі. Так вони дійшли до язика. Він був широкий і довгий, як алея в парку. І ось коли вони вже мали кинутися в море, Акула раптом чхнула І при цьому так здригнулася, що Піноккіо І Джеппетто скотилися назад у черево страховиська. Свічка погасла, батько з сином опинилися в темряві.

— А що ж тепер? — стривожено спитав Піноккіо.

— Тепер, синку, ми вже напевне загинули.

— Чому загинули? Дайте мені руку, таточку, і глядіть не посковзніться.

— Куди ти мене поведеш?

Спробуємо ще раз. Ходімо зі мною, і нічого не бійтеся.

По цих словах Піноккіо взяв батька за руку І повів за собою. Ступаючи навшпиньки, вони піднялися горлом чудовиська, пройшли весь язик і перебралися через три ряди зубів. Перед тим як стрибнути в море, дерев'яний хлопчик сказав батькові:

— Сідайте мені на спину і обніміть міцно-міцно. А решта все — мій клопіт.

Як тільки Джеппетто зручно вмостився на синовій спині, Піноккіо, перевіривши, чи все гаразд, скочив у море І поплив. Море було спокійнісіньке, як миска з олією, сяяв повний місяць.

Акула спала таким глибоким сном, що її не розбудив би й гарматний постріл.

XXXVI. ПІНОККІО НАРЕШТІ СТАЄ З ДЕРЕВ'ЯНОЇ ЛЯЛЬКИ СПРАВЖНІМ ХЛОПЧИКОМ

ПіноккІо бадьоро плив до берега, коли раптом помітив, що батько, який сидів у нього на спині, до половини зануривши ноги у воду, дрібно-дрібно тремтить, ніби його б'є лихоманка.

Від чого ж він тремтів: від холоду чи від страху? Хто знає? Можливо, від того й від того. Але Піноккіо, думаючи, що батько трясеться від страху, промовив, щоб підбадьорити його:

— Тримайтесь, тату! За кілька хвилин ми дістанемося до землі і будемо врятовані.

— А де ж той благословенний берег? — тривожно спитав дідусь і примружив очі, ніби кравець, що втягає нитку в голку. — Я дивлюся та й дивлюся на всі боки, а все бачу саме тільки небо і море.

— Але я вже бачу берег,— промовив дерев'яний хлопчик.— Щоб ви знали, я — як кіт: вночі бачу краще, ніж удень.

Бідолаха Піноккіо навмисне сказав неправду, щоб підбадьорити старого. А насправді він уже трохи побоювався: сили його танули, дихав він важче.

Він плив, поки мав сили, потім повернув голову до Джеппетто і сказав задихаючись:

— Таточку мій... допоможіть мені... я помираю!
Батько з сином думали, що вже загинули, коли почули хрипкий голос:

— Хто це там помирає?

— Я і мій нещасний батько.

— Я пізнаю цей голосок! Ти Піноккіо!

— Правда, а ти хто?

— А я Тунець, товариш твій по ув'язненню в череві Акули.

— А як тобі пощастило втекти?

— Я зробив, як ти. Ти показав мені шлях до порятунку.

— Мій Тунцю, ти нагодився дуже вчасно! Благаю тебе, заради твоїх дітей, допоможи нам, а то ми загинемо.

— Залюбки і від щирого серця,— сказав Тунець.— Хапайтесь обоє за мого хвоста. Я за чотири хвилини дотягну вас до берега.

Джеппетто і Піноккіо, звісно, одразу скористалися з цього запрошення. Але, замість учепитися за хвоста, вони вирішили, що буде краще сісти верхи на Тунця, Так і зробили.

— Може, ми занадто важкі?

— Важкі? Аніскілечки, ви мені неначе дві порожні черепашки,— відповів Тунець, який був з добре теля завбільшки.

Коли всі троє підпливли до берега, Піноккіо перший вистрибнув на сушу, щоб допомогти батькові зійти. Потім він звернувся до Тунця і голосом, сповненим вдячності, сказав:

—Любий друже, ти врятував мого батька! Я не знаходжу слів, щоб як слід подякувати тобі. Дозволь поцілувати тебе на знак вічної вдячності.

Тунець висунув з води писок, і ПіноккІо, ставши навколішки, палко поцілував його. Бідолаха Тунець, украй розчулений цим, розплакався і, соромлячись своїх сліз, пірнув під воду й зник.

Тим часом настав день. Піноккіо, взявши руку Джеппетто, який ледве стояв на ногах, сказав:

— Спирайтеся на моє плече, любий таточку, і ходімо. Будемо йти поволі-поволі, як мурахи, і коли стомимося, то відпочинемо.

— А куди ми подамося?—спитав Джеппетто.

— Пошукаємо якийсь будинок чи хатину, де б нам могли дати скибку хліба та в'язку соломи на постіль.

Не пройшли вони й сотні кроків, як побачили край шляху двох жебраків з огидними пиками.

Це були Кіт з Лисицею, але впізнати їх одразу було важко. Уявіть собі, Кіт через те, що весь час прикидався сліпим,

насправді осліп, а Лисиця дуже постаріла, один бік у неї обліз, а хвоста зовсім не було. Ця жалюгідна злодійка так зубожіла, що одного дня мусила продати навіть свій пишний хвіст мандрівному купцеві, і той купив його на віяло від мух.

— О Піноккіо,— вигукнула Лисиця плаксивим голосом,— згляньсяся над нами, бідними каліками.

— Каліками! — повторив Кіт.

— Прощавайте, шахраї! — відповів дерев'яний хлопчик. — Ви вже раз обдурили мене, вдруге вам не вдасться!

— Повір, Піноккіо, ми тепер бідні й нещасні насправді!

— Насправді! — повторив Кіт.

— Якщо ви нещасні, то по заслузі. Пригадайте прислів'я: "Краденими грішми не розбагатієш". Прощавайте, шахраї!

— Змилуйся над нами!

— Над нами!

— Прощавайте, шахраї!

— Не покидай нас!

— Нас! — повторив Кіт.

— Прощавайте, шахраї! Згадайте прислів'я: "Хто вкрав у сусіда куртку, помре без сорочки".

По цих словах Піноккіо і Джеппетто спокійнісінько рушили далі. Пройшовши метрів сто, побачили в кінці стежки посеред парку гарну хатинку, вкриту черепицею.

— В цій хатині хтось живе,— сказав Піноккіо.— Ходім постукаємо.

Підійшли, постукали в двері.

— Хто там? — запитав голосок зсередини.

— Бідний батько з бідним сином, без хліба й без даху над головою,— відповів дерев'яний хлопчик.

— Поверніть ключ, і двері відчиняться,— промовив той самий голосок.

Піноккіо повернув ключ, і двері відчинилися. Увійшовши в хатину, подивилися туди й сюди, але не побачили нікого.

— А де ж хазяїн?—здивовано спитав Піноккіо.

— Я тут, нагорі!

Батько й син подивилися вгору й побачили на балці Цвіркуна-балакуна,

— О, здоров був, мій любий Цвіркуне,—ввічливо привітався Піноккіо.

— Тепер ти називаєш мене своїм любим Цвіркуном, еге ж? А згадай, як ти, виганяючи з дому, вдарив мене молотком.

— Твоя правда, Цвіркуне! Прожени мене, сам удар мене молотком, але згляньсь над моїм сердешним батьком.

— Я жалію і батька, і сина, але хотів тобі нагадати, що в житті, по можливості, треба ставитися до всіх ввічливо, щоб і до тебе ставилися так само.

— Твоя, правда, Цвіркуне, твоя правда. Я назавжди запам'ятаю цю твою науку. Скажи, будь ласка, звідки в тебе отака гарна хатина?

— Цю хатину мені подарувала одна гарненька Кізонька, в якої чудова блакитна шерсть.

— А куди пішла Кізонька? — спитав Піноккіо, надзвичайно здивувавшись.

— Я цього не знаю.

— А коли повернеться?

— Не повернеться більше ніколи. Вчора вона пішла звідси сумна-сумна І мекала без угаву, ніби хотіла вимовити: "Бідний Піноккіо, я вже більше його не побачу: його зжерла Акула".

— Вона так сказала? Значить, це була вона! Вона! Моя люба Фея! — закричав Піноккіо і розпачливо заридав.

Добряче виплакавшись, він витер очі і зробив з соломи гарну постіль для старенького Джеппетто. Потім спитав у Цвіркуна-балакуна:

— Скажи мені, Цвіркунчику, де б я міг роздобути склянку молока для мого бідного батька?

— За три гони звідси живе городник Джанджо, який тримає корів. Піди туди і там добудеш молока.

Піноккіо кинувся бігцем до хати городника Джанджо. Але той сказав:

— Скільки молока ти хочеш?

— Повну склянку.

— Склянка молока коштує один сольдо. Давай гроші.

— У мене немає ані чентесімо,—розчаровано сказав Піноккіо.

— Погано, мій дерев'яний хлопчику. Якщо в тебе немає ані чентесімо, я не маю ані краплини молока.

— Ну що ж! — сказав Піноккіо і повернувся йти.

— Почекай-но трохи,— сказав Джанджо.— Може, ми домовимося. Ти не покрутиш мені колесо?

— Яке колесо?

— Дерев'яне. Щоб вода йшла на город.

— Спробую.

— Тоді слухай: витягнеш сто відер води, і я за це наллю тобі-склянку молока.

— Гаразд.

Джанджо повів дерев'яного хлопчика на город і показав, як крутити корбу. Піноккіо мерщій став до роботи. Поки натягав сто відер води, то вкрився потом з ніг до голови.

Не було, мабуть, у світі важчої роботи.

— Досі цю роботу виконував мій ослик, — сказав городник. — Та зараз він здихає.

— Можна мені подивитися на нього? — спитав Піноккіо.

— Будь ласка.

Зайшовши у стайню, Піноккіо побачив гарного ослика, який лежав на соломі, знесилений від голоду і непосильної праці. Придивившись до нього, Піноккіо подумав: "Десь я цього ослика бачив! Я його звідкись знаю!"

Нахилившись, Піноккіо спитав по-ослячому:

— Хто ти?

Почувши це запитання, ослик розплющив очі, що вже згасали, і пробелькотів теж по-ослячому:

— Я Гноттик.

Після цього він заплющив очі і здох.

— Ох, нещасний Ґнотику! — шепотів Піноккіо і втер віхтиком соломи сльози, що котилися по обличчю.

— Ти так жалкуєш за ослом, ніби він твій,— сказав городник.— А що ж казати мені, заплативши за нього добрячі гроші?

— Знаєте, це був мій друг.

— Твій друг?

— Так, мій товариш по школі.

— Як?! — зареготав Джанджо.— Як? Відколи це осли стали товаришами по школі?.. Уявляю, як добре ви вчилися!

Дерев'яного хлопчика боляче вразили ці слова, але він нічого не відповів. Він узяв склянку ще тепленького молока і повернувся з ним до хати.

Минуло вже п'ять місяців, як Піноккіо щодня вставав на світанку і ходив крутити корбу, щоб заробити склянку молока хворому батькові. Молоко дуже допомагало старому. Більше того. За цей час Піноккіо навчився плести кошики з очерету. Гроші, що вторгував за них, він витрачав дуже розумно, на повсякденні потреби. Крім того, він сам змайстрував зручне крісло на коліщатках, в якому вивозив свого батька в гарну погоду, на свіже повітря.

А вечорами вій учився читати й писати. В сусідньому селі він дешево купив грубезну книжку без обкладинки та без заголовка і вправлявся в читанні. Писав він підструганою, як перо, соломинкою. Не маючи ні чорнила, ні чорнильниці, він умочав її в горщечок з соком шовковиці та вишні.

Ось так, завдяки великому бажанню вчитися і працювати, Піноккіо зміг забезпечити не тільки вигідне життя своєму хворому батькові, але навіть зібрав грошей, щоб купити собі нову одежу.

Одного ранку він сказав батькові:

— Я піду на базар купити собі курточку, ковпачок і черевики. Коли я повернуся додому,—додав він усміхаючись,— то буду так одягнений, що ви подумаєте, ніби я великий пан.

Вийшовши з дому, дерев'яний хлопчик побіг, веселий і задоволений. Раптом він почув, що хтось його кличе на Ім'я. Оглянувшись, він побачив гарного Слимака, який виповз із кущів.

— Ти мене не впізнав? — спитав Слимак.

— Може, так, а може, й ні.

— Хіба ти не пам'ятаєш Слимака, який служив у Феї з блакитним волоссям? Не пригадуєш, як я спустився униз, щоб посвітити тобі, а ти застряв ногою у дверях?

— Я все пригадав,—вигукнув Піноккіо.— Скажи мені швидше, любий Слимачку, де ти покинув мою добру Фею? Що вона робить? Чи простила мені? Пам'ятає про мене? Чи ще любить мене? Чи далеко вона звідси? Де її знайти?

На всі ці запитання, які дерев'яний хлопчик випалив одним духом, Слимак відповів, як завжди, спокійно:

— Любий Піноккіо, нащасна Фея лежить у лікарні.

— В лікарні?

— Так, на превеликий жаль! Від багатьох злигоднів, що судилися їй, вона тяжко захворіла і не має за що навіть купити собі скибочки хліба.

— Справді? Якого болю завдав ти мені своїми словами! О бідна Фея! Бідна Фея! Бідна Фея! Коли б я мав мільйон, я б якнайшвидше відніс їй... Але в мене тільки сорок сольдо. Ось вони. Я саме йшов купити собі нову одежу. Візьми їх, Слимаче, і негайно віднеси моїй добрій Феї.

— А як же твій новий одяг?

— Що мені той одяг? Я б навіть продав оце дрантя, яке на мені, аби допомогти їй. Іди, Слимаче, і швидше! І за два дні повертайся сюди знову, я думаю, що дам тобі ще кілька сольдо. Досі я працював тільки на свого батька. Відсьогодні я працюватиму на п'ять годин більше, щоб підтримати І мою добру маму. До побачення, Слимаче, через два дні я чекаю тебе тут.

Слимак побіг на диво швидко, мов ящірка в жарку серпневу пору.

Коли Піноккіо повернувся додому, батько запитав його:

— А де ж твій новий одяг?

— Я не міг знайти для себе нічого. Хай так і буде! Куплю іншим'разом.

Цього вечора Піноккіо працював не до десятої години, а до півночі і замість восьми очеретяних кошиків зробив

шістнадцять. Потім ліг у ліжко і заснув. У сні він побачив Прекрасну Фею. Поцілувавши його, вона з усмішкою промовила:

— Молодець, Піноккіо! За твоє добре серце я прощаю тобі всі капості, які ти вчинив до сьогоднішнього дня. Діти, які допомагають батькам, коли тих спіткають злидні чи хвороба, завжди заслуговують на велику похвалу і велику пошану, навіть коли вони не завжди слухняні і гарно поводяться. Будь завжди справедливий, матимеш щастя у житті.

На цьому сон закінчився, і Піноккіо, прокинувшись, широко розплющив очі.

Уявіть собі його здивування, коли він побачив, що він уже більше не дерев'яний чоловічок, а справжній хлопчик, як усі діти! Кинув оком навколо себе і, замість солом'яних стін хатини, побачив гарну кімнатку, нові меблі. Зіскочивши з ліжка, він знайшов чудовий новий костюм, новий беретик і шкіряні черевички. Швиденько одягнувшись, він за звичкою засунув руки в кишені і дістав невеличкий гаманець із слонової кості, на якому було написано: "Фея з блакитним волоссям повертає своєму любому Піноккіо сорок сольдо і щиро дякує за його добре серце". Розкривши гаманець, хлопчик знайшов у ньому, замість сорока мідних сольдо, сорок новеньких золотих монет.

Подивившись у дзеркало, Піноккіо себе не впізнав. Він побачив жвавого, гарного хлопчика з каштановим волоссям, з розумними блакитними очима і веселим рожевим личком.

Від усіх цих дововижних подій, які швидко змінювали одна одну, Піноккіо навіть розгубився і подумав, що спить з розплющеними очима.

— А де ж мій батько? — раптом вигукнув він і зайшов до сусідньої кімнати. Там він побачив старого Джеппетто, живого і здорового, в доброму гуморі. Старий знову взявся за своє ремесло і саме вирізав чудову раму з листям, квітами .та голівками всіляких звірів.

— Поясніть мені, любий таточку, що означає таке несподіване перетворення? — спитав Піноккіо, кидаючись йому на шию і гаряче цілуючи.

— Ця чудесна зміна в нашому житті — цілком твоя заслуга, — сказав Джеппетто.

— Чому моя?

— Тому що погані діти, коли стають хорошими, здобувають чудову властивість: робити все навколо себе новим і прекрасним для себе і для всієї своєї сім'ї.

— А куди ж подівся колишній дерев'яний Піноккіо?

— Він там,— відповів Джеппетто, показуючи на велику дерев'яну ляльку біля стільця. її голова схилилася набік, руки нерухомо повисли вздовж тулуба, ноги зігнулися в колінах. Навіть не вірилося, що вона могла колись стояти на ногах.

Піноккіо якийсь час дивився на дерев'яного хлопчика, а потім сказав, глибоко зітхнувши:

— Ой, смішний же я був дерев'яною лялькою! І який я зараз щасливий, що став справжнім хлопчиком!

КІНЕЦЬ

Карло КОЛЛОДІ